

НИКОЛАЙ РАЙНОВЪ

ОМАГЪОСАНО
ЦАРСТВО

— ПРИКАЗКИ —

Издава Ст. Атанасовъ — София.

ПРИКАЗКИ ОТЪ ЦЪЛЪ СВѢТЪ

Преразказани за деца и юноши отъ Николай Райновъ.

№ 21

ОМАГЬОСАНО ЦАРСТВО

— ИЗБРАНИ ПРИКАЗКИ —

ИЗДАВА СТ. АТАНАСОВЪ
София, ул. „Неофитъ Рилски“ 36

Князь Рузванчадъ и княгиня Шехеристани.

(персийска приказка)

Едно време управлявалъ Китай младиятъ царь Рузванчадъ. Той билъ страстенъ ловець. Веднъжъ, като яхналъ коня си и тръгналъ на ловъ по планинитѣ, предъ него излѣзла бѣла сърна съ черни и сини петна по кожата — такава хубаво животно, каквото той не билъ виждалъ презъ живота си.

Царьтъ спрѣлъ кучетата — да не би да разжсатъ чудното животно — и препусналъ коня си подиръ сърната, за да я хване жива, следъ като я измори отъ бѣгъ.

Сърната била наистина необикновено животно. Тя имала на гърба си покривало отъ жълта коприна, обшито съ сребърна сърма, а на нозетѣ — златни гривни.

— Тая сърна не е дива, — си помислилъ царьтъ. — Навѣрно е избѣгала отъ господаря си.

Но тя тичала толкова бърже и леко, че скоро се изгубила изъ предъ очитѣ му и той не можалъ да види дори праха, що вдигала съ нозетѣ си.

Уморенъ отъ силното препускане и ядосанъ, че е изпусналъ тоя хубавъ ловъ, Рузванчадъ се върналъ, последванъ отъ своитѣ придворни, на мѣстото, дето билъ видѣлъ за пръвъ пжтъ сърната.

Колко се зачудилъ той, като я видѣлъ, че лежи на поляната, край езерото, и си почива!

— Сега е вече моя, — си казалъ той и заповѣдалъ на придворнитѣ да заобиколятъ езерото, та да хванатъ сърната.

Рузванчадъ препусналъ коня си къмъ животното. Сърната се изправила, подскочила два-три пжти и отведнъжъ се хвърлила въ езерото.

Царьтъ слѣзълъ отъ коня си. Той обходилъ цѣлия брѣгъ — отъ край до край, — но не открилъ никаква

следа отъ сърната. Водата била прозрачна: всичко се виждало чакъ до дъното. Само сърната се не виждала никжде.

— Чудно нѣщо! — извикалъ ловецътъ. — Кжде изчезна тая сърна? Почвамъ да мисля, че не е било сърна, а нѣкаква русалка, която се е престорила на животно, за да мами ловцитѣ и да се подиграва съ тѣхъ.

И всички придворни, за да угодятъ на царя, клюмнали глави, въ знакъ на потвърждение, и казали:

— Да, така е. Царътъ има право. Не е било сърна, а — русалка.

Почнало да се свечерява. Рузвандчадъ казалъ на своитѣ царедворци:

— Вие си вървете! Нека остане съ мене само великиятъ визиръ. Ние ще пренощуваме съ него тукъ, на брѣга на това езеро.

Придворнитѣ си отишли.

— Муезине, — рекълъ Рузвандчадъ на великия визиръ, — много ми се иска да видя тая русалка. Все ми се струва, че тя ще се покаже пакъ.

Тѣ седнали на тревата и продължили да приказватъ за чудното животно, което били гонѣли цѣлъ день. Слънцето залѣзло. Наченало да се смрачава.

Тогава царътъ отведнѣжъ усѣтилъ голѣма умора. Приспало му се.

— Муезине, — казалъ той на другаря си, — азъ мисля да дрѣмна малко. Клепкитѣ ми натежаватъ, макаръ че не искамъ да спя, за да не пропусна онова, което ще стане въ езерото. Налѣга ме сънь. Додето спя, ти стой буденъ. Нека очитѣ ти бждатъ винаги устремени къмъ езерото и, щомъ видишъ да се яви тамъ нѣщо, веднага ме събуди!

— Добре, казалъ — Муезинъ. — Спи и бжди спокоенъ, че ще изпълня заповѣдта ти.

Рузвандчадъ заспалъ тежкъ сънь. Макаръ и уморенъ, Муезинъ престоаялъ буденъ известно време, за да угоди на царя. Но и той усѣтилъ, че го налѣга дрѣмка. Отъ начало задрѣмалъ, а после заспалъ дълбоко.

Но сънятъ на двамата не траялъ дълго. Тѣ скочили отведнѣжъ, събудени отъ нѣкаква чудна музика. Като си отворили очитѣ, видѣли тамъ, дето било порано езерото, че се издига великолепенъ дворець,

сияещъ отъ блѣсъкъ и свѣтлина, — дворець, какъвто не може да издигне човѣшка ржка.

— Муезине, — запиталъ царьтъ, — каква е тая музика? И отде се е взелъ тоя дворець отъ алмази? Това не ми се вижда естествено. Дали се не лъжатъ очитѣ ми?

— Господарю, — отвърналъ Муезинъ, — и моитѣ уши чуватъ музика, като твоитѣ. И моитѣ очи виждатъ вълшебенъ дворець, какъвто виждатъ твоитѣ. Но мене се струва, че това е магия. Най-добре ще бжде да избѣгаме, колкото се може по-скоро, отъ това проклето мѣсто. Кой знае дали тоя дворець не е нѣкаква клопка, сложена отъ зълъ магьосникъ — на Ваше Величество?

— Тѣй ли мислишъ? Нищо! И тѣй да бжде, що отъ това? Недей мисли, че се боя! Да отидемъ въ двореца. Да видимъ, кой живѣе въ него.

Като стигнали до вратата, намѣрили я отворена. Влѣзли въ единъ широкъ дворъ, а отъ тамъ — въ единъ чертогъ, посланъ съ китайски порцеланъ. Въ чертога имало софи и килими отъ златотъкана свила и голѣми бронзови чаши, отъ които излизали дивни благоухания.

Въ тоя чертогъ нѣмало никого. Царьтъ и визирьтъ му влѣзли въ другъ чертогъ, още по-богато украсенъ, дето видѣли петдесетъ-шестдесетъ моми, облѣчени въ дрехи отъ румена коприна, везана съ бисеръ. Тѣ пѣли и свирѣли, застанали около една мома, която седѣла на златенъ престола. Тя била облѣчена въ блѣскави дрехи, усѣяни съ скъпоценни камъни. На главата ѝ имало златна корона.

Момата била толкова хубава, че Рузванчадъ не можалъ да си откъсне очитѣ отъ нея.

Той ѝ се поклонилъ отъ далече и пристѣпилъ къмъ срѣдата на чертога. Момитѣ млъкнали. Царьтъ казалъ:

— Царице на хубавицитѣ, отговори на китайския царь, кжде изчезна чудната сърна, която той гони презъ цѣлия день?

Хубавицата се усмихнала и отвърнала:

— Азъ съмъ тая сърна, която умѣе да лови дори и лъвове, а нея никой не може да хване. Азъ съмъ

сърната, която ти гони цѣлъ день и която, за да избѣга, се хвърли въ езерото.

Рузванчадъ останалъ неприятно изненаданъ.

— Щомъ умѣешъ да се преобразявашъ, — рекълъ той, — азъ не знамъ, дали и сега те виждамъ въ истинския ти видъ. Човѣкъ ли си ти, или — сърна? Отде да знамъ, че следъ малко нѣма да се преобразишъ кой знае на що?

— Не, царю, — отвърнала хубавицата. — Ти ме виждашъ сега въ истинския ми образъ. Но право е, че — когато поискамъ — азъ мога да си меня образа. Азъ ставамъ ту видима, ту невидима за хората. Но въ това, увѣрявамъ те, нѣма никаква магия. То се дължи на дарба, съ която съмъ се родила.

Момата слѣзла отъ престола си, хванала за ржка царя и го завела въ трети чертогъ, дето имало сложена богата трапеза. Хубавицата седнала между Рузванчадъ и Муезина, който все още мислѣлъ, че нѣщо зло очаква господаря му.

Рузванчадъ, напротивъ, изглеждалъ съвсемъ спокоенъ. Дори му било много приятно. Като се навелъ, той поискалъ да сипе ястие на момата, но тя го спрѣла, като каза:

— Хранете се вие двама. Азъ никогда не ямъ. Доста ми е да погълна миризмата на ястието, за да се наситя.

Когато царьтъ и визирьтъ се нахранили, две моми имъ подали ахатови чаши, пълни съ вино. Подали една чаша и на хубавицата, но тя се задоволила да я помирише. Рузванчадъ и Муезинъ пили, сгорещили се и се развеселили.

— Коя си ти? — запиталъ царьтъ. — Кажи ми, отде се яви въ нашитѣ мѣста?

— Ще ти кажа, царю. Най-напредъ знай, че азъ съмъ отъ родъ, по-високъ отъ човѣшкия. Въ голѣмото море има островъ, нареченъ Шехеристанъ. Тамъ живѣятъ духоее, управлявани отъ царь, който се казва Манучеръ. Азъ съмъ негова единичка дъщеря и моето име е Шехеристани. Княгня Шехеристани съмъ азъ, царю. Три месеца има вече, откакъ съмъ напуснала двореца на своя баща и пжтувамъ, за да видя, какъ живѣятъ хората. Случайно изпаднахъ въ твоето царство и те

видѣхъ. Макаръ че ти си човѣкъ, а азъ — духъ, обикнахъ те. Много усилия трѣбваха, за да покоря своята гордостъ и да надвия своя срамъ, че съмъ обикнала човѣкъ. За да привлѣка вниманието ти, престорихъ се на сърна. Ти ме дълго гонй. Най-сетне се скрихъ въ езерото. Отъ тамъ азъ слушахъ всичко, шо си говорѣхте съ придворнитѣ и великия визиръ. Додето и двама спѣхте, азъ накарахъ своитѣ подчинени — духоветѣ — да издигнатъ своя дворецъ и да засвирятъ. Тѣ издигатъ дворци за мигъ и свирятъ толкова хубаво, че никой човѣкъ не може да се мѣри съ тѣхъ.

Шехеристани искала да продѣлжи, но въ тоя мигъ влѣзла една отъ нейнитѣ придворни моми и ѝ казала:

— Свѣтла княгиньо, баща ти се пресели въ страната на вѣчния животъ. Духоветѣ живѣятъ много по-дълго отъ хората, но и тѣ умирагъ. Следъ смъртѣта на своя баща, ти трѣбва да управлява лъ нашето царство. Твоятъ народъ те вика да те короняса. Иди да получишъ по честитѣ, които те очакватъ. Моятъ баща, великиятъ визиръ на нашето царство, ми поржча да ти съобща това. Той моли да побързашъ.

Княгиня Шехеристани се разплакала. Царъ Рузванчадъ се наскърбилъ, като я видѣлъ, че плаче. Той почналъ да я утешава. А придворната рекла плахо на господарката си;

— Свѣтла княгиньо, повтарямъ, че трѣбва да побързашъ. На всички ни е тежко следъ смъртѣта на покойния царъ, който бѣше много добъръ, но — нѣма шо да се прави.

Шехеристани станала.

— До виждане, — рекла тя на царя и на визирия му. — Азъ тръгвамъ: нѣма време за губене.

Рузванчадъ се изправилъ предъ нея, сякашъ искалъ да ѝ прегради пътя, и рекълъ:

— Нима за толкова кжсо трѣбваше да се яви предъ мене хубавото видение и веднага следъ това да изчезне? Княгиньо, азъ те обичамъ. Нима не ще се видимъ вече никога?

— О, може и да се видимъ, — отвърнала княгинята. — Затова ти и казахъ не „сбогомъ“, а — „до виждане“. Ако ти и тогава ме обичашъ, ще се омжжа за тебе.

Следъ тия думи момата изчезнала.

Отведнѣжъ угаснали всички свѣщи, сякашъ ги духналъ силенъ вѣтъръ. Гжста мрачина паднала предъ царя и визира. Тѣ не виждали нищо около себе си. Не знаели, накѣде да вървятъ.

Когато се поразсъмнало, Рузванчадъ и Муезинъ се намѣрили не въ вълшебенъ дворецъ, а всрѣдъ полето. Никаква кѣща нѣмало наблизю.

Царьтъ запиталъ визира:

— Какъ ти се струва, Муезине? Не бѣше ли сънь това, що видѣхме?

— Не, господарю, — отговорилъ Муезинъ. — Азъ все още мисля, че бѣше не сънь, а вълшебство. Тая княгиня не е княгиня, а нѣкоя страшна магьосница, която — за да се омѣжи за тебе — се е престорила временно на млада и хубава мома. А пѣкъ всички тия хубави момичета, които пѣха, свирѣха и се смѣха, сѣ все проклети дяволци, извикани съ магични заклевания отъ вещицата. Помни ми думата: тѣй ще излѣзе.

Това обяснение било доста правдоподобно. Ала, при все това, царьтъ се не съгласилъ съ визира. Когато се върналъ въ двореца, той решилъ да остане вѣренъ на момата.

Минало време. За княгиня Шехеристани се не чувало нищо. Муезинъ продължавалъ да говори на своя господарь, че мнимата княгиня е вещица. Но Рузванчадъ не мислѣлъ тѣй. Той изпадналъ въ тежка скръбъ. Нито му се ядѣло, нито сънь го хващалъ. Оставилъ той прежня веселъ животъ. Само на ловъ отивалъ отъ време на време — съ надежда, че ще види отново хубавата сърна. Но, колкото и да обикалялъ по мѣстата, дето я билъ видѣлъ преди време, тя се не мѣрнала вече предъ неговитѣ очи.

Тѣй минала цѣла година.

Една сутринъ, когато царедворцитѣ, събрани въ престолния чертогъ, очаквали да дойде царьтъ, както правѣлъ всѣки день, влѣзълъ главниятъ царьовъ прислужникъ и съобщилъ, че господарьтъ му е изчезналъ.

— Когато влѣзохъ тая сутринъ въ спалнята му, — казалъ той, — видѣхъ го, че спи на една софа, несъблѣченъ. Не се осмѣлихъ да го събудя. Следъ това влѣзохъ втори пѣтъ, но го не видѣхъ въ спалнята. Тър-

сикъ го навредъ въ двореца: никжде го нѣма. Що ли е станало съ него? Кжде е отишелъ?

Великиятъ визиръ издалъ заповѣдь — да се потърси отново царя по цѣлия дворецъ. Но и тогава го не намѣрили. Разпратени били хора на коне — да кръстосатъ въ разни посоки гората, дето Рузванчадъ обичалъ да отива по ловъ. И тамъ го не намѣрили. Никой го не билъ виждалъ да минава презъ гората отъ нѣколко време.

Изтекли четиридесетъ дня. Придворнитѣ оплакали царя и си намазали лицата съ жълта багра, което е за китайцитѣ знакъ на голѣма скръбъ. А предъ праздния престолъ разхвърляли трендафили, които оросили съ сълзитѣ си.

Най-тежка и най-искрена била скръбта на великия визиръ. Той цѣлъ день охкалъ и се вайкалъ.

— Ахъ, мили царю, — казвалъ той съ въздишка, — кжде изчезна ти? Кжде те замъкна оная проклета вещица, която ти омагьоса сърдцето и погледа? Какво ще правимъ сега безъ тебе?

Подозренията на Муезина били прави.

Рузванчадъ билъ наистина пренесенъ, по заповѣдь на Шехеристини, на островъ Шехеристанъ, въ нейното царство. Додето неговитѣ царедворци и подданици скърбѣли, той се радвалъ.

Защо? — ще попитате.

Когато се възцарила, Шехеристани се заела най-напредъ за държавнитѣ работи. Като поостанала свободна, спомнила си за Рузванчадъ. Тя знаела неговата вѣрность. И ето, че една заранъ заповѣдала на единъ отъ своитѣ подчинени духове да го пренесе въ царството ѝ.

Когато Рузванчадъ се пробудилъ въ разкошния дворецъ на Шехеристини и видѣлъ предъ себе си обаятелната княгиня, той извикалъ радостно:

— О, обожаема княгиньо! Значи, сждено ми е било да те видя пакъ! А пъкъ азъ бѣхъ почналъ вече да мисля, че си ме забравила.

— Не, царю, — отговорила усмихната Шехеристани. — Ние, духоветѣ, не сме непостоянни, като васъ, хората. Ние не забравяме. Обещали ли сме нѣщо, изпълняваме го.

По заповѣдъ на царицата, предъ двореца се събрали всички голѣмци, придворни старейшини и цѣлиятъ народъ, що населявалъ царството на духоветѣ.

Тогава царицата Шехеристани излѣзла и имъ каза:

— Мои скъпи поданици и помощници, малки и голѣми духове! Чуйте, що ще ви каже вашата царица! Когато следъ смъртта на милия ми баща, вие ме коронясахте да ви управлявамъ, веднага ми се зеклехте, че ще ме слушате и ще изпълнявате всички мои желаня. Заявявамъ ви, че ще се омъжа за царъ Рузванчада, който управлява Китай. Заповѣдвамъ ви да го смѣтате занепредъ за свой господарь и да му се покорявате тъй, както се покорявате мене. Наистина, до день днешенъ не е имало случай — духъ да се ожени или омъжи за смъртенъ човѣкъ, но азъ мисля, че е време да се оставятъ старитѣ обичаи.

Вси събрани духове изржкоплѣскали на избора. Рузванчадъ билъ коронясанъ за царъ на Шехеристанското царство.

Като се свършилъ този обредъ, почнали да правятъ приготовления за сватбата.

Преди да стане вѣнчавката, Шехеристани каза на Рузванчада:

— Ще се омъжа за тебе, ако ми обещаешъ едно нѣщо.

— Ще ти обещаю всичко, каквото поискашъ.

— Да, но работата не е само да обещаешъ, а и да спазишъ обещанието си.

— Добре, ще го спазя.

— Ако видишъ, че правя нѣщо, което ти не харесва, ще ли се сдържишъ да ме не укоришъ?

— Разбира се. Азъ съмъ увѣренъ, че ти никога не би сторила нищо, заслужващо укоръ.

— Но, да речемъ, че направя нѣщо, което не знаешъ, защо е направено. Ще ли ми вѣрвашъ, че — каквото и да направя — правя го, защото тъй трѣбва да бжде?

— Ще ти вѣрвамъ.

— Винаги ли?

— Винаги.

— Дори и тогава ли, когато ти се струва, че само лудъ човѣкъ би извършилъ това, що съмъ извършила азъ?

— И тогава.

— Добре.

Сватбата станала.

Рузванчадъ и жена му били толкова щастливи, че никога не станало и дума за онова обещание, що далъ царьтъ на царицата.

Рузванчадъ забравилъ и Китай, и китайцитѣ, и всичко, що билъ преживѣлъ, преди да дойде на острова.

Минала цѣла година.

Единъ день, когато царьтъ билъ на ловъ, съобщили му, че си има момче. Той се завърналъ веднага въ двореца. Видѣлъ жена си, че държи новороденото, седнала предъ огнището, дето горѣлъ силенъ огънь.

Бащата взелъ на ржце сина си, цѣлуналъ го, погледалъ го съ голѣма обичъ, па го далъ на майка му. Царицата го сжщо цѣлунала, па го хвърлила въ огъня.

Веднага следъ това и огъньтъ и детето изчезнали.

Рузванчадъ усѣтилъ, че сърдцето му ще се прѣсне отъ скръбъ. Но той си спомнилъ за обещанието, що билъ далъ на жена си. Не казалъ нищо. Съ тежка мжка на сърдцето се оттеглилъ въ стаята си.

— Колко съмъ несчастенъ! — викналъ той, като се разплакалъ. — Богъ ми даде синъ, а собствената му майка го хвърли въ огъня. И азъ трѣбва да гледамъ това, безъ да кажа дума! Биваше ли — майка да стори това? Какъ ѝ даде сърдце да го направи? Отъ камъкъ ли бѣше това сърдце?

Много се искало на царя да запита жена си, защо е извършила безчовѣчната постѣпка, но не посмѣлъ. Па и какъ да ѝ запита? Нали ѝ е обещалъ да ѝ се довърява въ всичко.

Премълчалъ си, колкото и да му било тежко.

Минала още година.

Шехерстани добила още едно дете — тоя пжтъ момиче. То било по-хубаво и отъ момчето, което бащата се напраздно опитвалъ да забрави. Той го постоянно пригръщалъ, държелъ го на ржце, цѣлувалъ го. Не можелъ да му се нарадва.

Но радостъта му не траяла дълго.

Седмица следъ като се родила Балкиза (тъй нарекли момичето), въ двореца влѣзла една едра кучка — бѣла, зинала, съ дълги остри жъби.

Шехеристани я извикала и ѝ рекла:

— Вземи това момиче и го изнеси, заедно съ люлката му!

Кучката, види се, това и чакала. Тя грабнала веднага люлката съ жъби и я изнесла тичешкомъ. Невъзможно е да се изкаже скръбта на царя при тази гледка. Малко останало — да занемари обещанието, що билъ далъ на царицата, и да почне да я напада. Найгрубитѣ думи дошли на езика му. Голѣмо усилие трѣбвало да направи, за да се сдържи.

И тоя пжтъ той побързалъ да се затвори въ стаята си. Предъ очитѣ му още стоело едрото куче, което отнесло момичето му. Той виждалъ и силния огънь, който погълналь сина му.

Сълзи потекли отъ очитѣ на Рузванчада.

— Ахъ, Шехеристани! — рекълъ той скръбно. — Ахъ, ти, нечовѣшка майко! Какъ можа да погубишъ собственитѣ си деца?

Следъ малко, като си спомнилъ думитѣ, които Шехеристани му била често повтаряла, той рекълъ:

— Може би, духоветѣ наистина не вършатъ нищо неумѣстно. Шехеристани може да е направила това затуй, че е трѣбвало да го направи. Но азъ не мога да разбера, защо ще бжде необходимо — една майка да убие децата си!

Той си помислилъ малко, па казалъ:

— Тукъ трѣбва да има нѣкаква тайна и сега ми се струва, че съмъ я разбралъ. Изглежда, че — когато нѣкой духъ се ожени илн омжи за смъртенъ човѣкъ — законитѣ на тукашното царство го задължаватъ да избие децата, родени отъ тоя бракъ. Колко ужасно е това! . . . О, царице! Макаръ че те обичамъ, немога вече да живѣя съ тебе. Азъ не съмъ свикналь съ такива жестоки закони.

Рузванчадъ успѣлъ да овладѣе достатъчно себе си, та не показалъ предъ жена си своята тежка скръбъ. Но изглеждало, че тя се досѣща.

Единъ день той ѝ казалъ:

— Царице, домилъ ми за Китай. Въ оная земя се е родилъ твоятъ мжжъ, който не е духъ: ние хората

сме привързани къмъ родината си. Па и моитѣ поданици, навѣрно, ще искатъ да ме видятъ. Позволи ми да отида при тѣхъ.

— Имашъ право, — рекла Шехеристани. — Иди! Дори азъ сама мислѣхъ да ти кажа това. Безъ тебе не може въ Китай. Могулцитѣ сж вдигнали противъ китайтецѣ силна войска. Иди да бранишъ своята родина! Колкото и да сж храбри твоитѣ поданици, тѣ ще се биятъ много по-добре, когато ги водишъ ти. Замини! Азъ ще ти помогна да бждешъ тамъ на време.

Като рекла това, царицата повикала единъ духъ и му заповѣдала да пренесе веднага царя въ Китай. Заповѣдта била изпълнена за мигъ. Рузванчадъ се озовалъ въ двореца си.

Великиятъ визиръ Муезинъ билъ презъ цѣлия тоя день много загриженъ. По едно време току видѣлъ предъ себе си царя.

Цѣлъ свѣтналъ отъ радость, визирътъ падналъ предъ него ничкомъ и му казалъ:

— Слава Богу, господарю, че небето чу моитѣ дълги и многобройни молби! Най-сетне ти дойде при своя народъ. Додето отсѣтсваше, азъ бѣхъ принуденъ да управлявамъ. Въ последно време, като не знаехме нищо за тебе, решихме да изберемъ новъ царь. Народътъ избра мене. Азъ се дълго не съгласявахъ. Най-сетне приехъ по неволя: нѣмаше кой другъ да води управлението. Но ето, че ти се върна. Седни на престола, на който седѣше временно твоятъ вѣренъ робъ!

Рузванчадъ разказалъ на своя добъръ приятель и уменъ съветникъ своитѣ приключения. Следъ това почналъ да се справя за война. Трѣбвало да се бърза, понеже могулцитѣ били нахлули въ Китай съ много силна войска. Тѣ имали намѣрение да превзематъ цѣлото царство.

Като се разчуло, че враговетѣ се приближаватъ, Рузвандачъ събралъ толкова много войска, колкото не билъ събиралъ никога, и потеглилъ да посрещне могулцитѣ.

Разузнавачитѣ, които били изпратени да видятъ, кжде е неприятельтъ, съобщили на царя, че могулцитѣ сж се разположили въ една равнина. Рузванчадъ заповѣдалъ на своитѣ войници да се спратъ на станъ въ

сжщата равнина — на другия ѝ край. Въ сжщото време заповѣдалъ на единъ отъ визиритѣ да доставя редовно на войската храна и питие.

Тоя визиръ се казвалъ Вели. Още на другия день той потеглилъ къмъ стана съ всевъзможни храни: хлѣбъ, месо, зеленчукъ, оризъ, сухари и други. Той ги билъ натоварилъ на камили и мулета. Освенъ храната, имало и голѣми мѣхове, пълни съ вода и вино.

Когато дългиятъ керванъ, предвожданъ отъ Вели, навлѣзълъ въ равнината, изведнѣжъ се явила отъ невидѣлица една хубава жена, облѣчена въ огнени дрехи и заобиколена отъ стотина други жени. Тѣ спрѣли камилитѣ и мулетата, разтоварили храната и питието, разкъсали човалитѣ, разпилѣли всичко по земята и пробили мѣховетѣ — да изтече питието. Следъ малко всичко било унищожено подъ стѣпкитѣ имъ. Преди камиларитѣ и мулетаритѣ да се опомнятъ, женитѣ изчезнали.

Останала само тѣхната главатарка, която рекла на Вели:

— Ще отидешъ да кажешъ на своя господарь, за чиято войска бѣ приготвилъ тая храна и това питие, че царица Шехеристани, неговата жена, е опустошила всичко, натоварено на камилитѣ и мулетата.

Вели пристигналъ въ стана и съобщилъ на царя за станалото.

Рузванчадъ изпадналъ въ отчаяние. Дори и смъртта на дветѣ деца му се сторила не тѣй тежка, както тая страшна щета. Да убиешъ чедата се — е, най-сетне, твоя работа. Но какъ можешъ да изморишъ отъ гладъ многохилядна войска, тръгнала да брани своята родина?

Както стоелъ, съсипанъ отъ мисли, предъ него се изведнѣжъ явила Шехеристани.

— Царице! — рекълъ ѝ той съ въздишка. — Не мога вече да мълча. Дойде край на търпението ми. Ти хвърли сина ми въ огъня — азъ ти не казахъ дума. Даде дъщеря ми на кучката — азъ и тогава ти не казахъ нищо. Скрихъ своята тежка скръбъ, колкото и да ми бѣше мжчно. Но това, което си направила преди малко, заплашва съ смъртъ не само войската ми, а и самия мене? Струва ми се, че имамъ вече право да наруша обещанието, що ти бѣхъ далъ. Войската ми е гладна, а ти ѝ

отне храната. Що ще станатъ тия войници? Кажи! Що ще стане съ мене? Ти искашъ, значи, безъ бой да бжда заловенъ отъ враговетъ и убить? Искашъ — и цѣлата ми войска да бжде пленена, а царството ми превзето и разорено? Това ли?

— Царю и мой съпруже, — казаła кротко Шехеристани. — По-добре бѣше — да бѣ почакаль мълчаливо, докле мине и това премеждие. Но ти наруши обета си; онова, отъ което се боехъ най-много, стана: ние не ще живѣемъ вече заедно, дори нѣма и да се видимъ вече. Никакъвъ цѣръ на това зло нѣма. Но преди да се раздѣлимъ за винаги, ще ти кажа нѣколко думи, за да не мислишъ, че съмъ толкова жестока, колкото ти се струвамъ. Знаешъ ли какъвъ бѣше този огънь, въ който хвърлихъ момчето? Тебе ти се е видѣль като огънь, а той е единъ много искусенъ и уменъ духъ, на когото заповѣдахъ да вземе и възпита нашия синъ. Голѣмата бѣла кучка не бѣше животно, а само-дива, която сжщо тѣй ще обучи и възпита нашата дъщеря Балкиза и ще ѝ преподаде всичко, каквото трѣбва да знае една княгиня отъ царството на духоветъ. И азъ се не излъгахъ въ надеждитъ си, както ще видишъ. Нашитъ две деца сж много добре възпитани.

При тия думи Шехеристани свирнала съ уста. Веднага се явили три духа отъ ония, които я придружавали навсѣкжде, дето отиде.

— Лине, Лино, Лину, — викнала имъ царицата. — Я идете бързо, та доведете дветъ деца — да ги види баща имъ!

Следъ мигъ въ палатката на Рузванчада се озовали чедата му — момчето и момичето. Тѣ били много порасли и разхубавѣли. Момчето било силно и умно, а момичето гиздаво и стройно.

Баща имъ ги пригърналъ и проронилъ сълзи отъ радостъ.

Но жена му го не оставила да имъ се нарадва.

— Още нѣщо има да ти кажа, — рекла тя. — Ти не знаешъ, защо унищожихъ припаситъ, що караше твоятъ визиръ за войската. Могулскиятъ царъ желае твоята смъртъ, защото иначе едва ли би превзелъ Китай. И най-смѣлиятъ царъ знае, че битката е нѣщо несигурно: не се знае, кой ще излѣзе побѣдителъ отъ нея.

Той избра по-вѣрно срѣдство. Подкупи твоя визирь Вели. Обеща му да го направи царь на Китай, следъ като ти отнеме държавата, и му даде сто хиляди жълтици — да изтрови войската ти. И храната, и питието, що караше дългиятъ му керванъ, бѣха смѣсени съ много силна отрова. Който хапне или пийне отъ тѣхъ, следъ малко ще бжде мъртавъ. Всички щѣхте да измрете. Не вѣрвашъ ли? Повикай Вели и му заповѣдай да хапне отъ ония сладкиши, които е купилъ за твоитѣ войници.

Рузванчадъ заповѣдалъ да повикатъ визира. Разпоредилъ се въ сжщото време да донесатъ малко отъ сладкишитѣ, ако сж останали. Донесли една шепа трохи, събрани въ човалитѣ.

— Изежъ това! — заповѣдалъ царьтъ на визира. — Господарю, — казалъ оня гузно, — извини ме, но не съмъ гладенъ.

— Тѣй ли? — викналъ Рузванчадъ. — Гладенъ ситъ, ще го не изедешъ! Измѣннико, ще ти отсѣка главата на часа.

Визирьтъ видѣлъ, че царьтъ знае всичко. Той избралъ отъ двата вида смъртъ по-лекия: изялъ трохитѣ отъ сладкишитѣ и падналъ мъртавъ предъ нозетѣ на своя господарь.

— Разбра ли сега, царю, — казаলা Шехеристани, — че духоветѣ не вършатъ нищо безъ причина?

— Разбрахъ — отвърналъ Рузванчадъ. — Но друго нѣщо има, което не мога още да разбера: що ще прави войската ми безъ храна? Припаситѣ, които имаме, не ще ни стигнатъ дори и за утре. А нали ще водимъ бой?

— Азъ ще ти помогна съ своитѣ духове да надвиешъ могулцитѣ и да имъ вземешъ всичко, що иматъ. Подиръ нѣколко деня ще се върнете победители.

Рузванчадъ нападналъ презъ нощьта своитѣ противници. Духоветѣ му помогнали — едни да избие, а други да обърне въ бѣгъ. Много пленници и пребогата плячка взели китайцитѣ. Самиятъ могулски царь падналъ убитъ.

На сутриньта Рузванчадъ, изненаданъ радостно отъ тази ефтина победа, не можелъ да намѣри думи да благодари на съпругата си за помощьта.

— Нѣма защо да ми благодаришъ, — рекла тя. — Ти си вече победителъ. Можешъ спокойно да се вър-

нешъ въ столнината си и на бждешъ увѣренъ, че никой неприятель вече не ще посмѣе да те нападне. Живѣй си щастливо! Сбогомъ,

— Какъ тъй „сбогомъ“? — викналъ очудено царьтъ. — Нима ще се раздѣлимъ тъкмо сега, когато азъ съмъ толкова щастливъ? Остави на страна тия шегии!

— Не, — рекла Шехеристани, — азъ не се шегувамъ. Тоя пжтъ ще трѣбва да се раздѣлимъ за винаги. Нима не помнишъ, какво ти бѣше обещанието, което наруши?

— Добре. Прости ми, моя спжпа съпруго. За напредъ ще те слушамъ въ всичко. И презъ умъ не ще ми мине да те укоря въ нѣщо. Кълна ти се въ обичьта, що храня къмъ децата си.

— Късно се кълнешъ. Нашитѣ закони сж строги, както ще да си забелязалъ. Ако зависѣше отъ мене, на драго сърдце бихъ те простила. И дума не бихъ отваряла занаяпредъ за онова, що стана. Но — не зависи отъ мене. Сбогомъ. Ти оставашъ безъ деца и безъ жена. Не ще ни видишъ вече никога.

Шехеристани и децата ѝ изчезнали. Рузванчадъ останалъ симъ въ палатката си, насрѣдъ бойното поле, дето войницитѣ му дѣлѣли многобройната плячка.

— Да бѣха ме победили и хванали въ пленъ, — си казалъ той, — не би ми било толкова тежко, колкото ми е сега.

Царьтъ си разкжсалъ дрехитѣ, почналъ да си драще лицето, идѣло му да се убие отъ мжка. Визиритѣ му едвамъ успѣли да го предпазятъ отъ безумието, като го качили на колесницата и откарали бързо въ столнината.

И царьтъ и войскитѣ му били посрещнати съ голѣми почести, както се пада на победители, които сж спасили родината отъ поробване. Но Рузванчадъ се не развеселилъ. Той повикалъ Муезина и му казалъ:

— Ти ще управлявашъ отъ сега нататъкъ вмѣсто мене. Додето умра, ще оплаквамъ децата си и съпругата си.

Царьтъ се затворилъ въ една кула и тамъ прекаралъ въ тежка тжга цѣли десетъ години. Той побѣлѣлъ, посърналъ, заприличалъ на мъртвецъ. Презъ това време въ кулата не пускали никого, освенъ великия

везиръ. Па и съ него Рузванчадъ не приказвалъ за нищо друго, освенъ за жена си и децата си. Въ края на десетата година той билъ вече покрай гроба.

Но на другия день въ кулата се явила царицита — Рузванчаде, — му рекла тя, — стига си скърбилъ! Нашитъ закони изискваха — десетъ години да се не срѣщаме. Азъ ти нарочно не казахъ това, за да видя, дали ще ми бждешъ вѣренъ. Искахъ да ти дамъ свобода — да си вземешъ друга жена, ако искашъ. Затова ти казахъ, че не ще се видимъ никога. Но ти ми остана вѣренъ и азъ идвамъ при тебе, заедно съ децата — до живѣемъ заедно, додето ни е сждено.

И наистина, въ стаята се явили сжщия мигъ дветъ деца на Рузванчада. Тѣ били вече много порасли. Хвърлили се на врата на баща си — да го пригръщатъ и цѣлуватъ.

Рузванчадъ заживѣлъ щастливо. Здравето му се поправило скоро. Дълги години преживѣлъ той честито заедно се децата си и съ своята съпруга.

Единъ день мжжътъ и жената починали едновременно. Богъ ги прибралъ. Той ги прибралъ заедно понеже се много обичали.

Следъ смъртъта на баща си, шехеристанскиятъ князь наследилъ китайския престолъ. А княгиня Балкиза отишла да царува на островъ Шехеристанъ — да управлява духоветъ.

Тамъ прекарала царица Балкиза, додето станала съпруга на великия пророкъ и царь Соломонъ.

Калафъ и Турандотъ.

(персийска приказка)

Тимуръ-Ташъ, ханъ на татаритѣ ногаи, ималъ синъ на име Калафъ. Тоя князь надминавалъ всички тогавашни князе по умность, смѣлость, добрина и хубость. Подъ ржководството на най-ученитѣ мъже въ онова царство, той научилъ всички науки и много изкуства. На изусть владѣель Корана съ всички обяснения къмъ него. Знаелъ и всички поети на Истока.

И въ мирно време и въ военно Калафъ билъ дѣсна ржка на баща си. Изкаже ли предъ държавния съветъ нѣкакво мнение, всички се съгласявали съ него, понеже билъ мждъръ и благоразуменъ. Отвори ли се война, князътъ предвождалъ войскитѣ и винаги побеждавалъ.

Затова и всички околни народи почнали да уважаватъ ногаитѣ: всички се боели отъ тѣхъ, никой не смѣлъ да имъ обявава война, нито да ги напада.

Но ето че единъ день султанътъ на едно подалечно царство — царството на каризмийцитѣ — пратилъ посланикъ при Тимуръ-Таша да му иска данъкъ:

— Моятъ господарь, — казалъ пратеникътъ, — поржча да ми платите данъка, що му дължите отъ сто години насамъ. Ако го не платите, ще нападне съ двесте хиляди души царството ви и ще го превземе. Царя на това царство ще убие и ще му вземе короната. Тѣй ми каза.

— Почакай малко, — казалъ Тимуръ-Ташъ. — Ще ти дамъ отговоръ следъ половина часъ.

Той свикалъ на съветъ своитѣ визирѣ.

— За какъвъ данъкъ приказва тоя човѣкъ? — запиталъ царътъ великия визирь. — Не лъже ли той? Не лъже ли и неговиятъ господарь? Кога сме плащали данъкъ на чужди царе?

Великиятъ визирь се позамислилъ, па отвърналъ:

— Не, пратеникътъ не лъже. Помня добре, че въ времето на покойния ханъ, твоя баща, сме паащали на

нѣколко пѣти данѣкъ на каризмийцитѣ. Но тогава бѣхме още слаби. Откакъ се засилихме, никой не е по-смѣлъ да ни иска данѣкъ. Сто години нѣма, но все ще да има петдесетъ или шестдесетъ, откакъ никаризмийци, ни други народи не сж получили данѣкъ отъ ногаитѣ.

— Е, какво ще кажете? Да платимъ ли, или да се готвимъ за война? Кое ще бжде по-добро?

Гласоветѣ се раздѣлили. Едни — по-благоразумнитѣ — казвали, че нѣма защо да увличатъ царството въ нова война. Държавата е богата: може да плати на каризмийцитѣ, безъ да ѝ мигне окоето.

А други, които държели съ Калафа, настоявали да се не плаща никакъвъ данѣкъ. Нѣма защо да даватъ поводъ на никой народъ, колкото и да е силенъ, да ги смѣта за роби.

Надвила втората страна. Царьтъ отпратилъ посланика съ отказъ.

Още сжщия день били пратени посланици до владѣтелитѣ на съседнитѣ народи — да искатъ съюзъ. Казано имъ било отъ страна на ханъ Тимуръ-Таша, че — ако се съюзатъ съ него, ще се отгърватъ отъ каризмийцитѣ, които иматъ намѣрение да покорятъ не само ногайското царство, но и всички околни. Ако ли се не съюзатъ съ Тимуръ-Таша, каризмийскиятъ султанъ ще ги пороби.

Посланцитѣ се върнали и съобщили на хана, че вси околни народи сж съгласни да влѣзатъ въ съюза. Около петдесетъ хиляди души войници обещали да пратятъ на Тимуръ-Таша.

Калафъ се заелъ да събира войка. Той свикалъ всички, които можели да носятъ оржжие. Дошли на помощъ и съюзнишкитѣ войски. Съ тая голѣма сила князътъ билъ увѣренъ, че ще победи.

Каризмийскиятъ султанъ нападналъ царството. Дветѣ войски били току-речи еднакви по брой и сила. Почнали се кръвопролитни сражения. Побеждавали ту единтъ, ту другитѣ. Нѣколко дня се водѣлъ бой, безъ да нанесе нѣкоя отъ странитѣ решителна победа.

Презъ нощъта следъ последната битка, водителтъ на сиркасийцитѣ, които били съюзници на ногаитѣ, отишелъ тайно при каризмийския султанъ и му казалъ:

— Ние виждаме, че твоитѣ войски сж по-силни отъ съюзнитѣ. Ако не утре, други день ще победишъ.

Ние сме решили да се отметнемъ отъ съюза, ако ни обещаешъ, че никога не ще искашъ отъ насъ данъкъ.

— Колко души войници сте дали вие на Тимуръ-Таша? — запиталъ султанътъ.

— Двадесетъ хиляди.

— Добре. Нѣма да ви искамъ никога данъкъ. Нито азъ, нито нѣкой отъ моитѣ потомци. Още тая нощъ си вървете по домоветѣ.

На другата сутринъ, когато изсвирила тржбата, се оказало, че ни единъ сиркасиецъ не е останалъ въ станъ.

Калафъ се наскърбилъ много, като му съобщили за измѣната. Неговитѣ войски били намалѣли. Какъ ще се бие съ толкова неприятели?

Почнала се битката. Колкото и хубаво да се биели съюзницитѣ, каризмийцитѣ излѣзли по-силни. Ногаитѣ побѣгнали. Калафъ едва успѣлъ да се спаси. Той избѣгалъ въ двореца, дето отдавна вече всички треперѣли отъ ужасъ. Тимуръ-Ташъ билъ толкова съсипанъ отъ отчаяние, че не продумвалъ дума.

Пристигнали и други бѣглеци. Единъ отъ тѣхъ казалъ, че самъ билъ видѣлъ, какъ — по заповѣдъ на каризмийския султанъ — били изклани всички ногаи, паднали въ пленъ.

— Той заплашва цѣлия ни народъ съ робство и се заканва, че ще избие царското семейството и придворнитѣ до човѣкъ, — рекълъ бѣглецътъ. — Додето е време, всѣки да бѣга, кждето му видягъ очитѣ!

Тогава ханътъ, царица Елмаза — жена му — и князътъ свързали всичко, що имали най-скъпо, и напуснали града Астраханъ — столица на царството.

Много придворни мъже и жени, които не искали да ги оставятъ, тръгнали съ тѣхъ. Придружили ги и ония войски, които се били заклели въ вѣрностъ на Калифа.

Всичкитѣ се запжтили за Велика България — царство, разположено отвждъ Кавказкитѣ планини. Велика България се управлявала тогава отъ нѣколко князе, сродници и съюзници. У двореца на нѣкого отъ тия български князе мислѣло семейството на ханъ Тимуръ-Таша да намѣри подслонъ.

Следъ многодневенъ пжгъ тѣ стигнали до планинитѣ. Като се спрѣли на почивка въ една долина, презъ

нощта ги нападнали разбойници. Шайката била многобройна. При това, тя познавала добре мѣстата, а войниците на Калафа минавали отъ тамъ за пръвъ пжтъ. Завързалъ се сжщински бой. Ранятъ ли нѣкой разбойникъ, той изчезвалъ, но на негово мѣсто се явявали десеть души други. А падне ли разбойникъ убитъ, неговитѣ другари се ожесточавали: сѣчели и колѣли на лѣво и надѣсно — когото видятъ.

Разбойниците надвили. Заловенитѣ войници били избити, а придворнитѣ — вързани като роби. Всички богатства, що носѣлъ ханътъ и ония съ него, били отнети. По молба на старата царица Елмаза, разбойниците пощадили живота на Тимура-Таша и на семейството му. Не ги откарали и въ робство, но имъ съблѣкли скжпитѣ дрехи, облѣкли ги въ дрипи и ги оставили.

Когато си отишли разбойниците, Калафъ почналъ да утешава родителитѣ си.

— Не бива да се отчайвате, — имъ казалъ той. — Додето човѣкъ е живъ, не трѣбва да губи надежда. Малцина ли царе сж били лишавани отъ престола, скитали сж се немили недраги по чужбина, търпѣли сж неволи и гладъ, а най-после сж успѣвали да си възвѣрнатъ отнетото царство? Тѣхниятъ примѣръ трѣбва да ни утешава. Както следъ нощта идва винаги день, тѣй и подиръ бедитѣ настжпва шастие.

Тимуръ-Ташъ, Елмаза и Калафъ тръгнали отново на пжтъ, но сега вече пеша, тѣй като разбойниците имъ били взели конетѣ. Тѣ вървѣли дълго и живѣели съ плодове, а плодове имало доста по ония мѣста. Но после навлѣзли въ скалисти и пустинни мѣстности, дето се срѣщали само голи камъни.

Ханътъ билъ старъ и немощенъ. Едва креталъ. Царицата не била свикнала на ходъ. И тя вървѣла съ голѣма мжка следъ сина си. Калафъ, макаръ и самъ уморенъ, трѣбвало отъ време навреме да носи ту баща си, ту майка си.

Стигнали до една мѣстность, набраздена съ ужасни пропасти. Трѣбвало да превалятъ върха, за да навлѣзатъ въ широката равнина, която се простирала отвжде. Пжтътъ билъ току-речи непроходимъ. Нѣмало ни храна, ни вода.

Съсипанъ отъ гладъ, жажда и умора, ханътъ падналъ на каменливата пжтека и не искалъ вече да стане.

— Остави ме, — казалъ той на сина си, който се навелъ да го вдигне. — Ще се хвърля въ нѣкоя пропастъ. Стига съмъ се мжчилъ. По-добра смъртъ, отколкото такъвъ животъ, изпълненъ съ мжки и страдания.

— И азъ не мога да вървя по-нататкъ, — рекла Елмаза. — За да се катеримъ на тоя върхъ, трѣбва да бждемъ диви кози.

— Почакайте малко, — казалъ Калафъ. — Може да се намѣри другъ пжтъ, по-лесенъ.

И наистина, като обиколилъ малко, князътъ намѣрилъ една пжтека, водеща къмъ долината, — много по-удобна отъ първата. Тръгнали по нея. Следъ половина часъ вървежъ, слѣзли въ равнината. Край пжтя имало голѣмо сѣнчесто дърво, а подъ него — студень изворъ. Наоколо растѣли и други дървета — по малки, отрупани съ плодове.

Най-сетне пжтниците, можели да си отпочинатъ, да се измиятъ, да се нахранятъ и да утолятъ жаждата си. Умората имъ била толкова голѣма, че тѣ трѣбвало да почиватъ цѣли три дена и три нощи, за да се съвзематъ.

На четвъртия день потеглили отново, съ надежда, че скоро ще стигнатъ до населено мѣсто. Надеждата имъ се оправдала. Като походили часъ-два, видѣли отдалече единъ голѣмъ градъ, който изглеждалъ хубавъ и богатъ.

Понеже ги било срамъ да влѣзатъ въ града презъ деня — окжсани и изпрашени — поседнали подъ едно дърво да почакатъ, додето се мръкне. Тъкмо седнали, по пжтя се задалъ старецъ. Като стигналъ до дървото, и той се отбилъ да си почине.

— Какъ се казва тоя градъ? — запитали тѣ стареца:

— Яикъ се казва. Тоя градъ е столицина на ханъ Иленга. Изглежда, че вие сте чужденци.

— Да, — отвърналъ Тимуръ-Ташъ, — не сме тукъ кашни. Отъ далече сме. Идемъ чакъ отъ брѣговетъ на Каспийско море. Съ търговия се занимаваме. Бѣхме тръгнали за Капчагъ съ други търговци, но ни нападаха въ Кавказкитѣ планини разбойници и ни ограбиха, а другаритѣ ни избиха. Стигнахме криво-лѣво до тукъ. А накжде ще вървимъ следъ това, и ние не знаемъ.

Старецътъ показалъ своето състрадание къмъ нещастнитѣ пжтници, като ги не само утешилъ, а имъ и предложилъ гостоприемство. Тѣ приели съ благодарностъ. Като тръгнали следъ стареца, стигнали до една малка, но хубава кжща, дето всичко било просто и чисто.

Още на влизане домакинътъ заповѣдалъ нѣщо съ тихъ гласъ на единъ робъ. Следъ малко оня се върналъ, придруженъ отъ двама търговци, които носѣли готови мъжки и женски дрехи, пояси, була, фереджета и чалми. Старецътъ предложилъ на гоститѣ да си избератъ облѣкло. Сетне седнали да вечерятъ. Вечерята била богата — може би, нарочно приготвена въ честь на гоститѣ.

За да поразвлѣче своитѣ тжжни и умислени гости, домакинътъ почналъ да имъ разказва за своя животъ.

— Човѣшкиятъ животъ, — рекълъ той, — прилича на тръстика, постоянно клатена отъ вѣтъра. Ту насамъ я люшне, — ту натамъ. Никой не бива цѣлъ животъ щастливъ. Азъ бѣхъ едно време царъ на Музелъ. Навсѣкжде бѣше прочугъ Фадлалла, музелкиятъ царъ. Всички говорѣха за него и завиждаха на щастието му. Азъ бѣхъ наистина честитъ. Тогава жена ми Зюмруда бѣ още жива. Имахме си момче, което много обичахме и дори глезѣхме. Царството ми бѣше силно, врагове нѣмахме. Всичко течеше, както се казва, като по медъ и масло. Но синъ ми порасна. И всичко се промѣни. Моятъ обиченъ синъ се показа къмъ баща си жестокъ и безсърдеченъ. Свали ме отъ престола. Да не бѣхъ избѣгалъ заедно съ жена си, можеше и да ни убие. Лоши му бѣха съветницитѣ. И азъ Фадлалла, до тогава музелски царъ, тръгнахъ да се скитамъ по свѣта, като просякъ. Най-сетне стигнахъ до тоя градъ и решихъ да се заселя тухъ, далекъ отъ родината си. Жена ми почина. Останахъ самъ, съ двама роби. Следъ като теглихъ толкова много, решихъ да помагамъ съ каквото мога на беднитѣ и нещастнитѣ, защото бѣхъ много добре разбралъ, що значи — да си нещастенъ и нѣмотенъ. И отъ тогава съмъ, слава Богу, щастливъ.

Тимуръ-Ташъ, похвалилъ домакина за неговото голѣмо търпение и му захвалилъ, че е можалъ да забрави короната, и да се заеме за нещастницитѣ.

Елмаза го похвалила, че е останалъ вѣренъ на жена си, та не се е поженилъ следъ нейната смъртъ.

А Калафъ рекълъ:

— Дано всички хора, на които е писано да преживѣятъ нещастни дни, понесатъ бедитѣ като тебе, уважаеми старче. Търпението е добродетель, която се срѣща много рѣдко.

Въ такива приказки прекарвали гоститѣ, заедно съ домакина, частъ отъ нощъта. После старецътъ повикалъ робитѣ и имъ заповѣдалъ да отведатъ гоститѣ въ спалнитѣ имъ.

На другата сутринъ Фадлалла влѣзълъ при пжтницитѣ рано — рано и имъ казалъ;

— Извинявайте, че ви безпокоя. Ида да ви кажа, че не само вие сте нещастни. Преди малко ми съобщи единъ съседъ, че снощи билъ пристигналъ посланикъ отъ страна на каризмийския султанъ да помоли ханъ Иленга — ако мине презъ земята му ногайския ханъ съ своето семейство — веднага да ги хване и затвори. Имало война между каризмийския царъ и ногайския. Каризмийскиятъ надвилъ и превзелъ царството на ногайския, който се принудилъ да избѣга, за да си спаси живота. Но оня е решилъ, както се вижда, да го преследва навсѣкжде.

Като чули тия думи, Калафъ и Тимуръ-Ташъ пребледнѣли. А на Елмаза припаднало.

Фадлалла се спусналъ да я свестява.

Когато жената дошла на себе си, старецътъ казалъ на гоститѣ си:

— Струва ми се, че вие ще да познавате нещастния ногайски ханъ. Много прѣсърдце взехте заплахата му съ затваряне.

— Господине, — отвърналъ Тимуръ-Ташъ — следъ сърдечното ти гостоприемство и следъ искрения разказъ за живота ти, ще ти призная, че азъ съмъ тоя Тимуръ-Ташъ, ногайски ханъ до скоро, тая жена е моята съпруга, а този момъкъ е синъ ми Калафъ — князь, на когото сждбата не ще позволи да стане царъ.

А Калафъ добавилъ:

— Много ще ти благодаримъ, ако ни помогнешъ съ своитѣ съвети. Кажи ни, що да правимъ и кжде да вървимъ, за да не навлѣчемъ и на твоята глава нѣкоя беда.

Фадлалла помислилъ, па рекълъ:

— Положението ви е трудно. Азъ познавамъ ханъ Иленга. Той е страхливъ. Особено се бои отъ каризмския султанъ, който е много силенъ, както съмъ често чувалъ. За да му угоди, той ще разпрати хора по цѣлото си царство — да ви дирятъ навсѣкжде. Ако останете у дома, па и въ която и да е кжща на тоя градъ, не ще бждете въ безопасностъ. Само едно би ви спасило: колкото се може по-скоро да избѣгате отъ града, да минете рѣката Иртишъ и да прехвърлите границата, че да навлѣзете въ земята на берлазкото племе. Иначе ще ви хванатъ и предадатъ на султана.

Тримата нещастници послушали тоя съветъ. Фадлалла имъ далъ три коня, припаси за дългъ пжтъ и една кесия съ жълтици, па имъ посочилъ пжтя. Тѣ му поблагодарили и тръгнали.

Като стигнали до берлазката земя, тѣ си продали конетѣ, за да има съ какво да преживѣятъ, тъй като паритѣ имъ се били свършили. Когато похарчили и тия пари, принудили се да се прибератъ въ една голѣма палатка, дето бедни чужденци можели да прекаратъ до десетиня деня. Тамъ между просяци и скитници, трѣбвало да се подслони царътъ съ жена си и сина си. Той разбралъ колко нетрайни сж властта, богатството и славата. Никой го не знаелъ, ни познавалъ. При все това му било много тежко да живѣе между най-долнитѣ хора. Още по-тежко му станало, като си помислилъ, че го чака неизвестностъ.

Минали десеттѣ деня. При Тимуръ-Таша дошелъ човѣкъ и му казалъ, че за напредъ не ще се дава безплатна храна на семейството му.

— Колкото за спане, — рекълъ, — можете да спите въ шатрата, но храна трѣбва да си намирате сами.

Тогава Калафъ, безъ да каже на родителитѣ си, тръгналъ да проси. Хората били милостиви въ оная земя. Князътъ успѣлъ да купи храна за нѣколко деня. Като я отнесълъ на родителитѣ си, тѣ го запитали, отде е взелъ пари. Разплакали се, когато узнали, че се е принудилъ да проси.

— Що да правя? — казалъ Калафъ. — Нуждата кара човѣка да се унижава, колкото и да му е мжно. Но, ако нѣма друга срѣдство, азъ съмъ готовъ да прося и за напредъ, за да ви храня. Вие сте ми роди-

тели: бива ли да ви остава да умрете отъ гладъ? А още по-добре ще сторите, ако ме продадете нѣкому робъ. Той ще ви даде толкова пари, че съ тѣхъ ще можете прекара цѣлъ животъ. Робитѣ сж скжпи въ тая земя.

— Пази, Боже! — викналь Тимуръ-Ташъ. — Да не си споменаль другъ пжтъ подобно нѣщо! По-добре — да умра отъ гладъ, отколкото да продамъ сина си. Ако стигне до продаване, мене ще трѣбва да продадете, защото тежа и на двама ви.

— Не, татко, не, — казалъ Калафъ, — азъ говоря на шега. Нѣщо друго ми е дошло на умъ. Утре заранъ ще отида при носачитѣ. Все се надявамъ — нѣкой да ме глави, та да взема малко пари. Като работя, ще се прехранваме. Не ща вече да прося: срамъ ме е.

На другия день Калафъ се главилъ носачъ. Той билъ силенъ и търпеливъ. Работѣлъ повече отъ другаритѣ си. Лесно намиралъ работа. Пренасялъ стоки на разни търговци, които карали кервани по тия мѣста. Тѣй минали десетина дня.

Но единъ день Калафъ останаль безъ работа. Уморенъ отъ напраздно чакане, той излѣзълъ на полето. Седналь подъ едно дърво — да си помисли, съ що по-сигуро да се залови. Като седѣлъ, задрѣмалъ: много билъ уморенъ отъ прежния день.

Когато се събудилъ, видѣлъ на единъ клонъ на дървото, подъ което билъ заспалъ, кацналь много хубавъ соколъ. Шарени пера украсявали като качулка главата на птицата. На шията ѝ висѣла огърличка отъ злато, укрсена съ алмазии, топази и рубини.

Калафъ разбираль отъ соколарство. Той си протегналь пестника на сокола и птицата кацнала на него. Момъкътъ се зарадвалъ много.

— Навѣро тоя соколъ е на тукашния владѣтель, — си казалъ той. — Като му го занеса, той ще ме награди.

И наистина, птицата била на берлазкия ханъ, който се казалъ Алингеръ. Като ходѣлъ по ловъ прежния день, ханътъ си изгубилъ сокола и пратилъ всички придворни ловци да го търсятъ. Никой не успѣлъ, обаче, да го намѣри. Тогава Алингеръ заплашилъ своитѣ хора, че — ако не уловятъ птицата — ще ги избие до единъ.

Калафъ отишелъ въ царската шагра. Като видѣлъ своя обиченъ соколъ, ханътъ се занесълъ отъ радостъ. Той почналъ да милва птицата и да ѝ говори. Сетне запиталъ момъка, какъ и кжде я е намѣрилъ. Калафъ му казалъ.

— Отде си ти, момко, и какъвъ ти е занаятътъ?
— запиталъ следъ това ханътъ

— Господарю, — отвърналъ Калафъ, — азъ съмъ синъ на единъ търговецъ отъ Велика България. Пжтувахъ презъ Яикъ съ баща си и майка си. Разбойници ни срещнаха и ограбиха. Всичко ни взеха. Дойдохме тукъ и азъ се принудихъ да прехранвамъ родителитѣ си — кога съ просия, кога — съ груба работа.

— Добре, драго ми е, че тебе се падна да уловишъ тоя соколъ. Заклелъ се б⁺хъ да изпълня три желанія на оногова, който ми го донесе. Кажй сега какво искашъ!

— Първо: да се даде на родителитѣ ми шатра — да живѣятъ въ нея — и да имъ се осигури храна и облѣкло за презъ цѣлъ животъ. Второ: мене да се даде хубавъ конъ, оседланъ и обузданъ разкошно. Трето: да ми се дадатъ хубави и скжпи дрехи и кесия съ жълтици. Искане ми се да пжтувамъ. Затова желая тия нѣща.

— Желаніята ти ще бждатъ изпълнени на часа. Доведи баща си и майка си!

Калафъ намѣрилъ родителитѣ си и имъ разказалъ за станалото. Не ще и дума, тѣ се зарадвали много, като се научили, че животътъ имъ ще бжде занаятъ осигуренъ. Момкътъ ги отвелъ при хана, който ги приелъ любезно, разговорилъ се съ тѣхъ, а после заповѣдалъ да ги настанятъ въ една отъ царскитѣ палатки и отредилъ слуги да имъ прислужватъ, като на придворни.

Ханътъ далъ и на Калафа онова, което момкътъ билъ поискалъ — великолепни дрехи, много хубавъ конъ и кесия съ жълтици. Подарилъ му и разкошно изработена сабя въ златна ножница, украсена съ алмази.

Още сжщия день момкътъ се сбогувалъ съ хана и родителитѣ си и тръгналъ къмъ оная страна, отдето изгрѣва слънцето.

Следъ много приключения, Калафъ стигналъ въ столицата на Китай — града Пекингъ. Тамъ се настанилъ въ къщата на една бабичка, накрай града. Отъ разговоритъ си съ домакинята узналъ, че царството се управлява отъ единъ добъръ императоръ — Алтънъ-Ханъ — който ималъ само една дъщеря. Княгинята се казвала Турандотъ. Бабата я била виждала често, когато отива въ двореца при дъщеря си, която служела тамъ.

Турандотъ била деветнадесетъ годишна. Толкова хубава била, че и най изкуснитъ живописци не можели да предадатъ хубостта ѝ, както си е. Мнозина я били рисували и продавали скъпо и прескъпо тия ликовена чуждостранни князе и царе. Но момата не била само хубава, а и умна. Толкова умна била тя, че забърквала и най голѣмитъ учени въ царството. Само едно ѝ било лошо: много била горда и жестока.

Преди две години тибетскиятъ царъ пратилъ хора да я искатъ за сина му, който билъ видѣлъ нейния ликъ и я обикналъ само по него. Алтънъ ханъ се зарадвалъ, че ще се сроди съ тоя силенъ и знаменитъ господаръ. Но що станало? Турандотъ, която — поради хубостта си, — мислѣла, че не се е родилъ още момъкъ, достоенъ за нея, отказала. Баща ѝ се ядосалъ и ѝ заповѣдалъ да се съгласи. Тя пакъ отказала, разплакала се, развикала се, почнала да чупи и да хвърля каквото види. Паднала болна. Не искала ни да яде, ни вода да пие, ни да спи. Лѣкаритъ, които повикалъ баща ѝ да я видятъ, казали, че не ще ѝ помогнатъ никакви лѣкарства: ако баща ѝ я насили да се омъжи за тибетския князь, тя ще умре. Нѣмало що да прави бащата: за да не изгуби обичната си дъщеря, той отказалъ на пратеницитъ-тибетци.

Но и съ това се не свършило.

Турандотъ рекла на баща си:

— Царю честити, утре може да прати другъ царъ сватове, — да ме искатъ. Ти трѣбва да ми се закълнешъ, че ще издадешъ указъ, за да пресѣчешъ пѣтя на такива сватове къмъ двореца си. Въ указа ще се казва, че — ако нѣкой иска да се ожени за мене, ще му задамъ въпроси, на които ще се опита да отговори. Не отговори ли както трѣбва, ще му се отсѣче главата. На изпита ще присѣтствуватъ ученитъ, законницитъ и

философитѣ отъ Пекингъ. Като узнаятъ за тоя указъ, князетѣ нѣма да иматъ желание да се сродяватъ съ тебе. Знай, че азъ мразя всички мъже и не искамъ да се омжжвамъ.

А царьтъ казалъ:

— Добре, дъще. Но ако нѣкой пъкъ отговори на въпроситѣ, които ще му зададешъ? Тогава?

— Не вѣрвамъ, — отвърнала гордата мома. — Толкова умни хора нѣма на земята. Моитѣ въпроси ще сж толкова мъчни, че и най ученитѣ хора ще се изпотятъ, и пакъ не ще отговорятъ на тѣхъ.

— Да, но да кажемъ пъкъ, че се намѣри — по чудо — нѣкой толкова уменъ, че отговори! Ще ли се омжжишъ за него?

— Ехъ, тогава ще си помисля.

— Не, дъще. Такъвъ указъ не мога да издамъ. Ако ти искашъ да наказвашъ съ смъртъ всѣкиго, който не смогне да отговори на въпроситѣ, ще трѣбва да се съгласишъ още отъ сега да се омжжишъ за оновога, който би отговорилъ. Инакъ нѣма да бжде справедливо.

— Добре, най-сетне! Съгласявамъ се.

Указьтъ билъ издаденъ. Царьтъ го подписалъ, понеже билъ увѣренъ, че каквито въпроси и да зададе Турандотъ, всѣки момъкъ ще ѝ отговори. Но не излѣзло тѣй.

Много чужди князе дошли въ китайската столица да искатъ момата, за чиято хубость се разказвали по цѣлъ свѣтъ чудеса. Напраздно придворнитѣ ги увещавали да си не излагатъ живота. Всѣки отъ тия млади князе се смѣталъ за много уменъ и се надѣвалъ, че ще засрами съ отговоритѣ си княгинята. Но това не станало. Турандотъ имъ зададе въпроси, каквито тѣ не били и снѣували. На всички би отсѣчени главитѣ.

Отъ тогава насамъ, колкото момци се явявали да искатъ ржката на княгинята, самъ Алгънъ-Ханъ ги повиквалъ при себе си — да ги отклони отъ опасността, на която се излагали. Тежко му било да осжда на смъртъ млади и невинни хора, само за угода на своята кървожадна дъщеря, която съ наслада гледала, какъ падатъ глави за нея.

— Че толкова ли е жестока тази мома? — запиталъ Калафъ бабата. — Може ли една млада мома, при

това царска дъщеря, добре възпитана, — да бжде такова чудовище?

— Тя е много надменна, — отвърнала бабата. — Турандотъ си мисли, че и най-хубавиятъ, най-умниятъ, най-силниятъ и най-прочутиятъ князь не само не е достоенъ за нея, но отъ негова страна би било дори безочлива дързостъ да си помисли за женитба съ нея. Тя тя смѣта, че обезоглавяването на всички такива момци е справедливо наказание за тѣхъ.

— Както ми се вижда, — рекълъ Калафъ, — живописцитѣ ще да сж правили много ласкателни ликове на вашата княгиня, щомъ по тѣхъ князетѣ обикватъ Турандотъ. Художниците сж преувеличили твърде много нейната хубостъ.

— Тъкмо напротивъ, — възразила бабичката. — На никой отъ тия ликове не е предадена дори и на половина хубостъта на жестоката Турандотъ. За да има човѣкъ представа за нейната необикновена хубостъ, самъ трѣбва да я види.

— Не ми се вѣрва. Ами въпроситѣ, които задава княгинята на момцитѣ, толкова ли сж мъчни? Какъ тъй да се случи, че никой да не може да отговори, както трѣбва?

— О, Господарю, не може да се измислятъ помъчни и заплатени гатанки отъ ония, които задава Турандотъ. За да имъ отговори, човѣкъ трѣбва да има едва ли не божески умъ.

На залѣзъ — слънце се разчулъ по цѣлия градъ силенъ звънъ: биели страшнитѣ петстотинъ тѣпана на правосъдието.

— Що значи това? — запиталъ Калафъ.

— Тия тѣпани биятъ, — отвърнала бабата, — за да известятъ на народа, че следъ малко ще бжде обезглавенъ последниятъ отъ князетѣ, които сж поискали ржката на Турандотъ.

— Вечеръ ли става това?

— По-рано ставаше денемъ, но Алтънъ Ханъ почна да съжалява въ сърдцето си, че е издалъ жестокия указъ. Той заповѣда — смъртното наказание да се изпълнява следъ залѣзъ-слънце, за да не види слънцето жестоко-стъта на княгинята.

Калафъ решилъ да отиде да види, кого ще обезглавятъ тоя день. Като излѣзълъ на улицата, присѣе-

динилъ се къмъ една тълпа отъ китайци, които отивали къмъ двореца да гледатъ обезглавяването.

Всрѣдъ двора на царския дворецъ се издигала една много висока кула отъ дърво, цѣла накинчена съ кипарисови клони. Между листата имало накачени хиляди фенери, които освѣтявали цѣлия дворъ. Наблизо до кулата имало ешафодъ — издигнатина отъ дъски, на която трѣбвало да се извърши наказанието. Ешафодътъ билъ покритъ съ бѣла коприна, въ знакъ на жалейка. Защото въ Китай бѣлиятъ цвѣтъ е знакъ на скръбъ. Наоколо се издигали много павильони, все отъ дъски, сжщо покрити съ бѣла коприна. А задъ павильонитѣ, които приличали на шатри, били наредени две хиляди войници отъ тѣлопазителитѣ на Алтънъ-Хана, съ голи мечове и брадви въ ржце. Тѣ стоели на два реда — да не пропускатъ никого да минава натамъ.

По едно време отъ върха на кулата се разнесълъ звънъ на камбани и удряне на тжпани. А отъ двореца наизлѣзли двадесетъ души мандарини и двадесетъ сждии, въ дълги дрехи отъ бѣла вълна. Тѣ обиколили три пжти ешафода, па насѣдали въ павильонитѣ. Тогава се явилъ провинилиятъ се князь, на чиято глава ямало вѣнецъ отъ цвѣтя и кипарисови клончета, завързани съ широка синя лента. Момъкътъ билъ на не повече отъ осемнадесетъ години. Съ него вървѣлъ единъ мандаринъ, който го държелъ за дѣсницата, а подиръ тѣхъ следвалъ джелатинтъ.

И тримата се качили на ешафода.

Изведнѣжъ млъкнали и тжпанитѣ и камбанитѣ.

Мандаринтъ се обърналъ къмъ княза съ толкова високъ глвсъ, че го чулъ цѣлиятъ народъ:

— Княже, — рекълъ той, — не ти ли казаха, колко е строгъ указътъ на нашия свѣтълъ царь, когато дойде да поискашъ ржката на дъщеря му?

— Казаха ми, — отвърналъ запитаниятъ.

— Не се ли опита самъ божествениятъ богдиханъ — Алтънъ-Ханъ — да те отбие отъ намѣрението ти?

— Опита се, но азъ настояхъ.

— Признавашъ ли, че — ако сега ще трѣбва да се лишишъ отъ живота си — за това не е виновенъ ни царьтъ, ни дъщеря му?

— Признавамъ. И моля небето — никога да не иска смѣтка ни отъ царя, ни отъ неговата дъщеря за кръвта, която ще се пролѣе.

Току-що казалъ тия думи, и джелатинътъ замахналъ съ широкиятъ си мечъ.

Отново забили камбанитѣ и тѣпанитѣ. Тѣлото на обезглавения било отнесено и погребано въ общата гробница, отредена за такива князе.

Следъ като тѣлпата се разотишла, Калафъ продължавалъ да стои предъ двореца. Всѣкакви мисли му минавали презъ ума. По едно време забележилъ, че задъ него стои единъ мжжъ — хълца.

Князътъ се обърналъ къмъ човѣка съ тия думи:

— Твоята скръбъ, ме трогва, брате мой. Не се съмнявамъ, че току що убитиятъ князь ти е познайникъ,

— Господарю! — викналъ мжжътъ. — Познайникъ ли? Азъ бѣхъ неговъ възпитателъ. О, нещастни царю на Самаркандъ! Колко голѣма ще бѣде скръбта ти, когато узнаешъ, че обичниятъ ти синъ е обезглавенъ за угодата на една мома-кървопийка! И кой ще бѣде она нещастникъ, който ще се осмѣли да ти съобщи тая страшна новина?

Калафъ запиталъ, познавалъ ли е покойниятъ князь Турандотъ.

— О, не, господарю. Съвсемъ не. Самаркандскиятъ князь си живѣеше щастливо и спокойно въ бащиниятъ си дворецъ. По цѣли дни четѣше, когато бѣ малъкъ. Когато порастна, почна да отива на ловъ и да играе съ връстниците си на шахматъ и на топки. Нощемъ свикваше другаритѣ си на угощение въ двореца. Пиеха, пѣеха, слушаха музика, гледаха танцитѣ на най-хубавитѣ робини. Забрави и книги и всичко. Само за наслади мислѣше. Веднѣжъ дойде въ столнината единъ прочутъ живописецъ, който донесе ликове на княгини и царици, изписани въ чуждитѣ дворци. Князътъ ги прегледа, па каза:

„— Забележителни ликове. Но азъ съмъ увѣренъ че онѣзи, които си изписалъ, има много да ти благодарятъ. Доста си ги разхубавилъ.

„— Господарю, — отвърна живописецътъ, — признавамъ, че тия ликове сж малко угодливи и ласкателни. Но имамъ другъ единъ по-хубавъ, който — при все това

— е много далечъ отъ хубостъта на момата, що е изобразена.

„Като рече това, той измъкна отъ една кутия лика на китайската княгиня. Моятъ господарь го погледна и се развика, че толкова хубава жена не може да има на свѣта.

„— Тоя ликъ е много по-угодливъ отъ другитѣ, — рече той. — Защо ме лъжешъ?

„— Не, — отвърна художникътъ. — Неговата хубост не може и отъ далечъ да се равни съ хубостъта на оная, която изобразява, както изрисуваното слънце не може да се сравнява съ истинското.

„Князътъ купи картината. Хубостъта на княгинята го плени до такава степенъ, че постоянно гледаше лика ѝ. Една заранъ, безъ да обади нѣкому за своитѣ намѣрения, той избѣга отъ Самаркандъ, като взе само мене съ себе си. Дойдохме тукъ. Друго нѣма що да ти разказвамъ: ти го знаешъ. Когато му съобщиха, че ще бжде обезглавенъ, той ми предаде лика на княгинята и ми каза:

„— Моля те, пази като очитѣ си това изображение! Занеси го на баща ми — да види за коя съмъ билъ обезглавенъ. Тогава той ще ми прости, че съмъ избѣгалъ.

„— Но азъ не смѣя да се ява предъ лицето на стария господарь. Нека отиде другъ да му каже. Нѣма и да стѣпя вече въ Самаркандъ. Ще се преселя нѣкъде далече — да оплаквамъ своя добъръ господарь.“

После, като извадилъ изподъ дрехата си една златна кутия, прибавилъ плачешкомъ:

— Ето го тоя проклетъ ликъ, който стана причина да загине князътъ! О, отвратителна картина! Хиляди пѣти по-добре бѣше — никакъ да се бѣ не мѣрнала предъ очитѣ на моя господарь.

И хвърлилъ кутията.

А после рекълъ:

— А ти, проклета княгиньо, чудовище съ човѣшки образъ, дано всички князе на земята те намразятъ, както те мразя азъ! Ти не заслужавашъ не само обичъ, но и съжаление.

Следъ тия думи възпитателътъ на самаркандскиятъ князь си отишелъ.

Калафъ грабналъ кутията и се запжтилъ за кжщата на бабичката. Като се прибралъ въ стаята си,

заклучилъ се, за да го не бозпокои никои, когато разглежда лика на Турандотъ.

Той отворилъ кутията, но не смѣлъ да извади още образа. Нѣкакъвъ вжтрешенъ гласъ му казвалъ да го не поглежда.

— Калафе, — му говорѣлъ тоя гласъ, — недей върши тая опасна работа! Ти видѣ що стана съ самаркандския князь. И съ тебе ще се случи сжщото. Хвърли тая проклета кутия въ огъня!

Но другъ гласъ му казалъ:

— Толкова ли си пкъкъ страхливъ и нерешителенъ? Ако ти е писано да обикнешъ княгинята, ти не можешъ избѣга отъ сждбата си. Па и каква оластность може да ти готви поглеждането на една картина? Колкото и да е хубавъ ликътъ, той си остава изобразенъ. Нали не е живъ? Що ще видишъ на него? Само черти и багри: нищо друго.

И Калафъ решилъ да разгледа лика. Навѣрно на него е изписана княгинята съ своето жестоко лице, отъ което човѣкъ би се отвратилъ. Па и хубавица да е изобразена на него, той ще намѣри грѣшки, може би. Най-малко — ще се познае, че хубостъта е преувеличена. О, Калафъ разбира отъ тѣзи работи! Нека най-сетне се намѣри единъ момъкъ измежду князетѣ, който е погледналъ образа на надменната Турандотъ, безъ да се смути душата му.

Извадилъ картината отъ кутията. Погледналъ я. Очитѣ му се заковали за нея: не можелъ да си откъсне погледа — толкова хубава била изобразената мома.

Най-сетне Калафъ, който стоелъ като омагьосанъ предъ изображението, рекълъ:

— Не се чудя никакъ, че всѣки, който погледне образа на княгинята, отива съ готовность на смъртъ. Такова чудо на човѣшката хубостъ не се е раждало до сега. И азъ, като нещастния самаркандски князь, бихъ тръгналъ още сега да искамъ ржката ѝ. Колкото и жестока да е Турандотъ, който види лика ѝ, не може да я не обикне.

Но князътъ трѣбвалò да отложи за другия день изпълнението на своето намѣрение, тѣй като било вече близо полунощъ.

На другата сутринъ той казалъ на бабата, че ще отиде въ двореца да иска ржката на княгинята

Жената се разплакала и почнала да го моли да не излага живота си.

— Спомни си за своитѣ родители! — рекла му тя. — Тѣ ще умратъ отъ скръбъ, като се научатъ за твоята смъртъ. Поне тѣхъ пожали, ако не ти е жалъ за собствения ти животъ!

— Та тъкмо за тѣхъ и мисля, — рекълъ той. — Колко щастливи ще бждатъ тѣ, когато узнаятъ, че синъ имъ е станалъ зетъ на китайския императоръ!

— О, господарю, — казала бабичката. — Недей приказва за невъзможни нѣща! Ти отивашъ на сигурна смъртъ. Що ми трѣбваше да ти приказвамъ за Турандотъ? Да си бѣхъ мълчала — по добре щѣше да е!

— Отде знаеиъ пъкъ, че нѣма да отгатна гатанкитѣ на княгинята? Мигъръ мислишъ, че съмъ толкова простъ? И азъ съмъ се училъ при умни хора, като твоята княгиня. Ще видимъ кой ще излѣзе по-умень: тя или азъ.

Когато тръгналъ за двореца, Калафъ оставилъ на бабата пари — за да си удържи нощувката и храната и да раздаде милостиня на беднитѣ, ако той бжде обезглавенъ.

— Що се отнася до коня ми, — рекълъ той, — продай го, ако се не върна. Съ паритѣ прави, каквото искашъ.

Следъ като се облѣкълъ и натруфилъ като за предъ царь, Калафъ тръгналъ къмъ двореца.

— Колко е хубавъ тоя момъкъ! — думали всички, край които минѣлъ. — Като слънце свѣти.

Предъ вратата на двореца стоели петъ слона, покрити съ сѣрмени покривала. Дългитѣ имъ жби били позлатени, а на главитѣ имъ блестяли украшения отъ скъпоценни камъни. Отъ лѣво и отъ дѣсно на вратата се били наредили по хиляда души войници, въоръжени отъ глава до пети, съ златна броня и съ високи шлемове.

Единъ отъ главнитѣ офицери се приближилъ до Калифа и го запиталъ, що желае.

— Азъ съмъ князь, — отвърналъ синътъ на Тимуръ-Таша. — Желая да се представя на царя, за да поискамъ ржката на прелестната му дъщеря.

Офицерътъ го изгледалъ очудено.

— Знаеш ли условията? — го запиталъ той.

— Знамъ ги, — отвърналъ Калафъ. — Готовъ съмъ да отговоря на всички въпроси, които ще ми зададе княгинята.

— Това не е възможно, княже. Дори да си по-уменъ и отъ всички мъдречи и учени въ Китай, пакъ не можешъ отговори на въпроситѣ — толкова сж мъчни тѣ. Най-умното, което можешъ направи, е да се върнешъ додето е време, тамъ, отдето си дошелъ. Не се залавяй за опасна работа!

— Благодаря ти за съвета, — казалъ Калафъ. — Но азъ не съмъ дошелъ съ цель да се връщамъ.

— Тогава наистина нѣма да се върнешъ. Тѣлото ти ще остане въ оная гробница, дето лежатъ вече сума трупове. На добъръ ти часъ!

Офицерътъ въвелъ княза въ двореца. После казалъ на другаритѣ си, които били чули неговия разговоръ съ Калафа:

— Колко хубавъ и добъръ изглежда тоя младъ князь! Жалко е, че ще погуби живота си.

Момъкътъ изминалъ много чертози и коридори, докле стигне до голѣмия чертогъ, дето Алтънъ-Ханъ приемалъ хората да ги излушва.

Царьтъ седѣлъ на престолъ отъ стомана въ видъ на змей, надъ който четири стълба подпирали балдахинъ отъ жълта коприна, украсенъ съ скъпоценни камъни. Дрехитѣ на Алтънъ-Хана били разкошни, както прилѣга на богдыханъ. Брадата му била дълга и тънка, раздѣлена на три въ края си.

Додето изслушвалъ нѣколцина отъ своитѣ поданици, царьтъ забележилъ момъка. По дрехитѣ и общия изгледъ се виждало, че младиятъ човѣкъ е чужденецъ отъ благородно потекло. Алтънъ-Ханъ заповѣдалъ на единъ мандаринъ да отиде при него и да се осведоми за желанията му.

— Кой си ти и що искашъ?

— Кажи на царя, че съмъ едничъкъ синъ на чужди царь. Дошелъ съмъ да искамъ дъщеря му.

Когато богдыханътъ узналъ, защо е дошелъ момъкътъ, той пребледнѣлъ. Прекъсналъ разговора си съ другитѣ и ги отпратилъ: казалъ имъ да дойдатъ на другия денъ. После слѣзълъ отъ престола си и се при-

ближилъ до Калафа, чието благородно лице и величествено и достойно държане го накарали отведъжъ да го обикне.

Напраздно се опитвалъ той да отклони княза отъ решението му: оня си оставалъ непреклоненъ, въпрѣки всѣкакви увещания. Само едно успѣлъ да постигне царьтъ: Калафъ му обещалъ да си помисли до другия день.

Но и времето го не разколебало. На другия день той дошелъ отново въ двореца. Алтънъ-Ханъ го приелъ въ частния си кабинетъ, за да поговори съ него на саме.

— Е, княже, — рекълъ царьтъ, — ще ме зарадъ вашъ ли днесъ или ще ме наскърбишь? Какво мислишь да правишь?

— Това, което казахъ вчера, царю честити, ще го повторя и днесъ.

— Упорствувашь ли още?

— Да, господарю. Желая да ти стана зеть.

Алтънъ-Ханъ изгледалъ княза отчаяно. Той си разкъсалъ огърлицата отъ скърбъ и казалъ:

— Колко съмъ нещастенъ, че те обикнахъ, приятелю! За смъртта на другитѣ не скърбѣхъ толкова, колкото ще скърбя, когато загинешъ ти. Откажи се отъ желанието си да се женишь за моята дъщеря! Тя не е за тебе. Тя не е за никого. Остани да живѣешъ въ двореца ми. Тукъ ще бждешъ пръвъ следъ мене. Ще те гледамъ като свой синъ. Малко ли сж княгини по свѣта? Ще си намѣришь друга, по-добра по-сърдце. Съ нея ще бждешъ честитъ.

И тия думи, обаче, не отклонили момъка отъ намѣрението му.

Тогава царьтъ заповѣдалъ да изведатъ княза и да му отдадатъ почеститѣ, които се отдавали, споредъ китайскитѣ закони на царьовитѣ съюзници.

Калафъ билъ отведенъ въ двореца на престола-наследника, дето тогава не живѣлъ никой. Отредени били двесте роби да му служатъ. Главнитѣ мандарини дошли да му се поклонятъ и да му се закълнатъ въ вѣрностъ. Сетне му донесли богати и пребогати подаръци отъ страна на царя и си отишли.

Въ това време Алтънъ-Ханъ повикалъ най-красноречивитѣ и най-сладкогласни мъже измежду своитѣ учени и имъ заповѣдалъ да отидатъ при княза —

дано го убедятъ да се откаже отъ намѣрението си, като се задоволи да стане пръвъ отъ всички царедворци.

— Най-сетне му кажете, — рекълъ царьтъ, — ако нищо друго не помогне, че имамъ намѣрение да го усыновя.

Дълго се разговаряли ученитѣ мъже съ Калафа.

Най-сетне се върнали при своя господарь и му казали:

— Тоя младъ князь е непреклоненъ. Каквото е намислилъ, ще го направи. Решилъ е, или — да се ожени за княгинята, или да умре. Казахме му и за твоего намѣрение да го усыновишъ. Той отговори, че е трогнатъ отъ високата честъ, която мислишъ да му направишъ, но не смѣта себе си за достоенъ да ти бжде синъ. Но едно нѣщо направи впечатление на всички ни: тоя князь е много уменъ и ученъ. Може да се каже, че знае всичко. Ако има мъжъ отъ царски родъ, способенъ да отговори на въпроситѣ, които задава княгинята, то е този и никой другъ

— О, учени мъже! — викналъ радостно Алтънъ-Ханъ.

— Дано Богъ помогне на тоя князь да ми стане зеть!

На зараньта князьтъ се пробудилъ отъ силни звукове на тѣпани и камбани. Станалъ, измилъ се и се облѣкълъ въ най-разкошнитѣ дрехи, що му билъ пратилъ царьтъ. Намѣталъ си една мантия отъ червена коприна, изпъстрена съ златни цвѣтя, и си обулъ обувки отъ синя кожа.

Дошли шестима мандарини да го отведатъ при княгинята. Най-напредъ изминали единъ широкъ дворъ, вървейки между две редици отъ войници. После влѣзли въ голѣмъ чертогъ, дето много музиканти, пѣвци и пѣвици свирѣли и пѣели толкова оглушително, че Калафъ би си затулилъ ушитѣ, ако не били съ него мандаринитѣ. Най-сетне влѣзли въ голѣмия чертогъ на държавния съветъ.

Всички царедворци, мандарини, царски съветници и първенци били насѣдали вече въ разноцвѣтни павильони, разположени край стенитѣ. Освенъ тѣхъ, имало много учени мъже, сѣдии, философи и други, които преподавали въ висшето придворно училище. А всрѣдъ чертога се издигали два праздни престола отъ чисто злато.

Щомъ влѣзълъ ногайскиятъ князь, всички станали и го поздравили съ дълбокъ поклонъ, ала никой се не осмѣлилъ да каже дума, защото богдихантъ не билъ още дошелъ, а да се говори въ чертога на държавния съветъ, когато отсъствува царьтъ, се смѣтало за голѣмо престѣпление.

Когато презъ прозореца се показали първитѣ лъчи на слънцето, двама придворни дръпнали завесата, която отдѣляла царьовитѣ покои отъ чертога, и се явилъ богдихантъ съ дъщеря си. Тѣ минали бавно по чертога, додето всички се били навели до земята, и се качили на своитѣ престоли. Княгиня Туриндотъ била облѣчена въ дълга копринена дреха, везана съ злато. Лицето ѝ било забулено съ сжщо такова покривало.

Подъ петтѣ стѣпала, водещи къмъ престолитѣ, имало широко подножие отъ слонова кость. На него застанали отъ дветѣ страни на царя две робини, държещи пера, мастило и хартия — да записватъ царьовитѣ заповѣди и распоредби.

Всички стоели прави и гледали съ полузатворени очи: такъвъ било обичаятъ въ Китай. Навѣрно, отъ такова продължително гледане очитѣ на китайцитѣ сж останали тѣсни и дълги чакъ до день днешенъ.

Само Калафъ си гледалъ, както гледатъ всички хора. Най много гледалъ той, разбира се, къмъ княгинята, но лицето ѝ не можелъ да види, тъй като било забулено.

Когато царьтъ седналъ, седнали и другитѣ. Единъ отъ шестимата мандарини, които били довели княза, колѣничилъ и прочелъ просбата на Калафа до царя — да му се позволи да се яви на изпититѣ предъ княгинята. Когато била прочетена просбата, сжщиятъ мандаринъ накаралъ Калафа да колѣничи три пѣти предъ царя. Князътъ направилъ това толкова миловидно, че Алтънъ-Ханъ му се усмихналъ отъ удоволствие.

После станалъ мандаринътъ на правосъдието и прочелъ съ високъ гласъ страшния царски указъ. После казалъ на Калафа:

— Княже, ти чу, при какви условия е възмжно да се задоволи просбата ти. Напомнямъ ти, че — ако искашъ — можешъ да я оттеглишъ. Следъ малко ще бжде вече късно.

— Не, — отвърналъ Калафъ. — Настоявамъ на просбата си.

Чулъ се тогава гласътъ на царя.

Той казалъ :

— Дъще моя, твой редъ е да говоришъ Задай въпроситъ, що си приготвила. Навърно, този момъкъ ще успѣе да отговори, както трѣбва.

Турандотъ каза :

— Татко, много съжالياвамъ, че толкова князе изгубиха живота си за мене. Но защо ме не оставятъ да си живѣя спокойно въ двореца, а се домогватъ до ржката ми ?

После, като се обърнала къмъ Калафа, рекла му :

— Знай, смѣли княже, че ти едничъкъ ще бждешъ причина за своята смъртъ, ако не отвънешъ на въпроситъ, които ще ти задамъ. Недей обвинява никого другиго.

— Хубава княгиньо, — казалъ Калафъ, — знамъ, че азъ ще бжда причина. Нѣма ди обвинявамъ никого. Но не е ли време да зададешъ най-последно своитъ въпроси ? Ще се опитамъ да ти отговоря, доколкото мога.

— Каж ми тогава, — рекла Турандотъ — кое е онова създание, което е родомъ отъ всѣкъде, приятель е на всички, но не би могло да търпи да има равно на себе си ?

Следъ като си помислилъ малко Калафъ, отвърналъ :

— Княгиньо, това създание е слънцето.

— Има право, — потвърдили всички учени и философи, — слънцето е.

— Другъ въпросъ, — обадила се Турандотъ. — Коя е онази майка, която — следъ като роди чедата си — ги изяжда, щомъ порастнатъ ?

— Морето, — отговорилъ князътъ.

И тоя пжтъ вси учени и философи потвърдили, че Калафъ е налучилъ вѣрния отговоръ.

Но на Турандотъ това се никакъ не харесало. Догнѣвъло я, че царътъ е толкова уменъ. Решила да направи всичко, което ѝ е по сили, за да го погуби.

— Трети въпросъ, — рекла тя ядосано. — Кое е онова дърво, всички листа на което сж отъ едната страна бѣли, а отъ другата черни ?

— Това дърво е годината, — отвърналъ Калафъ.

Листата сж денонощията: бѣлата страна означава дни-тѣ, а черната — нощитѣ.

— Вѣрно е, — потвърдили ученитѣ съ усмивка.

Тогавъ Алтънъ-Ханъ казалъ на Турандотъ :

— Стига, дъще! Признай се за победена! Съгласи се да се омжжишъ за своя победителъ! Никой отъ до-сега дошлиятъ князе не отговори и на единъ отъ въпроситѣ ти, а този отвърна и на тритѣ.

— Не, — възразила момата. — Азъ се не признавамъ още за победена. Въ указа не е казано, колко въпроса ще задамъ. Още имамъ да питамъ, но то ще стане утре.

— Не, не съмъ съгласенъ, — казалъ строго царьтъ. — Това нѣма да позволя. Ти може вѣчно да задавашъ въпроси. Не сме се събрали тукъ да си играемъ на орѣхи. Едничкото, което мога да ти разреша, е — да зададешъ само единъ въпросъ и то веднага. Нищо друго!

— Какъ ще задамъ сега въпроси? Трѣбва най-напредъ да се приготвя, да си помисля. Дай ми срокъ до утре!

— Казахъ ти, че не може. Изглежда, че ти искашъ само едно: да забъркашъ княза, та да му отсѣкатъ главата. Но това не ще ти се удаде. Нѣма да ти позволя вече да утолявашъ своето кървопийство. Стига толкова!

И, като се обърналъ къмъ всички присѣтстваващи, казалъ :

— Моля всички събрани тукъ да кажатъ, не отговори ли тоя непознатъ князь на всички зададени въпроси.

Всички кимнали утвърдително съ глава.

— Моля мандарина на правосъдието да каже не е ли справедливо — князътъ да стане съпругъ на моята дъщеря?

Изправилъ се мандаринътъ на правосъдието и казалъ :

— Не ще и дума, че трѣбва да стане точно тъй, както каза свѣтлиятъ богдиханъ. Княгинята обеща ржката си подъ известно условие. Това условие е изпълнено. Княгинята трѣбва да упази думата си. Ако я не упази, духоветѣ, които бдятъ на клетвопрестѣпницитѣ, ще я накажатъ.

Турандотъ мълчала. Тя била много ядосана. Пръвъ пжтъ презъ живота и нейната гордостъ била сломена. Царьтъ очаквалъ отговоръ ѝ, тя не казвала дума. Калафъ забележилъ това и казалъ:

— Велики царю, чиято доброта и справедливостъ сж известни по цѣлъ свѣтъ! Искамъ отъ тебе една отстъпка. Виждамъ, че княгинята е отчаяна. Много ѝ се е искало да не отговоря на въпроситѣ, та да ми отсѣкатъ главата. Щомъ я е толкова ядъ на мжжетѣ, та не ще да се омжжи за мене, макаръ че отговорихъ на въпроситѣ ѝ, азъ съмъ готовъ да я освободя отъ обещанието, което е дала. Но ще се откажа отъ ржката ѝ само при едно условие: ако и тя отговори на единъ въпросъ, който ще ѝ задамъ.

Всички били изненадани отъ тия думи.

Почнали да си шепнатъ:

— Лудъ ли е тоя момъкъ? Съ цената на живота си да получи правото да стане царьовъ зеть, а сега да се отказва! Да не смѣта, че ще може да забърка Турандотъ?

Царьтъ билъ сжщо много зачуденъ. Но, понеже Калафъ настоялъ, той се съгласилъ.

— Княгиньо, — рекълъ тогава Калафъ, — казахъ ти, при какво условие ще се съглася да се откажа отъ правата си върху тебе. Но и отъ тебе искамъ да се закълнешъ предъ събранитѣ тукъ, че—ако не отговоришъ на въпроса ми — на драго сърдце ще ми станешъ съпруга.

— Кълна се, — казала Турандотъ.

— Кажи ми тогава, какъ се казва оня князь, който — следъ като е прекаралъ и гладъ, и жажда, и прежежди, и на прага на гроба е стоялъ, и е просилъ за да се нахрани, — въ тоя мигъ се намира на върха на славата и на радостъта си?

Княгинята мълчала и мислила дълго.

Най после отвърнала:

— Сега не мога да отговоря, но обещавамъ утре да кажа името на тоя князь.

— Княгиньо, — възразилъ Калафъ, — спомни си, че азъ не поискахъ за никой въпросъ отсрочка. Въпрѣки това, съгласенъ съмъ да почакамъ отговора ти до утре. Вѣрвамъ, че поне следъ това ще оценишъ добротата ми и не ще откажешъ да се омжжишъ за мене.

— Тя е длъжна да се омъжи за тебе, — казалъ тежко царьтъ. — Къде ще намѣри другъ, по-добъръ, по-уменъ и по-достоенъ отъ тебе?

Като рекълъ това, той станалъ и излѣзълъ. Излѣзли и всички други.

Щомъ стигнала до своитѣ покои, Турандогъ си махнала покривалото отъ лицето и, като се хвърлила на една софа, разплакала се. Плачѣтъ и разцепилъ покоитѣ. Всички нейни робини и придворни жени се притекли да я утешаватъ. Но срамътъ, скръбта и яростта на момата не ѝ давали нищо да види, нищо да чуе. Тя разкъсала вѣнеца отъ цвѣтя, що украсявалъ главата ѝ. Почнала да си скубе коситѣ, да си драще лицето. Ако приятелкитѣ ѝ не се били на време хвърлили да я стиснатъ за ръцетѣ, щѣла да се обезобрази.

— Защо правишъ тия лудости, княгиньо? — рекли съ лекъ укоръ момитѣ. — Недей разваля своята хубостъ — оная хубостъ, която привлича момцитѣ чакъ отъ другия край на свѣта.

— Охъ, оставете ме! — викала имъ плачешкомъ Турандогъ. — Моята скръбъ е безутешна. Отчаянието ми нѣма граници. Когато утре се изправа предъ най-умнитѣ и най-учени мъже на Китай и оная князь ме запита, а азъ не мога да кажа дума, що ще си помислятъ тѣ? Ще си кажатъ на ума: „Тази ли е княгинята, която се хвалѣше, че знае всичко и че отгатва изведнѣжъ най-мъжничгъ гатанки?“ Ахъ, азъ ги видѣхъ днесъ, всички тия мъже, какъ ме мразѣха! Тѣ гледаха само едно — да може оная да отговори. Тѣ бледнѣха и се изплашваха, когато той позамълчи. А щомъ отговорѣше, голѣма радость или озаряваше лицата. Утре, когато дойде време да се признае за победена, тѣ всички ще тържествуватъ, като видятъ моята мъжа. Ахъ, тия проклети мъже! Затова не искамъ никога да се омъжвамъ. Никога! Никога!

Една отъ другаркитѣ на княгинята рекла:

— Мила господарке, защо говоришъ тѣй? Нима е толкова мъчно да се отговори на въпроса, що ти зададе князьтъ?

— Не само е мъчно, ами е и невъзможно. Името, за което ме питатъ, е неговото собствено име, а азъ го не знамъ. Може би, знае го само баща ми, но нито мога

да го питамъ, нито пъкъ — ако го запитамъ — той ще ми го каже.

— Но ти обеща утре да го кажешъ. Значи, надѣваше се да го узнаешъ.

— Не, миличка. Не съмъ се надѣвала. Просто искахъ да спечеля време. Решила съмъ по-скоро да се самоубия, отколкото да се омъжа за оня князь, който желае да покаже на всички, че е по-уменъ отъ мене.

Тогавя се намѣсила друга отъ придворнитѣ.

— Ти си разумна, княгиню. Какъ ти е дошло на умъ такова безумно решение? Знамъ, че нѣма мжжъ — достоенъ за тебе. Но не ти ли се струва, че отъ всички, които сж идвали да те искатъ, този изглежда най-достоенъ? И хубостъта му, и сладкиятъ гласъ, и остроумието му, и благородната му осанка — всичко го показва съвсемъ различенъ отъ другитѣ. Не си ли съгласна?

— Право е. Виждамъ всичко това. И, нека си призная, преди да му задамъ първия въпросъ, жалъ ми стана за момъка. Като го видѣхъ, въздъгнахъ — и малко остана да му пожелаая успѣхъ. Но веднага следъ това се засрамихъ отъ своята слабостъ. Моята гордостъ надви. Върнитѣ му отговори, одобренията отъ страна на събранитѣ и думитѣ на баща ми възбудиха въ сърдцето ми завистъ и омраза.

Като приказвали тѣй, придворнитѣ моми успѣли полека лека да успокоятъ Турандотъ. Тя дошла на себе си. А тѣ пъкъ обещали, доколкото могатъ, да ѝ помогнатъ, да разреши гатанката.

Презъ това време Алтънъ-Ханъ, заедно съ Калафа и съ много други царедворци, отишелъ на ловъ. Тамъ прекарвали тѣ весело чакъ до мръкване. Сетне се върнали въ двореца и вечеряли. Подиръ това слушали дълго пѣсни и музика и гледали танцовачки и фокусници. Късно презъ нощъта, чакъ до полунощъ, Калафъ се прибралъ въ своята спалня.

Робитѣ го въвели съ запалени свѣщи и си излѣзли.

Тъкмо се готвѣлъ да се съблѣче, та да си легне, той съ изненада видѣлъ, че въ дъното на стаята седи на една софа млада и хубава жена съ було на лицето. Тя била облѣчена великолепно въ дрехи отъ златотканъ платъ съ сребърни цвѣта; накититѣ ѝ били отъ злато,

рубини и смарагди. Косата ѝ била буйна и кждрава, златиста на цвѣтъ.

Като видѣла, че Калафъ се обръща къмъ нея, тя станала, поздравила го и си снела булото. Хубостъта ѝ била поразителна. Ако не билъ видѣлъ Турандотъ, князътъ би казалъ, че отъ тая мома нѣма по-хубава на земята.

— Какво има? — запиталъ той малко смутенъ.

— Княже, — казала момата, — ти се очудвашъ, че ме виждашъ тукъ. Известно ти е, че въ двореца е най-строго забранено жени да отиватъ въ мъжкитѣ покои и мъже — въ женскитѣ. Но азъ трѣбваше да ти съобща толкова важни нѣща, че решихъ да презра тая опасностъ. Добре, че сполучихъ да надвия всички прѣчки. Подкупихъ робитѣ и тѣ ме пуснаха да дойда тукъ, докле те нѣмаше.

Калафъ изслушалъ тия думи съ любопитство. Неговото любопитство нарасло още повече, когато хубавицата продължила:

— Княже, да ти кажа най-напредъ, коя съмъ. Недей ме смѣта за робиня. Азъ съмъ дъщеря на единъ ханъ, който бѣ подчиненъ на китайския царь. Една година баща ми отказа да му плати данъкъ. Завърза се война. Татко падна убитъ. Но още когато тръгна на бой, той помоли единъ отъ своитѣ пълководци — въ случай, че го убиятъ — да хвърли майка ми и мене въ дълбоката яма и ни спаси отъ робство. Мама се убила, като узнала за смъртъта на баща ми, а мене отгървалъ единъ китайски военачалникъ. Когато се свършила войната, той ме отвелъ въ двореца. Възпитавала съмъ се съ княгиня Турандотъ още отъ малка. Съ нея се познавамъ много добре. Азъ съмъ най-довѣрената ѝ приятелка. Отъ мене тя не крие нищо. Днесъ узнахъ, че тя има страшни намѣрениа. Не знамъ, съ какви думи да предамъ онова, що ми повѣри тя, за да ми повѣрвашъ.

— Какво е то? Ти казвашъ, че било нѣщо страшно? Кажй го по-скоро тогава!

— Ще го кажа, но пакъ повтарямъ, че едва ли ще ми повѣрвашъ . . .

— Както и да е, кажи го!

— Добре тогава. Знаешъ ли, че Турандотъ е намислила да те убие?

Като чулъ тия думи, князът надалъ ужасенъ викъ и падналъ на софата. На вика му се притекли робитѣ, понеже очаквали нѣщо такова.

Като се опомнилъ, Калафъ запиталъ, все още възбуденъ отъ страшното известие:

— Мигаръ е възможно — китайската княгиня да замисли нѣщо подобно?

— Да, княже, възможно е. Ето до къде я доведе омразата ѝ къмъ мжжетѣ. Тя е отчаяна, че не може да отговори на въпроса, що си ѝ задалъ днесъ. Колко се мжчихъ да я отклоня отъ намѣрението ѝ! Казахъ ѝ да си представи яростта на своя баща, когато узнае за убийството, страшното отвращение на народа, който и тъй я не обича, следъ като отне живота на толкова момци. Всички предумвания останаха напусто. Княгинята плати на нѣколцина роби да те убиятъ, когато утре заранъ тръгнешъ къмъ чертога на държавния съветъ.

Следъ тия думи, казани съ очевидно намѣрение да се помогне на княза, той викналъ възмутено:

— О, чудовищна княгиньо! О, жестока, преже-стока Турандотъ! Тъй ли си намислила ти да увѣнчаешъ обичята на Тимуръ-Ташовия синъ? Толкова ли ти се е видѣлъ отвратиленъ князь Калафъ, че предпочиташъ да го видишъ мъртъвъ, само за да се не омжжишъ за него?

Приятелката на Турандотъ, се престорила, че не чува тия думи.

— Княже, — рекла тя, — азъ не съмъ дошла само да ти съобща за убийството, що се готви, а и да те спася, ако ти се съ согласишъ. Съ помощта на нѣколцина мои вѣрни хора отъ стражата, ние съ тебе ще можемъ да избѣгаме отъ двореца. Ти би можалъ, разбира се, и самъ да избѣгашъ, но следъ това княгинята ще разбере, че азъ съмъ те предупредила, и ще си отмъсти по най-страшенъ начинъ. Отвѣнъ ни чакатъ два коня. Да бѣгаме! Дано успѣемъ до съване да се скриемъ на сигурно мѣсто, колкото се може по-далече отъ Пекингъ, а презъ идната нощъ да минемъ границата. Нашъ прицелъ ще бжде земята, дето живѣе берлазкото племе. Ханъ-Алигеръ, който го управлява, ми е сродникъ. Той ще се зарадва, като ни види. Ние ще заживѣемъ при него щастливо. А ти си още младъ. Ще на-

мъришъ друга княгиня, по-нѣжна отъ Турандотъ. Тя не само нѣма де мисли да те убива, а и ще се старае, колкото може по-добре да ти угоди.

Калафъ изсушалъ думитѣ на момата мълчаливо. Че тя казвала истината — въ това не можель да се съмнява. Но какъ да се съгласи съ нейното предложение за бѣгство?

— Княгиньо, — рекълъ той, — благодаря ти за съветитѣ и за твоята готовность да ме спасишъ. Но що ще си каже Алтънъ Ханъ? Той ще ме обвини, че съмъ дошелъ въ двореца му — само да те открадна. Турандотъ нѣма никому да каже, защо сме избѣгали. Азъ ще бжда въ очитѣ на китайския императоръ единъ недостоенъ измамникъ, нарушилъ законитѣ на госто-приемството. А той бѣше презъ цѣлото време толкова добъръ къмъ мене! Па и — да ти кажа ли? Колкото ще да е жестока Турандотъ, азъ не мога да я мразя. Азъ изтървахъ, наистина, преди малко нѣколко тежки думи за нея, но то стана поради силната ми изненада. Ако тя е решила да ме убие — нека ме убие. Длъженъ съмъ да призная, че я обичамъ. Обичамъ я тъкмо такава, каквата е.

Тогава княгинята станала отведнѣжъ и рекла:

— Добре, княже, щомъ предпочиташъ смъртъта предъ твоето спасение, азъ нѣмамъ вече работа тукъ.

И си отишла.

На сутринъта дошли отново шестимата мандарини да отведатъ Калафа при царя. Когато минавали презъ двора съ дветѣ редици отъ войници, князътъ нито се озърталъ, нито мислѣлъ да се пази отъ нападение; той вървѣлъ като човѣкъ, който е решилъ да умре, и дори се чудѣлъ, защо убийцитѣ му се още бавятъ,

Той стигналъ до чертога на държавния съветъ, дето се били събрали вече мандаринитѣ, ученитѣ и философитѣ, безъ да го нападне нѣкой.

— Изглежда, — казалъ си той на ума, — че княгинята е заповѣдала да ме убиятъ тукъ, предъ всички.

И той почналъ да разглежда на вси страни — да разбере, къде може да сж се скрили убийцитѣ. Но ни кого не видѣлъ. И никой го не нападналъ.

— Навѣрно, — си казалъ той, — азъ ще бжда убитъ, следъ като дойдатъ царътъ и Турнадотъ.

Отворила се вжтрешната врата. Царътъ и княги-

нята влѣзли и заели мѣстата си. Следъ като имъ били отпдадени установенитѣ почести, станалъ мандаринтъ на правосъдието и запиталъ Калафа и Турандотъ, помнятъ ли, що сж обещали преди прежня денъ. И двамата потвърдили, че помнятъ.

Следъ това взелъ думата цартъ. Увѣренъ, че дъщеря му не ще отговори на въпроса, що ѝ билъ задалъ князтъ, той решилъ да я отърве отъ посрамване.

— Дъще, — рекълъ, — ти поиска вчера да ти се даде срокъ отъ единъ денъ, за да си помислишъ. Тоя срокъ ти се даде. Ако до сега не си намислила нищо, и цѣла година да мислишъ, пакъ нищо не щешъ измили. Па и да си намислила, не ще ли е по-добре — ако се съгласишъ да се омжишъ за тоя превъзходенъ момъкъ? Направи това поне отъ обичъ къмъ мене! Князтъ е достоенъ да бжде твой съпругъ и мой наследникъ. Никой по добре отъ него не би управлявалъ Китай следъ моята смъртъ.

— Господарю, — казала спокойно Турандотъ, — отде ти е влѣзло въ ума, че не ще мога да отговоря на въпроса, що ми зададе князтъ? Толкова глупава ли ти се струвамъ? Та мигаръ е мжно да се отговори на такъвъ въпросъ? Ако вчера азъ поискахъ отсрочка, то не бѣше — защото не можехъ да отговоря, а по съвсемъ друга причина. Както и да е, днесъ азъ съмъ готова да отговарямъ на всички въпроси, които ще ми се зададатъ.

— Добре, княгиню, — казалъ Калафъ. — Азъ те запитахъ, какъ се казва она князъ, който — следъ като е прекаралъ и гладъ, и жажда, и прежежди, и на прага на гроба е стоялъ, и е просилъ, за да се нахрани, — въ тоя мигъ се намира въ върха на славата и на радостта си?

— Тоя князъ, — отвърнала Турандотъ — се казва Калафъ. Той е синъ на Тимуръ-Таша.

Като чулъ името си, Калафъ побледнѣлъ. Очитѣ му се премрежили. Той падналъ безъ съзнание.

Мандаринитѣ се хвърлили къмъ него. Самъ богдыханъ слѣзълъ отъ престола си и се затекълъ къмъ княза. Почнали да свѣстяватъ припадналия.

Когато дошелъ на себе си, Калафъ казалъ на Турандотъ:

— Хубава, княгиньо, имашъ грѣшка. Ти не отговори право. Синътъ на Тимуръ Таша не се намира на върха ни на славата, ни на радостта си. Напротивъ, той е обзетъ отъ смущение и отъ дълбока скръбъ.

Всички очаквали съ нетърпение, що ще каже следъ това князътъ. Като помълчалъ малко, за да си поеме нѣколко пжти дѣха, той продължилъ:

— Той не скърби, затова, че сж узнали името му. Нему е известно, какъ е узнато. Но му е мжчно, че снази, която обича, си е послужила съ шпиони, за да узнае отговора на въпроса. Отъ друга страна, гризе го съмнение, дали онази, която е обикналъ, заслужава това, или не. Трѣбва ли да я обича той, ако тя го мрази и желае смъртта му? Повтарямъ, княгиньо: ти не отговори вѣрно на въпроса ми.

Турандотъ възрази:

— Вѣрно е, княже, че ти сега не си на върха ни на славата, ни на радостта си, но не бѣше ли вѣрно това за вчера, когато ми зададе въпроса? Недей хитрува! Вмѣсто да обяснявашъ, че ужъ отговорътъ билъ узнатъ съ шпионство, я си признай, че губишъ всѣкакви права надъ Турандотъ.

Калафъ казалъ:

— Щомъ въ това царство е позволено — истината да се узнава чрезъ измама, признавамъ си, че губя правата, за които е дума.

Тя думи направили тежко впечатление на всички присѣтствуващи. Никой отъ тѣхъ, освенъ княгинята, не знаелъ за какво шпионство и за каква измама приказва князътъ. Турандотъ прибързала да прекжсне всѣкакви по нататъшни разпитвания.

Тя рекла на княза:

— Ти си призна, че нѣмашъ вече право да ме искашъ за съпруга. Но азъ дължа да кажа на всички събрани тукъ, че днесъ не мисля, както мислѣхъ вчера. Приятелската обичъ на моя баща къмъ тебе, твоята смѣлостъ и честность, както и обичъта ти къмъ мене ме каратъ да се съглася да ти стана съпруга.

При тия думи хиляди одобрителни викове разцепили чертога. И мандаринитѣ, и ученитѣ, и философитѣ изржкоплѣскали отъ радостъ. Царьтъ пригърналъ дъщеря си и я цѣлуналъ.

— Много ми е драго, дъще, — казалъ ѝ той, — че си се промѣнила. Азъ се много боехъ, да не би омразата ти къмъ мъжетъ да убие моята надежда — да видя синове отъ своята кръвъ. Слава Богу, че сега вече ти успѣ да се привържешъ о единъ момъкъ, който напълно заслужава това. Народътъ ще забрави многото отсѣчени глави. Вие двама ще заживѣете щастливо. Но я ми кажи какъ успѣ да отгатнешъ името на княза, когото не познаваше? Съ магия ли?

— Не, татко, — отвърнала княгинята. — Съ много просто срѣдство. Азъ пратихъ най хитрата отъ своитѣ приятелки снощи при князь Калафа. Целта ми бѣше не само да узнае неговото име (защото азъ разбрахъ, че съ касае не за чуждо име, а за неговото), но и да разбере, що би направилъ, ако го заплашва опасность да бжде убитъ отъ онази, за която казва, че я обичалъ. Това князътъ нарече преди малко шпионство и измама. Както виждате всички, моята целъ не е била позорна.

Заседанието на държавния съветъ се приключило. Още сжция день Алгънъ-Ханъ издалъ заповѣдъ да почнатъ приготовленията за сватбата. Додето траели приготовленията, посланицитѣ заминали за земята на берлазитѣ — да съобщятъ на ногайския ханъ, що се е случило съ сина му въ Китай, и да го помолятъ, колкото се може по-скоро да тръгне съ жена си за Пекингъ.

Сватбенитѣ тържества станали съ много голѣма тържественость. Царътъ назначилъ двама стари мандарини да научатъ Калафа на многобройнитѣ и трудни нѣща, които трѣбва да знае, — споредъ сложното китайско благоприличие — единъ царски зеть. Освенъ това, той обявилъ всенародно, че го освобождава отъ задължението да направи четиритѣ трудни поклоне на колѣне предъ своята съпруга. Това било вече знакъ на много високо благоволение.

Въ продължение на цѣлъ месецъ въ двореца имало само угощения и представления. Въ града пъкъ били наредени увеселения за народа.

Не следъ дълго пристигнали не само Калафовитѣ родители, но и Алигеръ, който самъ пожелалъ да ги придружи. Съ тѣхъ вървѣли, като придружници най-знатнитѣ Алигерови царедворци.

— Срещата на Калафа съ стария му баща и майка била толкова сърдечна, че всички присъстващи — и китаеците и татари — се трогнали до сълзи.

Алтънъ-Ханъ посрещналъ родителитѣ на своя зеть толкова тържествено, че дълги години отсетне цѣлъ Китай приказвалъ все за това посрѣщане.

Тимуръ-Ташъ разказвалъ на Алтънъ-Хана подробно за всички свои нещастия. Китайскиятъ императоръ го успокоилъ съ надеждата, че ще стори всичко, за да накаже каризмийския султанъ. И наистина, още на другия денъ той заповѣдалъ на областнитѣ си управители да събератъ своитѣ войски и да ги поведатъ къмъ голѣмото Балжутско езеро. Берлазкиятъ ханъ отъ своя страна сжщо събралъ всичкитѣ си войски и ги повелъ.

Многобройни войски се събрали. Трима полководци ги повели на бой: берлазкиятъ ханъ, Калафъ и Тимуръ-Ташъ. Каризмийскиятъ царъ билъ надвитъ. Той и синъ му паднали въ боя. Калафъ станалъ каризмийски султанъ, а баща му отнелъ своето царство.

Тимуръ-Ташъ, обаче, се не задоволилъ съ това — че си отнелъ короната и престола. Той решилъ да накаже и сиркасийцитѣ за тѣхната измѣна. Нападналъ ги, убилъ въ боя царя имъ и превзелъ тѣхното царство.

Турандогъ обиквала всѣки денъ все повече и повече Калафа. Тя добила два сина. Единия нарекли Калафъ. Той станалъ, следъ бащината си смъртъ, китайски императоръ. А другия кръстили Алтънъ. Той пъкъ наследилъ дѣда си Тимуръ-Таша: станалъ султанъ на неговитѣ земи.

Що се отнася до берлазкия ханъ, той си останалъ добъръ приятель и вѣренъ съюзникъ на китайския дворъ за винаги.

Нещастниятъ пуекъ

(ирландска приказка)

Единъ пуекъ стоелъ на стената, заграждаща чифлика, и гледаль, какъ каратъ по пѣтя стадо свини. Пуекътъ се много надувалъ съ своитѣ пѣстри пера — сиви, нарѣзани съ бѣло, — съ гребена си и съ червенитѣ си висулки. Той си разперилъ важно опашката и, като гледаль презрително свинитѣ, казвалъ си:

— Ей че сж кални и неодѣлани животни тия свини! Дори и пера нѣматъ — да си прикриятъ голотата. Не могатъ и да пѣягъ като мене, а само рѣмжатъ и груктятъ. А опашкитѣ имъ какви сж? Като кжси сгърчени върви. Да се пукнешъ отъ смѣхъ, като ги гледашъ.

И той почналъ да се надува още повече и да се обръща на вси страни, за да го видятъ, колко важна птица е. Но свинитѣ го и не погледнали. Тогава пуекътъ, за да имъ привлѣче вниманието, наченаль да издава звуци.

— Бърлю-бърлю-бърлю! — викалъ той, като си мислѣлъ, че пѣе.

Но и тогава свинитѣ го не погледнали. Тѣ тичали и се спѣвали о камѣнитѣ, а свинарътъ ги гонѣлъ, докле ги закара въ свинарницата на сжщия чифликъ, дето живѣлъ горделивиятъ пуекъ.

На заранѣта пуекътъ билъ сложенъ въ кошница. Въ друга кошница натѣпкали нѣколко кокошки и паптици. И дветѣ кошници качили на талига и подкарали къмъ пазара. Пуекътъ видѣлъ, че до него лежи свиня отъ сжщото стадо, което било докарано въ чифлика вечерьта. Свинята била вързана. Тя издавала жални звуци.

— Какво се е разкрѣскала пѣкъ тая свиня? — рекълъ пуекътъ. — Не се ли вижда, колко е грозна? И каква ѣ е смѣшна опашката! Ще я откаратъ на кланицата и ще ѣ прерѣжатъ гърлото. А мене, навѣрно

ше пратяжъ въ двореца. Кралицата едва ли е виждала презъ живота си такава хубава птица.

И, като си разперилъ опашката, доколкото му позволявала тѣсната кошница, пуекътъ почналъ да се дуе и да казва:

— Глу-глу-глу! Бърлю бърлю-бърлю!

Но изведнѣжъ — тррррааасъ! — талигата се извърнала въ единъ трапъ и кошницата паднала. Товарътъ се събралъ на купъ.

— Охъ, щѣхъ да си счупя главата, изпъшкалъ пуекътъ и почналъ да си оправя перата. — Не е много удобно да е хубавъ човѣкъ. Всички му завиждатъ.

Той билъ увѣренъ, че нѣкое отъ животнитѣ е нарочно бутнало талигата, за да му напакости отъ завистъ.

Коларътъ спрѣлъ конетѣ. Стигнали до пазара. Една жена се спрѣла да разгледа животнитѣ.

— Купи тоя пуекъ! — й казалъ коларътъ. — Огоенъ е, тѣкмо сега го бива за печене.

— За печене ли? — викналъ пуекътъ и отъ страхъ падналъ отъ ржцетѣ на мжжа въ кошницата.

Той не билъ никога помислялъ за смъртъ.

Свинята му казала:

— И тебе чака сжщото, което и мене. И двама ни ще заколятъ. Да не мислишъ, че чифликчията те е гоилъ, за да му пѣнешъ? Престани да се надувашъ!

— Но . . . азъ съмъ пуекътъ.

— Та що, като си пуекъ? Да се не смѣташъ за райска птица? Дори и райскитѣ птица убиватъ, за да имъ взематъ перата. Ще видишъ, че за Коледа ще заколятъ и двама ни.

Коларътъ изпрегналъ конетѣ, взелъ другитѣ животни, освенъ пуека и свинята, които останали въ талигата, и отишелъ нѣкъде.

Свинята почнала да грухти. Пуекътъ скочилъ и й казалъ:

Стига си ревала пѣкъ ти! Не мога да те слушамъ.

— Ба, — рекла свинята. — И твоятъ гласъ не е приятенъ отъ моя. Но да оставимъ празднитѣ приказки. Да се помжчимъ да се отървемъ.

За пуека не можело да има по-хубаво отъ това — да се освободи. Но какъ да се сдружи съ тая свиня? Това му се виждало оскърбително.

— Ако обещаеш да разкъсаш съ кълвуна си вървигъ, които ми стѣгатъ нозетѣ, азъ ще прегриза кошницата, за да излѣзешъ,—рекла свинята.—Искашъ ли?

Пуекътъ забравилъ за мигъ своята гордость.

— Искамъ, — рекълъ той радостно.

Свинята почнала да гризе оная страна на кошницата, която била обърната къмъ зурлата ѝ. Малко следъ това пуекътъ можелъ вече да си провре главата, сетне — шията, а най-после и трупата. Като се видѣлъ на свобода, пуекътъ почналъ високо да плѣска тежкитѣ си крила.

— Хайде сега помогни пкъкъ мене! — казала свинята.

Пуекътъ билъ глупавъ. Глупавъ и горделивъ. Но това му не пречело да бжде честенъ. Той се заловилъ да се кълве яростно възелитѣ за да освободи нозетѣ на свинята. Следъ нѣколко минути, тая работа била свършена. Свинята скочила на земята.

— Хайде сега да бѣгаме! — рекла тя.

И побѣгнала. Следъ нея побѣгналъ пуекътъ, който — като повечето домашни птици — не можелъ да лети. Той тичалъ, като си влѣчелъ крилетѣ по земята и се силѣлъ да не остане по-назадъ отъ свинята. Тѣ избѣгали на пѣтя, а отъ тамъ — къмъ гората. За щастие, не срещнали никого. Навлѣзли въ гората и паднали отъ умора подъ сѣнката на едно дърво съ гъсти листа.

Свинята погледната къмъ върха на дървото и рекла:

— Ей, че безполезно дърво! Не ражда желжди.

А пуекътъ казалъ, като си поемалъ дѣха, както правятъ уморонитѣ хора:

— Азъ не ямъ желжди.

— Тогава потърси си друга храна. Въ гората ще има, навѣрно, зърна или ягоди. Нѣма да загинешъ отъ гладъ: не бой се!

— Никога не съмъ помислялъ, че ще ми се случи да си търся самъ храна,—забележилъ скръбно пуекътъ.

Въ това време свинята намѣрила цѣло колело гъби. Тя почнала да лапа лакомо и да казва на пуека:

— Опитай тая храна! Гъбитѣ сж много вкусни. Ти казвашъ, че никога не си мислѣлъ да си изкарвашъ самъ прехраната, а? По-добре би било — да те угоятъ

и заколятъ? Не губи време, а потърси нѣщо да си напълнишъ търбуха.

Пуекътъ, като повечето домашни птици, не билъ наученъ да си търси самъ храна. Затова и първитъ му опити не излѣзли сполучливи. Но малко по малко у него се пробудилъ вродениятъ нагонъ. Защото далеч нитъ предѣди на пуека сж живѣели преди много-много вѣкове въ арменскитъ гори като диви птици. Тогава разбира се, тѣ сж си сами търсѣли храна. На помощ на нагона дошелъ и гладътъ. Пуекътъ намѣрилъ ягоди и боровинки и почналъ да кълве. После видѣлъ дребно скакалче, което ударилъ съ човката си и изелъ. Едно малко, много малко жабче подскочило — и пуекътъ глътналъ и него.

— Никога не съмъ си помислялъ, че тукъ ще се намѣри толкова много храна, — рекълъ той весело.

— О, тукъ има предостатъчно храна, но човѣкътъ изяжда всичко. А най-лошото е, че изяжда и насъ. Той е най-ненаситно отъ всички животни. Ето една фазанка. Колко е хубава! Какъ си, фазанке?

— Добре съмъ, — отвърнала съ въздишка фазанката. — Тукъ е много хубаво. Господарътъ на гората праща по два пѣти на день хора да хвърлятъ ечмикъ, та да го кълвемъ. Но като си спомня, че нѣкой день ще падна отъ куршума на ловеца, отщява ми се и да ямъ и да лета.

— Азъ пъкъ се боя отъ месаря, — казала свинята. — Но нѣма що да се прави. Нека бждемъ весели. Все е едно щастие да живѣешъ. И хората, които ни преследватъ, ще умратъ нѣкой день.

Фазанката си навела главата на страна и отминала да търси ечмичени зърна. Прилетѣлъ единъ хубавъ гълъбъ съ сребристи пера. Свинята заговорила и съ него.

— Какъ си, гълъбчо? Ние се отбихме съ моя приятель — пуека — да си отпочинемъ въ вашата гора. Тукъ е приятно и прохладно. Но дали е безопасно? Какъ ще кажешъ?

— Безопасно ли? — прогукалъ гълъбътъ, като кацналъ на едно клонче. — Отъ сутринъ до вечеръ стрелятъ.

И повторилъ:

— Стрелятъ, стрелятъ, стрелятъ!

— Презъ цѣлата година ли?

— Току речи. А когато не стрелятъ, слагать примки, намазани съ лепило. Хората ни не жалятъ. Що имъ правимъ? Ние се хранимъ съ зърна. Никого не хапемъ. А тѣ ни убивать съ хиляди или ловять въ примки. Казватъ, че обичали да слагать гължби въ кошници, да имъ оскубватъ опашкитѣ и да ги пускатъ единъ по единъ, за да стрелятъ по тѣхъ.

— Да, да. Стрелятъ и получаватъ награди за най-сполучливата стрелба. Не знаемъ, драги гължбо, дали има друго чудовище като човѣка.

— Едва ли ще се намѣри. Азъ живѣя съ постояненъ страхъ. Прекарвамъ на върха хе на онова високо дърво. Ако мога два пѣти на день да слѣза, за да хапна и пийна спокойно, доволенъ съмъ.

Въ това време дошла отъ нѣкъде една дива патица съ нѣколко патенца, доста порасли. Свинята се заприказвала и съ нея.

— Какъ си? Какъ прикарвашъ?

— Ахъ, остави се! Наближи ли месецъ септемрий, при най-слабия шумъ се разтрепервамъ. Камъкътъ ми се струва, че е куче. Излюпила съмъ чеда, отхранила съмъ ги — защо, за да ги застрелятъ ловцитѣ. Още по-лошо е, когато откъснатъ съ куршумъ на нѣкоя отъ насъ крилото или ѝ счупятъ крака, па я натѣпчатъ въ торбата жива. И тия ловци, следъ като застрелягъ двадесетъ-тридесетъ като насъ, ще подарятъ нѣколко на болницата, за да ги смѣтнатъ за светци.

— Да, да, човѣкъ е двуличенъ. Той е голѣмъ лице мѣръ.

Дивата патица си въздъхнала и почнала да разравя единъ мравунекъ, за да намѣри на децата си мравешки яйца.

Край свинята минало като стрела едно зайче. Гължбътъ казалъ, като го видѣлъ:—

— И то, нещастното, не знае кжде да се дене отъ страхъ. Хората не оставятъ на мира зайцитѣ. Съ кучета ги прогонватъ отъ скривалищата имъ. Виждалъ съмъ много пѣти нѣкое зайче, застанало сутринъ на поляната, че се мие съ лапичката си, сжщо като нѣкое коте. Колко мило е да гледашъ! А малко следъ това ще го подгони кучето, и куршумътъ ще му пробие сърдцето или че-

репа. Отъ кожитѣ имъ правятъ кожуси, а месото имъ ядатъ.

Неочаквано на поляната излѣзла крава. Бѣбривата свиня се заприказвала и съ нея.

— Какво ще кажешъ? — рекла. — Благодарна ли си отъ хората?

— Охъ, недей ми ги споменава! Какво ли не правятъ съ мене тия проклети животни, които се наричатъ хора? Изяждатъ ми децата. Взематъ ми млѣкото, за да го продаватъ. Сума години ги храня. А когато застарѣя, ще ме удрятъ по главата или ще ме промушатъ, а после ще ми нарѣжатъ кожата на царвули, обувки, ремъци и пояси. И въ учебницитѣ на тѣхнитѣ деца се казва, че съмъ полезно животно, а ме убиватъ. Съ това ли си отплащатъ за ползата, що имъ принасяме?

Свинята се обърнала къмъ пуека и му рекла:

— Виждашъ ли, приятелю? Човѣкътъ яде всичко. Никое животно не жали.

Но пуекътъ ималъ слаба паметъ. Той билъ вече забравилъ думитѣ, които коларътъ казалъ на жената въ града. Като се намѣрилъ въ гората и се нахранилъ до пресита, той почналъ отново да си мисли, че най-хубавото нѣщо на тоя свѣтъ е неговата опашка.

И казалъ на свинята:

— Мене хората ме уважаватъ, защото никой нѣма опашка като моята.

— Я недей се хвали! — рекълъ му гължбътъ. — Паунътъ има много по хубава опашка отъ твоята. Хората развѣждатъ пауни само за опашкитѣ имъ. Но и тѣхното месо ядатъ, макаръ че е тегаво.

— Виждашъ ли, свиньо? — казалъ гордо пуекътъ. — Човѣкътъ почита пауна и мене заради опашкитѣ ни. Ние съ пауна сме близки сродници.

И, като си разперилъ опашката, почналъ да се върти на едно мѣсто — сякашъ е воденичарско колело и да казва:

— Бърлю-бърлю-бърлю! Хлупъ-хлупъ-хлупъ! Никой нѣма по-хубава опашка отъ мене и отъ чичо Пауна.

Той повтарялъ тия думи, колкото му гласъ държи, за да го чуе цѣлата гора. Въ сжщото време риелъ земята съ шпоритѣ си и се въртѣлъ на вси страни, за да могатъ да го видятъ отвсѣкжде.

Но изведнѣжъ — праасъ! — тояга го шибнала и повалила. Пуекътъ се търкулналъ на земята, като кълбо отъ настръхнали пера. Едно ловджийско куче го грабнало и понесло.

Чулъ се дебелъ мжжки гласъ:

— Потръгна ни, другарю! Единъ пуекъ струва повече отъ десетъ заека. Кой да се надява, че въ гората ще видимъ пуекъ?

Тия двама били крадци, които дебнѣли дивечъ въ чужди гори, когато нѣма пазачитѣ. Тѣ прибрали пуека въ торбата и си отишли.

А свинята се била скрила въ хресталака и се при-таила — да я не видятъ. Следъ като крадцитѣ си отминали, тя рекла на кравата:

— Азъ си знаехъ, че опашката му ще го погуби. Той ми се подиграваше, че моята опашка приличала на сгърчена връвь или на крива пржчка. Защо му трѣбваше да се перчи и надува? Ето че си изтегли за своята гордость.

На другия день стопанката на гората открила скривалището на свинята. Тя заповѣдала да я откаратъ въ нейния чифликъ и да я нахранятъ съ картофи. Отъ тогава свинята заживѣла въ чифлика. Гледали я добре. И тя си често спомняла за своя нѣкогашенъ приятель — пуека — и тжгувала за него.

— Да, неговата гордость го погуби, — казвала тя на овцетѣ и кокошкитѣ, съ които приказвала. — Той мислѣше съ своя глупавъ умъ, че харата го хранятъ заради опашката му.

Кулуфъ и Дилара.

(персийска приказка)

Едно време живѣлъ въ града Дамаскъ старъ търговецъ, на име Абдалла. Хората го смѣтали за най-богатъ отъ всички граждани. Макаръ че билъ прекаралъ какви не прежежди и опасности, докле спечели имотитѣ си, той билъ все още недоволенъ: нѣмалъ деца, на които да завещая тия имоти.

Търговецътъ канѣлъ у дома си бедни хора и скитници — да ги угощава. Дервишитѣ обсипвалъ съ дарове, за да се молятъ на Аллаха да му подари чедо. Болници и сиропиталища отварялъ, джамии градѣлъ, дано угоди на Бога. Но всичко било напраздно. Абдалла все нѣмалъ дете.

Ала най-после Богъ се съжалилъ надъ него и му подарилъ момче. Кръстилъ го Кулуфъ. Голѣмо пиршество наредилъ бащата по тоя случай и много пари раздалъ на беднитѣ.

Много злато прѣсналъ Абдалла и много умни хора наелъ да учатъ момчето. И тѣ го научили на всичко, каквото може да знае човѣкъ. Кулуфъ научилъ много езици; на изустъ знаелъ свещенитѣ книги и тѣхнитѣ тълкувания; знаелъ историята на всички тогавашни народи; можелъ да лѣкува и да познава по звездитѣ; на осемнадесетъ години билъ добъръ поетъ и музикантъ. Но не било само това. Той знаелъ и военна наука. Никой не можелъ да се мѣри съ него ни по хвърляне на лжкъ, копие и стрела, ни по въртене на сабя, ни по ездене на коне.

Бащата умрѣлъ. Кулуфъ се видѣлъ богатъ наследникъ. Баща му го билъ научилъ на всичко, освенъ на едно: какъ се пестятъ и печелятъ пари. Кулуфъ знаелъ само да харчи. Той си накупилъ роби и робини, почналъ да кани всѣки день приятели на угощение — да свирятъ, пѣятъ и танцуватъ. Следъ нѣколко години про-

пилѣлъ паритѣ, що му билѣ оставилѣ бащата. Ималѣ само имоти.

Тогава момѣкътъ се стресналѣ.

Решилѣ да се залови за работа. Отишелѣ при своитѣ приятели и имѣ казалѣ:

— Голкова години вече ние прекарвахме съ васѣ въ пиршествa и веселби. Дойде край на това. Азѣ съмѣ разоренѣ. Ако се не заловя за търговия, ще изгубя и имотитѣ, що имамѣ, защото пари ми не останаха. Виждате ме, че съмѣ предѣ прага на неволята. Но приятел се познава въ нужда. Затова решихѣ да се обърна къмѣ васѣ. Заемете ми малко пари, за да заловя работа. Скоро ще се замогна и ще ви ги върна.

Приятелитѣ му били глухи за всѣкакви молби.

Едни казвали, че го дълбоко съжаляватѣ, но не могатѣ му помогна: да му помогне Богѣ. А други му просто обръщали грѣбѣ: не искали да го знаятѣ. Трети, на които билѣ често давалѣ пари въ заемѣ, или отказвали, че му дължатѣ, или казвали, че нѣматѣ съ какво да си платятѣ дълга.

Кулуфѣ се разочаровалѣ. Той решилѣ да напусне града. Той разпродавалѣ всичкитѣ си имоти. Съ паритѣ, що получилѣ, заминалѣ за земята на кераититѣ и се спрѣлѣ въ Каракорумѣ, дето царувалѣ тогава Кабалѣ Ханѣ.

Тамѣ Кулуфѣ се настанилѣ въ единѣ кервансарай. Денемѣ се разхождалѣ по града, а вечерѣ се прибиралѣ да пренушува. Облѣченѣ разкошно, той минавалѣ за князѣ. Всички му се покланяли до земята.

Веднѣжѣ, като се разхождалѣ по-града, момѣкътъ се научилѣ, че двама съседни царе били отказали да си плащатѣ за напредѣ данѣка на кераитския царѣ и му обявили война. Кулуфѣ отишелѣ въ двореца и помолилѣ царя да го вземе на служба въ своята войска. Приели го. Кулуфѣ билѣ смѣлѣ и уменѣ военачалникѣ. Съ своитѣ подвизи той си спечелилѣ почитѣта на войницитѣ, уважението на офицеритѣ и закрилата на престолонаследникa — князѣ Мирджеханѣ.

Тогава били размирни времена. И други царе възстанали. Кулуфѣ проявилѣ такава храбростѣ и умение въ войнитѣ, че Мирджеханѣ се привързалѣ къмѣ него и му станалѣ пръвѣ приятелѣ. Когато умрѣлѣ царѣтъ

и Мирджеханъ се качилъ на престола, военоначалникътъ билъ назначенъ за главенъ царедворецъ.

Сега вече Кулуфъ билъ толкова богатъ, че решилъ да си купи робиня. Единъ день, като вървѣлъ по улицитѣ, видѣлъ една бабичка, съ забулено лице и съ тояга въ ржка, че води петъ шесть робини, сжщо забулени.

— За проданъ ли сж тия моми? — запиталъ той.

— Да, господарю.

Кулуфъ имъ вдигналъ фереджетата и видѣлъ, че всички сж млади и хубави. Особено му се харесала една отъ тѣхъ

— Продай ми тази. Тя ми се харесва.

Но бабата рекла:

— Не, господарю, тя не е за тебе. Както те виждамъ, ти си и богатъ, и благороденъ. Тебе ти трѣбва друга робиня — още по-хубава. Ела въ кжщи. Тамъ ще видишъ много робини — коя отъ коя по-хубави и помлади. Има туркини, гъркини, славянки, негърки, нѣмкини, кашмирки, китайки, арменки, грузинки и всѣкакви други. Ще ти ги покажа да си изберешъ.

Момъкътъ трѣгналъ подиръ бабата.

Когато стигнали до голѣмата джамия, бабичката казала Кулуфу:

— Момко, почакай ме малко тукъ. Азъ ще се върна ей сега.

Цѣлъ часъ се миналъ. Кулуфъ почналъ да се безпокои. Но ето, че дошла бабата, носѣща на гърба си вързопъ. Тя извадила отъ вързоба едно женско намѣтало и едно фередже, облѣкла момъка и му рекла:

— Господарю, ние сме честни хора, хора отъ семейство. Не бива никой да види, че въ кжщи влизатъ чужди мжже. Затова ти намѣтнахъ това намѣтало и ти сложихъ фередже.

Навлѣзли въ непознати улици. Следъ като ходили дълго, стигнали до една голѣма кжща, прилична на дворецъ: толкова била хубава. Всичко вжтре било разкошно. Минали по единъ дворъ, посланъ съ разноцветенъ мраморъ. Влѣзли въ единъ много широкъ салонъ, въ срѣдата на който имало водоскокъ отъ порфиръ; въ прозрачната вода плували патенца. Наоколо били накачени сума златни клетки, въ които имало какви не птици; тѣ пѣли. чуруликали, пищѣли, цвърчели.

Додето Кулуфъ слушалъ птицитѣ, дошла една хубава мома. Тя се приближила къмъ него и съ любезна усмивка му се поклонила. Той ѝ отвърналъ сжщо съ поздравъ. Момата го поканила да седне, изтрила му очитѣ и лицето съ копринена кърпа и му се усмихнала.

Момъкътъ решилъ да купи тая робиня.

Но ето, че се явила втора, още по-хубава. Златиститѣ ѝ коси се развѣвали по-раменетѣ. Тя се приближила учтиво и любезно до Кулуфа, цѣлунала му ржцетѣ и почнала да му мие нозетѣ въ единъ позлатенъ лихенъ. Той отначало и не позволявалъ. Но тя настояла толкова любезно, че момъкътъ се съгласилъ.

— Тази ще купя, — си казалъ той.

Но когато се свършило миенето, Кулуфъ видѣлъ, че идватъ двадесетъ момичета, едно отъ друго по-хубави и по-очарователни. Съ тѣхъ вървѣла мома — очевидно, тѣхна господарка, — много по-хубава отъ всички и несравнено по-богато облѣчена. Предъ тая хубость Кулуфъ останалъ като вкамененъ.

— Не ме ли мамятъ очитѣ ми? — си казалъ той. — Сякашъ виждамъ месечината, заобиколена отъ звезди.

Момата поздравила момъка, седнала до него и заповѣдала да донесатъ нѣщо да го почерпятъ. Донесли шербетъ. Робинитѣ почнали да наливатъ златни чаши, украсени съ скжпоценни камъни, и да ги подаватъ на господарката си и на нейния гостенинъ.

После минали въ трапезарията да вечерятъ. Всички насѣдали около една дълга трапеза, отрупана съ какви не ястия — едно отъ друго по-вкусни. Тѣ били толкова много, че човѣкъ не може ги описа. Имало и всѣкакви плодове, и сладкиши, и банички съ медъ и сиропъ.

Като се свършила вечерята, влѣзли въ другъ чертогъ — да пиятъ вино. Тамъ имало голѣми саксии съ отбрани цвѣтя, които издавали приятна миризма. Вsrѣдъ стаята се намиралъ мраморенъ водоемъ, дето се изстудявало виното.

Всички пили. Пилъ и Кулуфъ. Главитѣ имъ се позамаяли. Върнали се отново въ широкия салонъ, дето момитѣ почнали да пѣятъ, свирятъ и играятъ. Но колкото и да били даровити пѣвци и свирачки, тѣ не можели да се сравнятъ съ господарката си. Тя свирила едно следъ друго и на лютня и на арфа, и на цигулка,

и на флейта. Изпѣли много пѣсни — все хубави. Гласътъ ѝ билъ като на славей.

Тая мома се толкова харесала на Кулуфа, че той решилъ да поиска ржката ѝ.

— Ти си по-хубава отъ всички царици на свѣта, — ѝ казалъ той. — Азъ те обикнахъ още отъ първия мигъ, когато те видѣхъ. Искашъ ли да ми станешъ съпруга?

Но тя го отблъснала и рекла:

— Ти се забравяшъ, млади момко! Не знаешъ въ бия кжца си попадналъ. Преди всичко, азъ те не познавамъ. Имай предъ видъ, че момата, съ която приказвашъ, не само не е робиня, но не е и обикновена господарка. Не бива и да си помислювашъ, че азъ бихъ се оженила за тебе. Нѣма и да ме видишъ вече.

Като рекла това, тя излѣзла

Излѣзли и другитѣ моми следъ нея. А Кулуфъ останалъ, като ударенъ съ камшикъ, следъ тия думи.

По едно време влѣзла бабичката, която била довела момъка.

— Що направи ти? — рекла тя съ укоръ. — Биваше ли да стигнешъ до тамъ? И по разкоша на кжцата, и по любовното посрещане, ти трѣбваше да разберешъ, че господарката на тоя дворецъ не е продавачка на робини. Ти оскърби една мома, която е дѣщеря на единъ отъ първитѣ придворни.

Следъ тия думи на Кулуфа станало още по-тежко.

Той си мислѣлъ, че нѣма да види вече хубавицата.

Станалъ да се сбогува съ бабичката. Почналъ да ѝ изказва своитѣ съжаления, че е постжпилъ толкова глупаво. Но, ето че се отворила вратата и влѣзла отново господарката. Тя била пременена въ други дрехи, още по хубави и по-разкошни отъ първитѣ. Натруфена била съ огърлици, гривни и пръстени, които блестѣли, като че ли звездитѣ сж попапали по-земята. Следъ момата вървѣли хубавицитѣ робини.

Като видѣла Кулуфа отчаянъ, господарката се засмѣла и му рекла:

— Добре, че се разкайвашъ. Азъ ти прощavamъ, но ти ще ми обещаешъ, че за напредъ вече нѣма да вършишъ глупости. При това ще ми кажешъ искрено, кой си.

Кулуфъ обещалъ, че ще бжде благоразуменъ. Той казалъ на момата, че е единъ отъ приближенитѣ до царя. Името му е Кулуфъ. Той е военоначалникъ.

— Драго ми е, — казала господарката. — Азъ съмъ слушала много за тебе и ми се искаше да те видя, кой си. Всички те хвалѣха и превъзнасяха. Добре, че дойде. Хайде сега да продължимъ веселбата. Да пѣемъ, да свиримъ и да танцуваме.

Момитѣ почнали отново да свирятъ и да пѣятъ. Почнали да играятъ нови танци, да се шегуватъ, да се веселятъ.

Тѣй вѣрвѣло до полунощъ. Тогава запалили много свѣщи и цѣлиятъ дворецъ свѣтналъ, като че ли е денемъ. Влѣзли въ трапезарията да вечерятъ. Господарката и синътъ на Абдалла се заприказвали. Разговорътъ се водѣлъ за царъ Мирджехана.

Момата запитала:

— Казватъ, че царътъ ималъ въ своя харемъ много хубави жени? За сега най-хубавата отъ тѣхъ е Гюлендамъ. Ако не бѣхъ видѣлъ тебе, азъ бихъ казалъ за нея, че е най-хубавата жена въ свѣта: но сега виждамъ, че ти я надминавашъ по всичко.

— Тѣй ли? — рекла радостно Дилара (тѣй се казвала момата). — Вѣрно ли е това?

— Съвсемъ вѣрно е, — отвърналъ Кулуфъ. — Тя не може да се сравнява съ тебе. Но ти не си ми казала коя си.

— Азъ съмъ дъщеря на Бойрюка. Бойрюкъ е — ако си го чувалъ — кераитски войвода. Той бѣше на голѣма почить при прежня царъ. Той е придворенъ и сега. Царътъ го прати въ Самаркандъ — да поздрави отъ негово име Узбекъ-Хана, който току що се качилъ на татарския престолъ. Понеже баща ми не е за сега тукъ, азъ мога да се повеселя. Той е строгъ и когато е въ кѣщи, не ми позволява да се срѣщамъ съ никого.

Тѣ се разговаряли до сутринята. Дилара била много поласкана, че момъкътъ я смѣта за по-хубава отъ царицата. Кулуфъ ѝ се харесалъ и съ своитѣ умни думи. Тя разбрала, че има работа съ добре възпитанъ и много образованъ момъкъ.

Когато дошло време да се раздѣлятъ, тя му казала:

— Ако искашъ, надвечеръ мини къмъ голѣмата джамия. Бабичката ще те доведе. Можемъ да прекараме още една нощъ въ веселба.

— На драго сърдце, — отвърналъ той. — За мене нѣма нищо по-приятно отъ това — да бжда край тебе.

Когато се раздѣлили, Дилара дала на момъка една кесия, изплетена отъ сърма и коприна и пълна съ скъпоценни камъни, па му рекла:

— Вземи това за споменъ. Ако откажешъ, нѣма да ме видишъ вече.

Кулуфъ поблагодарилъ на момата и взелъ дара, за да се не лиши отъ радостта да се види още веднъжъ съ оная, която билъ обикналъ.

Бабата го извела на двора, отключила му вратата и му посочила пжтя къмъ двореца.

Като си влѣзълъ въ стаята, Кулуфъ се почувствувалъ уморенъ. Легналъ да спи. Но сънь го не хващалъ, все мислѣлъ за Дилара. Най- после заспалъ. Събудилъ се, когато дошли да го викатъ да отиде при царя.

Мирджеханъ го не билъ виждалъ отъ другия день. Пращалъ да го търсятъ, но не могли да го намѣрятъ. Безпокоелъ се за него.

— Кжде се дѣна, Кулуфе? — запиталъ го той. — Кжде бѣше вчера? Защо не се вести — да те видя?

— Господарю, — отвърналъ момъкътъ, — ако на Ваше Величество се бѣше случило онова, що се случи на мене, не бихте се чудили, че не съмъ се явилъ предъ васъ.

И Кулуфъ разказалъ на царя всичко.

Когато свършилъ разказа си, той запиталъ царя: познава ли момата.

— Да, — рекълъ Мирджеханъ, — азъ съмъ виждалъ преди години дъщерята на Бойрюка, когато бѣше дете. Но сега съмъ изненаданъ, като те чувамъ да хвалишъ толкова много хубостта ѝ.

— Напротивъ, Ваше Величество, тя е толкова хубава, че ничии думи не могатъ я описа. Трѣбва човѣкъ да я види.

— Това мислѣхъ и азъ. Понеже ти е обещала до-вечера да се срещнете, и азъ ще дойда съ тебе.

— Но какъ да те отведа, господарю? Да кажа ли кого вода?

— Не, азъ ще се престоря на твой робъ. Ще ме отведешъ. Азъ ще бжда предрешенъ. Ще заста на въ единъ жгълъ и отъ тамъ ще гледамъ.

Когато бабата видѣла роба, тя се развикала. Не искала да го пусне да върви съ господаря си.

— Нека се върне, — рекла.

Но Кулуфъ настоялъ:

— Мила майчице, — рекълъ той, — нека това момче дойде съ насъ. То е учено и остроумно. Знае много хубаво да пѣе и да свири. Твоята господарка ще се зарадва, като го види.

И Дилара се отначало съпротивила. Но, по настояването на Кулуфа и на бабата, и тя се съгласила: пу-снала роба. Той излѣзълъ наистина уменъ, любезенъ и приятенъ момъкъ. Господарката останала доволна отъ него.

— Наистина, Кулуфе, — рекла тя, — ти имашъ много остроумно и добро момче, Дори въ обносикитѣ му има нѣщо благородно и отличително.

— Щомъ ти се толкова харесва. — казалъ Кулуфъ, — азъ ти го подарявамъ. Калтапане, азъ не съмъ вече твой господаръ: ето господарката ти.

Следъ тия думи Мирджеханъ се приближилъ до Дилара, цѣлуналъ ѝ ржка и казалъ:

— Отъ сега нататъкъ, господарке, азъ ще служа тебе и ще ти служа съ най-голѣма преданность.

— Всичко това ще бжде много хубаво, — рекла хубавицата, но ти ще трѣбва да останешъ при своя господаръ, макаръ, че си вече мой робъ. Той ще те довежда, когато идва насамъ. Ако хората разбератъ, че ти си миналъ на служба отъ него при мене, лошитѣ езици ще почнатъ да приказватъ всичко, що имъ скимне.

Тѣ вечеряли заедно. Приказвали си. Робинитѣ внесли вино и плодове.

Следъ като Дилара се чукнала съ Кулуфа, заповѣдала да напълнятъ една чаша и за роба.

— Пий, Калтапане, за мое здраве.

И мнимиятъ робъ изпилъ чашата. После още една, че още една И той пилъ толкова, колкото и другитѣ.

По едно време домакинята рекла да се пошегува. Като вдигнала чашата, рекла на Кулуфа:

— Приятелю, пия за здравето на онази, която обичашъ, сиречь за здравето на очарователната Гюленданъ, любимката на царя.

Като чулъ тия думи, Кулуфъ изтрѣпналъ.

— Уважаема приятелко, — рекълъ той, като се изчервилъ, — слава Богу, азъ не съмъ толкова лудъ —

да блънувамъ за милоститѣ на царицата. Ти знаешъ, че азъ почитамъ твърде много своя господарь.

— Ба, — отвърнала момата, — недей се преструва! Нима си забравилъ, колко много хвалѣше снощи хубостъта на Гюлендамъ? Изглежда, че мислишъ само за нея. Я си признай, че и ти я обичашъ, па и тя — тебе!

Кулуфъ знаелъ, че царьтъ е ревнивъ. Той се уплашилъ — да не би тия думи да го настроятъ срещу него.

— Недейте се шегува съ царицата! — рекълъ той на домакинята. — Азъ не съмъ още ималъ честъта дори да говоря на саме съ нея.

Но безпокойството на Кулуфа развеселило още повече дилара.

— Намѣсто да се преструвашъ на сериозенъ, — рекла му тя, — я ни поразкажи за своитѣ приключения съ царицата! Калтапане, кажи на господаря си да има повече довѣрие въ мене! Не заслужавамъ ли?

— Хайде, господарю, — казалъ царьтъ, — задоволи желанието на нашата господарка! Разкажи ѝ, какъ лъжете съ Гюлендамъ царя. Чудно ми е, че ти и мене до сега не си казалъ това. А постоянно ми говоришъ, че ужъ не криешъ нищо. Бива ли такова недовѣрие?

— Какво ще крия? — рекълъ Кулуфъ, — не виждашъ ли, че нашата хубава господарка се шегува?

Тѣ продължавали да пиятъ. Царьтъ се опилъ. Той забравилъ, че е обещалъ да постъпва като робъ.

— Очарователна госпожице, — рекълъ той на Дилара, — Кулуфъ ми много хвалѣше вашето пѣние. Изпѣйте нѣщо.

Дилара запѣла една пѣсенъ, после друга, сетне — трета. Царьтъ слушалъ като омагьосанъ.

Той не можалъ да се сдържи и рекълъ:

— Такова пѣние слушамъ за пръвъ пжтъ. Исаакъ Музелли, моятъ пръвъ придворенъ пѣвецъ, който се слави по цѣль свѣтъ съ гласа си, не пѣе и на половина колкото васъ.

Като разбрала отъ тия думи, че онзи, който се е преструвалъ до тогава на робъ, е самиятъ царь, Дилара скочила отведнѣжъ и побѣгнала при робинитѣ — да си заметне лицето съ фередже.

— Ние сме изгубени, — рекла тя. — Съ Кулуфа не е дошълъ робъ, а самиятъ царь.

И, като се върнала при Мирджехана, паднала при нозетѣ му и съ плачъ казала :

— Велики царю, прости ми. Азъ съмъ млада и неопитна мома. Голѣма грѣшка направихъ. Моля ти се, прости ми,

Царѣтъ билъ въ тоя мигъ вече сериозенъ. Той едигналъ момата, успокоилъ я — да се не бои отъ нищо — и тръгналъ съ Кулуфа къмъ вратата. Тамъ се сбогувалъ съ Дилара, благодарилъ ѝ студено за вечерята и си тръгналъ къмъ двореца.

По пжтя той не казалъ нищо на Кулуфа. Но следъ шегитѣ на Дилара, той почналъ да подозира, че неговиятъ любимецъ му изневѣржава съ Гулендамъ. Заподавъ на довѣрни хора да ги следятъ. Макаръ че не можалъ да се увѣри въ правотата на своитѣ подозрения, ревнивиятъ царъ извикалъ единъ день Кулуфа да се махне отъ Каракарумъ и да се не вестява вече никога предъ лицето му.

Кулуфъ билъ невиненъ. Той знаелъ, че — може би ако се защити предъ царя, ще го увѣри въ своята невинность. Но не поискалъ да стори това. Той билъ гордъ.

Щомъ изслушалъ заповѣдта на своя господаръ, станалъ, напусналъ двореца ѝ — безъ да има време да се види съ Дилара — излѣзълъ отъ града. Настигналъ единъ керванъ, който пжтувалъ за Татария, и съ него тръгналъ за Самаркандъ.

Кулуфъ билъ търпеливъ. Той знаелъ, че самъ човѣкъ е виновникъ за нещастията, които го сполитатъ. Затова понасялъ гордо и търпеливо всички беди, които му праща сждбата, безъ да роптае. Като пристигналъ въ Самаркандъ, той заживѣлъ скромно съ паритѣ, които ималъ. А когато срѣдствата му се свършили, влѣзълъ въ една джамия и застаналъ въ жгъла.

Дошли духовницитѣ и го запитали, каква вѣра изповѣдва. Отъ отговоритѣ му разбрали, че е уменъ и ученъ, и много просвѣтенъ по свещеннитѣ книги. От редили — да му се даватъ на день по два хлѣба и по една стомна вода, колкото да може да живѣе въ джамията и да помага на духовницитѣ.

Единъ день въ джамията влѣзълъ единъ богатъ търговецъ, на име Музаферъ.

Търговецътъ се помолвилъ. На излизане видѣлъ

Кулуфа и го запиталъ, кой е, откъде е и какъ е попадналъ въ Самаркандъ.

— Господине, — отвърналъ момъкътъ, — азъ съмъ отъ благородно семейство, отъ Дамаскъ. Тръгнахъ да пжтувамъ. Но нѣколко километра отъ Самаркандъ ме нападнаха разбойници, избиха слугитѣ ми и ме обраха. Едва успѣхъ да се отърва и да избѣгамъ.

Музаферъ повѣрвалъ на Кулуфа. Той му казалъ:

— Не тжжи, момко. Всѣко зло за добро. Ела следъ мене. Азъ ще ти намѣря една хубава работа.

Той го отвелъ въ своя магазинъ. Тамъ имало цѣли лавици съ скжпи платове, много хубава покжщнина, разни сждове отъ злато и сребро. Многобройни слуги работѣли. Купувачи влизали-излизали. Очевидно, господарьтъ печелилъ много.

Музаферъ поканилъ Кулуфа въ една стая, богато наредена. Почерпилъ го, нагостилъ го, поприказвалъ съ него. Най-после го изпратилъ съ богати подаръци.

На другия день търговецътъ отишелъ отново въ джамията. Той отвелъ тоя пжтъ Кулуфа у дома си. Тамъ заварили единъ ученъ мжжъ, който се казвалъ Данишмендъ. И тримата седнали да обѣдватъ.

Като се свършилъ обѣдътъ, Данишмендъ отвелъ Кулуфа на страна и му казалъ:

— Момко, Музаферъ е намислилъ нѣщо, отъ което би спечелилъ много, ако се съ согласишъ да му послужишъ. Знай, преди всичко, че търговецътъ има единъ-едничкъкъ синъ, на име Тахеръ. Тоя мжжъ е много буенъ и сприхавъ. Преди нѣколко деня се ожени за една хубава мома, дъщеря на богатъ и благороденъ чужденецъ. Но — нали си е буенъ — скаралъ се съ жена си. Нагрубилъ я. А и тя излѣзла кибритлия. Отвърнала му съ такива горди и презрителни думи, че той се ядосалъ и я напусналъ. Още на другия день, обаче, се разкаялъ за постжпката си. Жената е много хубава и той я обича. Исква му се да я прибере, та да заживѣятъ отново. Но нашитѣ закони сж такива, че това не може да стане лесно. Той ще може да се ожени втори пжтъ за нея, само ако нѣкоя другъ момъкъ се ожени за напуснатата жена и да я сжщо напусне. Това тѣкмо и иска Музаферъ отъ тебе. Исква да се оженишъ за жената на бившата му снаха, да прекарашъ

съ нея до утре зарань и на съмване да я напуснешъ. За тая услуга ще ти брои петдесетъ жълтици. Не сж малко пари, а?

— Съгласенъ съмъ, — рекълъ Кулуфъ. — Музаферъ ме прие много добре. Готовъ съмъ да му сторя тази услуга. Дори и безъ пари. Просто — отъ благодарностъ за неговата човѣчна обноска.

— Мнозина биха сторили на драго сърдце тая услуга на Музафера, — казалъ учениятъ. — Всички го почитатъ и уважаватъ. Но той предпочита — нѣкой чужденецъ да направи това, за да не знаятъ ни съседитѣ му, ни познатитѣ, ни роднинитѣ. Па и Тахеровата жена е голѣма хубавица. Снагата ѝ е стройна, като кипарисъ. Веждитѣ ѝ сж, да ти кажа, като два лжка. Кожата ѝ е по-бѣла отъ снѣгъ. Устата и е малка и румена, като розова пжпка. Не е добре — такава хубавица, дъщеря на знатенъ баща, да бжде посрамена като се разбере, че се е два пжти омжжвала за единъ и сжщи мжжъ и веднѣжъ — за другъ. Азъ съмъ наибъ, сиречь помощникъ на сждията. Азъ имамъ власть да те вѣнчаю съ жената. Съгласенъ си, нали?

— Казахъ ти че съмъ съгласенъ.

— Да, но трѣбва да обещаешъ, че не само ще напуснешъ жената утре зарань, но и ще се изселишъ отъ Самаркандъ. Затова ти и предлага Музаферъ паритѣ. Нито нему, нито на неговото семейство ще бжде приятно, ако се научи, че следъ това ти си останалъ въ града.

— Обещавамъ.

На Музафера било съобщено за съгласието на Кулуфа. Търговецътъ дошелъ съ всички членове на семейството си и въ тѣхно присжствие наибътъ вѣнчалъ Кулуфа за жената. Но нито той видѣлъ нея, нито тя него. — 1ъй поискалъ Тахеръ.

— По-добре ще бжде, — рекълъ той Кулуфу — да се не виждате никакъ. Ако видишъ жената, ще ти бжде мжчно да я напуснешъ. Затова ще прекарате и нощта на тъмно.

Но Кулуфъ билъ любопитенъ.

Когато настжпила нощта и той билъ въведенъ въ стаята, дето се намирала жаната, заключилъ вратата два пжти и казалъ:

— Коя си ти, жено, за която ме вѣнчаха? Ела насамъ къмъ прозореца, да ти видя лицето. Макаръ че въ стаята е тъмно, все пакъ тукъ се вижда най-добре.

Отъ единия жгълъ на стаята се чуло:

— Твоятъ гласъ ми е познатъ, момко. Кажу ми името! Азъ съмъ те виждала.

И Кулуфъ позналъ гласа на говорещата: оказало се, че тя е Дилара. Той ѝ казалъ, че е сжщиятъ, който е идвалъ на два пжти у тѣхъ.

— Колко съжалявамъ, — рекла тя, — че станахъ съ своето неблагоприятно обстоятелство — царъ Мирджеханъ да те изгони отъ Каракорумъ! Моля ти се, прости ми! Увѣрявамъ те, че презъ цѣлото време съмъ ми слила за тебе и често съмъ плакала, когато съмъ си спомнила за бедата, що ти причинихъ.

— Недей се извинява, — рекълъ Кулуфъ. — Щомъ сждбата е отредила да страдамъ, азъ съмъ си го заслужилъ. Ти не си виновна. Слава Богу, че ни било сждено да се видимъ пакъ. Но кажи ми, какъ тѣй хубавицата Дилара, дъщеря на Бойрюкя, е станала жена на Тахера?

— Ще ти кажа, Кулуфе. Додето билъ въ Самаркандъ, като посланикъ на царя, моятъ баща гостувалъ у Музафера, съ когото били стари приятели. И тогава решили да ме омжжатъ за сина му. Щомъ се върна въ Каракорумъ, бащи ми ме прати съ конници въ Самаркандъ. Азъ не бѣхъ съгласна да се омжжа за когото и да било, освенъ за тебе, но смѣ ли дъщеря да се противи на бащината си воля? Па и никой не можеше да ми каже, кжде си ти. Плачехъ, когато ме вѣнчаваха за Тахера. Па и отъ после плакахъ. Той се показа много грубъ къмъ мене: сякашъ подозираше, че обичамъ друго. Скарахме се, напуснахме се. И добре стана. Ето че Богъ ми праща оногова, когото не вѣрвахъ да срещна вече, следъ като се бѣхме раздѣлили съ него: тебе ми праща. Ти си ми мжжъ и азъ не ще се раздѣля съ тебе за нищо на свѣта.

На съмване се зачули силни удари по вратата.

— Хей, младоженецо! Ставай! — извикалъ единъ слуга отвънъ. — Съмва се. Ставай: време е!

На Кулуфа станало много мжчно. Сърдцето му се свило отъ болка.

— Чу ли, Диларо? — рекълъ той. — Искать да ни раздѣлятъ вече. Що да направимъ? Азъ съмъ далъ обещание на Музафера да те напусна тая зарань. Азъ съмъ въ тоя Музаферъ е силенъ, защото е богатъ. Той ще успѣе да те изтръгне отъ ржцетъ ми, а мене ще хвърли въ тъмницата.

— Тъй ли мислишъ? Но недей забравя, че въ тая страна има закони. Ти си по законъ мой мжжъ и никой нѣма право да ни раздѣли, ако ти се не откажешъ отъ мене. Отхвърли паритъ, които ти предлага търговецътъ. Не бой се отъ неговитъ заплашвания. Тогава всичко ще се нареди: бжди сигуренъ!

— Добре, моя скжпа съпруго: тъй ще направя.

Въ това време дошелъ Тахеръ и почналъ сжщо да тропа на вратата.

— Хайде, чужденецо, излизай! — викналъ той. — Не ти ли казаха отдавна да станешъ? Чакаме те да ти поблагодаримъ и да ти платимъ за услугата. Облѣчи се, па излѣзъ! Наибътъ ще дойде следъ малко.

Кулуфъ излѣзълъ. Отнели го въ стаяга, дето биль Музаферъ и го нагостили. Дошелъ и Данишмендъ. Следъ закуската, наибътъ отвелъ на страна Кулуфа, подалъ му една кесия съ пари и единъ вързопъ съ разкошни дрехи, па му рекълъ.

— Вземи това! Музаферъ и Тахеръ ти благодарятъ. Напусни жена си и веднага излѣзъ отъ Самаркандъ. Запита ли те нѣкой, дали си виждалъ камилата, отговори му, че не си. Тъй казватъ по насъ, когато е дума да се пази нѣщо въ тайна.

Кулуфъ не приелъ ни паритъ, ни дрехитъ.

— Извинявай, — рекълъ той на наба, — но, струва ми се, че справедливостъта и законитъ, и нашата вѣра се тачатъ въ Самаркандъ, особено откакъ великиятъ Узбекъ-Ханъ носи татарската корона. Ако царътъ знаеше, че ти — единъ пазител на закона — се опитвашъ да вършишъ насилие надъ чужденцитъ, той би ти далъ да разберешъ.

— Що искашъ да кажешъ? — викналъ оскърбенъ Данишмендъ.

— Ето що. Азъ пристигамъ въ Самаркандъ. Идва при мене единъ богатъ търговецъ, поканва ме любезно у дома си и ме нагощава. После ме накарва да се оже-

ня по законенъ редъ за една жена. Азъ се съгласявамъ, за да му угодя, дори безъ да ми е казалъ, за коя мисли да ме жени. А следъ като ме оженватъ, каратъ ме да напусна жената, отъ която не съмъ видѣлъ нищо зло. Справедливо ли ти се вижда това? Я престани наибе, да ми правишъ предложения, недостойни за честни мъже, че инакъ ще си посипя главата съ пепель и ще отида да падна при нозетѣ на Узбекъ-Хана, па тогава ще видимъ, ти ли имашъ право, или азъ.

Наибътъ отишелъ при Музафера и му предалъ думитѣ на Кулуфа.

— Той иска още пари, — казалъ търговецътъ. — Петдесетъ жълтици му се виждатъ малко. Добре, дай му още петдесетъ!

Но Кулуфъ, който чулъ тия думи, рекълъ:

— Не, господинъ Музафере, не ще ме подкупишъ. И хиляда да ми дадешъ, па да прибавишъ къмъ тѣхъ и най-скжпитѣ платове отъ своя магазинъ, пакъ не ще ме накарашъ да опозоря една жена, отъ която не съмъ видѣлъ нищо лошо.

Намѣсилъ се Данишмендъ.

— Момко, — рекълъ той Кулуфу, — криво сждишъ. Съветвамъ те да приемешъ стотѣхъ жълтици, да напуснеша жената и да си вървишъ. Разчуе ли се работата, има да съжалявашъ много: ти не знаешъ нашитѣ закони.

— Петъ пари не давамъ за твоитѣ заплашвания, — рекълъ спокойно Кулуфъ. — И вашитѣ закони, като всички закони, закрилятъ законния бракъ.

— Тѣй ли? — викналъ Тахеръ, който мълчалъ до тогава. — Я да отведемъ тоя разбойникъ при сждията! Той ще му каже, какво заслужава она, който мамичестнитѣ хора съ лъжливи обещания.

Отвели Кулуфа предъ сждията.

Сждията го изгледалъ, па му рекълъ строго:

— Слушай, чужденецо! Ти си младъ. Никой те не познава въ тоя градъ. До вчера стоеше въ джамията и просѣше. Кой знае, отъ какъвъ доленъ родъ си. И ти мислишъ, че синътъ на най-богатия търговецъ въ Самаркандъ ще ти позволи да живѣешъ съ жена му, която той обича? Я ела на себе си! Опомни се! Ти не си човѣкъ отъ семейство — и затова не можешъ да

живѣшъ съ тая жена. Па дори и така да бѣше, пакъ не бихъ ти позволилъ, защото нѣмашъ сръдства да хранишъ семейство. Далъ си обещание: ако го нарушишъ, законътъ ще те накаже. Или си устой на думата, или ще заповѣдамъ да ти ударятъ сто тояги.

— Не мога да напусна една жена, отъ която не съмъ видѣлъ нищо лошо, — рѣкъль Кулуфъ съ твърдъгласъ.

Ударили му сто тояги. Той изтърпѣлъ наказанието, безъ да нададе викъ.

— Върви сега при жена си! — рекъль сждията. — Такова бѣше наказанието ти за днесъ. Но утре, ако се не вразумишъ, ще ти ударимъ двете тояги. Не те ли накара и това да се опомнишъ, има по-страшни сръдства. Надявамъ се, че ще дойдешъ на себе си.

— Не е ли по-добре — още сега да му се ударятъ двесте-тристе тояги, че да се вразуми? — запиталь Тахеръ.

Но сждията казалъ:

— Не. За сега му стигатъ сто.

По пжтя Музаферъ обещалъ на Кулуфа не сто, а двесте жълтици, ако остави жената. Но момъкътъ не се съгласилъ.

Когато се върналъ при Дилара, той ѝ разказаль всичко.

— Много ми е мжно, — рекла му тя, — че зарадъ менъ сж те били толкова жестоко и че сж те заплашили съ още по-страшни наказания. Не каза ли на сждията, че си билъ любимецъ на кераитския царь?

— Не, защото той ми не даде да говоря. Па и да му бѣхъ казалъ, каква полза? Той не би ми позволилъ да живѣя съ тебе, тъй като съмъ безимотенъ.

— Добре. Утре заранъ ще му кажешъ, че си синъ на търговеца Масаудъ отъ Бухара. Той е много по-богатъ отъ Музефера. Кажи му, че ти е баща и че очаквашъ отъ него известие.

Миналъ се деньтъ. Минала се и нощъта. Рано на другия день дошли хора отъ страна на сждията, доведени отъ Тахера, да събудятъ Кулуфа и да го отведатъ въ сждилището.

По пжтя Музаферъ повторилъ предложението си: да приеме Кулуфъ двесте жълтици, да напусне жена си

и да избѣга отъ града. Но синътъ на Абдалла отказалъ и тоя пѣтъ.

Щомъ видѣлъ Кулуфа, сждията го попиталъ:

— Е, какъ си днесъ? Върна ли ти се разумътъ? Разбра ли най-сетне, че човѣкъ като тебе — нищо и никакъвъ — не може да бжде мжжъ на Тахерсвата жена?

— Господинъ сждия, — рекълъ спокойно Кулуфъ: — азъ не съмъ нищо и никакъвъ човѣкъ, както си мислишь. Името ми е Рушединъ. Мой баща е Масаудъ, най богатиятъ търговецъ въ Бухара. Азъ съмъ едничкиятъ му синъ и наследникъ. Масаудъ е много по-богатъ отъ хиляда Музаферовци. Ако татко ми знаеше въ какво положение съмъ изпадналъ, той би пратилъ толкова камили, натоварени съ злато, че всички жени въ Самаркандъ биха завидѣли на оная, за която съмъ се оженилъ. Та що? Само затова, че ме нападнаха и обраха разбойници, преди да влѣза въ града, и азъ трѣбваше да живѣя въ джамията отъ подаянията на духовниците, вие ме смѣтнахте за нищо и никакъвъ човѣкъ. Но азъ ще пиша на баща си и вие скоро ще разберете, че сте се излъгали.

— Защо ми не каза, момко, още вчера, кой си и отде си? Тогава нѣмаше да изедешъ тоягитѣ.

— Защо ли? Че ти запита ли ме, кой съмъ? Ти ми не даде да кажа дума. Освенъ това, азъ искахъ да докажа на жена си, че отъ обичъ къмъ нея съмъ готовъ да отида дори и на смъртъ.

Сждията се замислилъ.

— Щомъ момъкътъ твърди това, — казалъ той, обръщайки се къмъ Музафера, — работата се измѣня. Понеже той е едничкъ синъ на богатъ търговецъ, никой нѣма право, споредъ закона, да го кара да оставя жена си.

Тахеръ се ядосалъ.

— Чуденъ човѣкъ си ти, господинъ сждия! — викналъ той. — Какъ можешъ да вѣрвашъ на тоя лъжець? Той казва, че билъ синъ на Масауда, само за да се отърве отъ тоягитѣ.

Сждията отвърналъ:

— Може и тъй да е. Азъ го не познавамъ и не мога да го смѣтамъ за лъжець. Не ми е позволено,

обаче, дори и да лъже той, да го наказвамъ, додето не се докаже, че не казва истината.

— Това ние ще докажемъ скоро, — казалъ Музаферъ. — Още днесъ азъ ще пратя човѣкъ въ Бухара, при Масауда. Масауда познавамъ. Той е наистина много богатъ търговецъ и, ако тоя му е наистина синъ, ще му оставимъ Дилара.

— Добре — казалъ Тахеръ. — Но азъ мисля, че ще бжде най-добре, ако докле — се върне човѣкътъ, — съпрузитъ живѣятъ отдѣлно.

— Не е законно, — рекълъ сждиятъ. — Всѣка жена трѣбва да живѣе при мъжа си. Отнемешъ ли нѣкому жената, законитѣ ще те накажатъ като насилникъ. Пратете човѣкъ въ Бухара. За седмица ще отиде и за седмица ще се върне. Следъ две седмици ние ще знаемъ, право ли е казалъ чужденецътъ. Ако излѣзе, че той е наистина Масаудовъ синъ, нека си живѣе спокойно съ жената. Но ако разберемъ, че е излѣгалъ, кълна се въ черния камъкъ на свещения храмъ въ Мека и въ свещената гора на Медина, дето е гробътъ на Пророка, че той ще бжде обесенъ. Такъвъ е законътъ.

Музаферъ и синъ му пратили веднага единъ слуга въ Бухара. Поржчали му да бърза А Кулуфъ се върналъ при жена си и ѝ разказалъ всичко.

— Що да правимъ сега, рекълъ той. — Мене ми оставатъ само две седмици животъ. Сждбата ни събра за малко, само за да ни раздѣли следъ това скоро-скоро.

— Върне ли се пратеникътъ на Музафера, азъ ще бжда обесенъ.

— Не се бой! — рекла му Дилара. — Още преди да отиде тоя пратеникъ въ Бухара, ние ще избѣгаме. Ще се преселимъ въ друго царство и тамъ ще живѣемъ съ моята зестра. А тя не е малка: за цѣлъ животъ ще ни стигне.

Но това намѣрение на съпрузитѣ разбрали и Музаферъ и синъ му. Тѣ заповѣдали на своитѣ слуги и слугини да следятъ Кулуфа и Дилара Бѣгството било невъзможно, додето живѣятъ въ дома на търговеца.

Трѣбвало да се дренесатъ другаде.

Кулуфъ отишелъ при Музафера и му казалъ, че — понеже той и синъ му го мразятъ — не ще може вече да живѣе у тѣхъ; а — тъй като законътъ го за-

дължава да живѣе съ жена си — и нея ще отведе съ себе си.

Търговецътъ и синъ му се не съгласили. Особно на Тахера се никакъ не искало — хората да се научатъ, че Дилара е напуснала кжщата му, следъ като се е омжила за чужденецъ.

Но Кулуфъ настоялъ.

Трѣбвало да отидатъ при сждията.

Той позволилъ на Кулуфа да се пресели, дето иска въ града, като отведе и жена си.

Но Тахеръ и баща му казали:

— Господине сждия, какъ тъй позволявашъ на този нехрани-майко да живѣе съ една честна жена, преди да е доказано, че е наистина Масаудовъ синъ? Не виждашъ ли, че сж се нагласили да избѣгатъ, преди да се върне моятъ пратеникъ?

— За това се не грижете! То е моя работа. Дето и да се преселятъ да живеятъ, мои хора ще ги наглеждатъ.

Още сжция день младоженцитѣ се пренесли да живѣятъ въ единъ кервансарай. Дилара имала много пари и още повече скжпоценности. Заживѣли весело и безгрижно, сякашъ богатиятъ Масаудъ е призналъ вече за свой синъ Кулуфа. Никакъ ги не смущавало това, че хората, изпратени отъ сждията, кръстосвали денемъ и нощемъ предъ кервансаря — да следятъ, кога излизатъ и кога влизатъ младоженцитѣ. Други хора пъкъ вървѣли следъ тѣхъ, щомъ трѣгнатъ нѣкжде въ града.

Колко грижи и да положили Музаферъ и синъ му — дано запазятъ въ тайина станалото, случката се разчула. Цѣлиятъ градъ заприказвалъ за младоженцитѣ и всички държели тѣхната страна. Само нѣколцина подкупени защищавали Музафера.

Мнозина измежду първитѣ граждани на Самаркандъ пожелали да видятъ, кои сж тия двама, за които се приказвало оживено. Всѣки день идвали при Кулафа и Дилара хора — да се запознаятъ съ тѣхъ и да ги разпитватъ.

Веднѣжъ дошелъ, между другитѣ, и единъ младъ мжжъ, който се казалъ, че е придворенъ офицеръ.

Тоя човѣкъ билъ извънредно внимателенъ и любезенъ съ Кулуфа и Дилара. Личело си по всичко, че

е не само отъ много високъ родъ, но има и изтънчено възпитание. Той се толкова харесалъ на младоженцитѣ, че тѣ се отведнѣжъ сприятелили съ него.

Поканили го на вечеря.

Ястията били отлично приготвени. Имало и нѣколко вида вино — все хубаво. Следъ вечерята, Дилара почнала да си пѣе и да си свири. Това се много харесало на гостенина. Особно му допаднала една пѣсенъ, която била съчинена отъ Дилара, следъ като — по нейна вина — Кулуфъ изпадналъ въ немилость предъ кераитския царь.

Но Кулуфъ, като чулъ пѣсенята, не можалъ да съдржи сълзитѣ си: толкова скръбна била тя.

Придворниятъ офицеръ се трогналъ, като видѣлъ това, и запиталъ домакиня, защо рони сълзи.

— Каква полза, ако ти кажа? — рекълъ Кулуфъ. — И да искашъ, не можешъ ми помогна. Азъ съмъ нещастникъ, какъвто нѣма вѣри на свѣта. Заронихъ сълзи, като си спомнихъ, колко съмъ страдалъ и колко нови страдания ме чакатъ още.

— Млади чужденецо, — рекълъ офицерътъ, — моля те въ името на Аллаха, разкажи ми за теглата си. Не питамъ отъ просто любопитство. Иска ми се да направя всичко, що ми е по силитѣ, за да ти помогна. Кажи ми, кой си и що си претеглилъ. Нищо недей скрива. Азъ те виждамъ, че си наистина отъ благороденъ произходъ и че си много добре възпитанъ.

Тогава Кулуфъ разказалъ всичко на гостенина.

Накрай рекълъ:

— Както виждашъ, приятелю, азъ не крия отъ тебе, че не съмъ синъ на Масауда. Тая лъжа казахъ, само за да отърва Дилара отъ оня грубъ човѣкъ и насилиникъ — Тахеръ. Но и съ лъжата не сполучихъ. Не повѣрвахъ на думитѣ ми. Следъ три деня ще се върне пратеникътъ отъ Бухара и ще съобщи, че азъ не съмъ Масаудовъ синъ. Тогава сждията ще заповѣда да ме обесятъ. Не ме е страхъ отъ смъртъта, макаръ че обесването е позорна смъртъ. Жаль ми е, че не ще успѣя да спася жена си: тя ще падне пакъ въ ноктитѣ на Тахера.

Придворниятъ офицеръ казалъ:

— Трогнатъ съмъ отъ голѣмата обичъ, която свързва двамата ви. Ехъ, де да можехъ да ви спася отъ

опасността, що ви заплашва! Мжно ми се вижда това. Сждията е неумолимъ и непреклоненъ. Той никога нѣма да прости комуто и да било, че го е излъгалъ. Само едно мога да ви препоръчамъ: довърете се на Бога, който ржководи човѣшки сждбини. Едничкъ той отваря вси заключени врати и премахва вси прѣчки. Маркъ че за сега не виждате никакъвъ изходъ отъ положението, молете се Богу да ви помогне.

Следъ това се сбогувалъ и си отишелъ.

— Чудни хора има на свѣта! — рекла Дилара, когато останала на саме съ мъжа си. Идватъ при тебе и ти обещаватъ помощъ, ако имъ кажешъ, кжде ти е мъката. А следъ като имъ разкажешъ всичко отъ игла до конецъ — и задоволишъ любопитството имъ, тѣ те съветватъ да търпишъ и да се надявашъ. Мигаръ не можеше тоя младъ човѣкъ — ако не да ни помогне, поне да се опита да стори това. Че той е придворенъ: има много познати, уважаватъ го, боятъ се отъ него. Биваше ли да ни остави, следъ като узна всичко, на Промисълъта?

— Да, — казалъ Калуфъ, — но мене се струва, че всжщностъ не би можалъ да стори нѣщо повече. Той изглежда, прекалено честенъ човѣкъ. Не ми се вѣрва да е желалъ просто да изтръгне отъ устата ми разказа за моитѣ мъжи. Не само думитѣ му, а дори и въ него вото мълчание имаше състрадание къмъ насъ. Ако можеше да стори нѣщо, вѣрвамъ, че би го направилъ, безъ да се колебае. Но, като е разбралъ, че не е въ сила да помогне, какво на друго би можалъ да ни каже? Не зависи ли наистина всичко отъ Бога?

Кулуфъ и Дилара се опитали да подкупятъ стражитѣ, изпратени отъ сждията, но не успѣли: ония излѣзли много упорити.

Минали уреченитѣ две седмици.

Дошелъ петнадесетия день.

Кулуфъ не спалъ цѣла нощъ. На сутринята казалъ на жена си:

— Сбогомъ, мила съпруго. Огивамъ при сждията. Нека ме обеси: азъ съмъ заслужилъ това наказание. А ти дано бждешъ щастлива следъ моята смъртъ. Спомняй си, че е имало мъжъ, който те е обичалъ

Дилара се заплакала при тия думи.

— Кулуфе, — рекла тя, — какъ можа да ти мине презъ ума, че ще живѣя безъ тебе? Не ти, а азъ съмъ виновна: азъ заслужавамъ наказание, защото те накарахъ да излъжешъ. Па и защо да дамъ на Тахера да се зарадва, като види тебе убитъ, а мене—жива? И какъ бихъ могла да живѣя отново съ тоя насилникъ? Не, азъ ще тръгна заедно съ тебе и ще разкажа всичко на сждията: нека обесятъ и мене!

Кулуфъ се опиталъ да разубеди жена си, но не успѣлъ. Тя все настоявала. Той билъ едничкиятъ случай презъ живота имъ, когато се явило несъгласие. Додето се препирали, на улицата се вдигналъ силенъ шумъ. Чули се стъпките на сума хора. Кулуфъ надникналъ и видѣлъ сждията, че влиза въ двора, заедно съ много други лица, между които били Музаферъ и синъ му. Като ги видѣла Дилара, припаднало ѝ.

Робитѣ се спуснали да свѣстяватъ жената. Кулуфъ се възползувалъ отъ тоя мигъ, за да отиде при сждията. Но ето че станало нѣщо неочаквано. Сждията се поклонилъ дѳземи на Кулуфа и му казалъ засмѣно:

— Господине, пратеникътъ се върна отъ Бухара, придруженъ отъ единъ слуга на баща ти, който ти праща четиридесетъ камили, натоварени съ скъпи платове, дрехи, килими и други стоки. Не може да има вече никакво съмнение, че ти си неговъ синъ. Азъ те моля да ме извинишъ, че бѣхъ принуденъ да те накажа грубо, и да ми обещаешъ, че ще забравишъ това

Като чулъ тия думи, Кулуфъ останалъ поразенъ.

— Подиграва ли се съ мене тоя старецъ? — си казалъ той на ума. — Навѣрно, той иска да привлѣче повече хора — да гледатъ, какъ ще бжде обесенъ. Ядъ го е, че цѣлиятъ градъ знае отдавна за случката. Затова сж дошли съ него и Музаферъ и Тахеръ.

Въ това време търговецътъ и синъ му излѣзли напредъ и сжщо почнали да се извиняватъ, че сж настояли — Кулуфъ да бжде наказанъ.

— Азъ се отказвамъ отъ Дилара, — казалъ Тахеръ. — Оставямъ ти я. Но ако нѣкога ти скимне да я напуснешъ, а после ти се прииска да се оженишъ пакъ за нея, избери мене да ѝ стана мжжъ временно.

На Кулуфа и тия думи се сторили подигравателни.

— Добре сж се нагласили, — си казалъ той. — Да видимъ, що ще излѣзе отъ всичко това.

Но ето че къмъ него се приближилъ единъ робъ, подалъ му писмо и му казалъ:

— Млади господарю, баща ти и майка ти сж добре. Тѣмъ се иска много да те видятъ. Къмъ прага сж обърнати и очитѣ и ушитѣ имъ. Само за тебе мислятъ и приказватъ.

Като чулъ тия думи, синътъ на Абдалла се изчервилъ отъ срамъ. Понеже не знаелъ, що да отговори, отворилъ писмото — да го прочете.

Тамъ пишело:

„Хвала на едничкия Богъ. Дано Неговитѣ благословии се излѣятъ надъ хората, покровителствувани отъ Мохамеда, Неговия Пророкъ.

„Мой мили сине, откакъ ни остави, за душата ми нѣма ни миръ, ни утеха. На тръни съмъ. Безпокоя се постоянно. Не зная, що да мисля: най-лошитѣ нѣща ми идватъ на умъ. Сякашъ отрова ми е налѣлъ нѣкой въ сърдцето — и тя ме яде, ще ме изеде.

„Пратеникатъ, проведенъ отъ господинъ Музафера, ми разказа, що се е случило съ тебе. Азъ тутакси натоварихъ четиридесетъ камили — все черни и кржглооки — съ всекаква стока. Изпращамъ ти ги въ Самаркандъ. Ще ти ги доведе Джиохеръ, водачътъ на моитѣ кервани. Колкото се може по-скоро ми обади, какъ си, за да се утеша сърдцето ми, па и сърдцето на майка си.

„Масаурдъ“

Току-що прочелъ Кулуфъ писмото, въ двора на кервансарая влѣзълъ Джиохеръ и вкаралъ камилитѣ. Приближилъ се до Кулуфа и му рекълъ съ поклонъ:

— Господарю мой, благоволи да заповѣдашь, моля ти се, да разтоварятъ камилитѣ и да сложатъ стокитѣ въ нѣкоя широка стая. Такива скжпи стоки не бива да се стоварятъ отвънъ.

Кулуфъ изпадналъ отъ чудо въ чудо.

Що значи всичко това? Тоя Джиохеръ, водачъ на Масудовитѣ кервани, щомъ влиза въ двора, безъ да

пита нѣкого, отива право при него и му говори, сякашъ го познава още отъ дете. А сждията, Музаферъ и синъ му се не помръдватъ. Не, ничий умъ не може да побере това!

Колкото и да било голѣмо очудването на Кулуфа, той успѣлъ да го скрие. Заповѣдалъ да разтоварятъ стокитѣ и да ги наредятъ въ една стая. Повикалъ робитѣ и имъ поржчалъ да се погрижатъ за камилитѣ.

А после запиталъ керванджията:

— Е, Джиохере, какво ново има въ Бухара? Здрави ли сж всички отъ нашето семейство?

— Слава Богу, отвърналъ Джиохеръ, — всички сж здрави. Само че баща ти се безпокои много за тебе. Поржча ми да те помоля настойливо — да се върнешъ, колкото се може по-скоро въ кжщи, заедно съ съпругата си.

Следъ това сждията, Музаферъ и Тахеръ си отишли. Отишла си и стражата. Кулуфъ влѣзълъ въ кервансарая. Той разказалъ всичко на Дилара.

— Слава Богу, — рекла тя, — че всичко се свърши толкова добре. А ние се бѣхме изплашили.

— Ба, — рекълъ Кулуфъ, който продължавалъ да се безпокои. — Недей мисли, че всичко се е свършило. Страхъ ме е, че лошото тепърва ще почне.

— Защо? — викнала изплашено Дилара.

— Щомъ Масаудъ е написалъ това писмо и го е пратилъ, неговиятъ синъ ще да е въ Самаркандъ. Изглежда, че Джиохеръ го е забравилъ Той е довелъ камилитѣ тукъ, следвайки пратеника на Музафера. Тамъ е грѣшката. Но може ли тая грѣшка да се не открие? Ние трѣбва да избѣгаме. Тъкмо сега нѣма стражи да ни пазятъ. До довечера новината за камилитѣ ще се разнесе по цѣлъ Самаркандъ. Истинскиятъ Масаудовъ синъ ще я чуе. Ще отиде при сждията и ще му разкаже всичко. Кой знае? Може и да се е научилъ вече. Не е чудно — ей сега, или следъ малко, да дойдатъ стражитѣ на сждията и да ме подкаратъ къмъ бесилката. . .

Тъкмо казвалъ Кулуфъ това, влѣзалъ царскиятъ офицеръ. Той поздравилъ младоженцитѣ, че сж се отървали отъ ония опасности, отъ които се боели.

А после казалъ Кулуфу:

— Но като те поздравямъ, азъ си позволявамъ и да те укоря малко нѣщо. Защо ми каза, че не си билъ синъ на Масауда? Защо ме излъга?

— Скъпи приятелю, — отвърналъ Кулуфъ, — тамъ е работата, че не съмъ те излъгалъ. Азъ ти казахъ право: не съмъ отъ Бухара, а отъ Дамаскъ. И баща ми бѣше търговецъ, но той е умрѣлъ отдавна и азъ пропиляхъ всичко, що ми бѣ оставилъ. Масауда не съмъ и виждалъ. Дори не знамъ, има ли такъвъ търговецъ въ Бухара, или — не.

— Да, но камилиѣ, стокитѣ, писмото?... Какъ да се обясни всичко това? А? Кажи де!

— Та тамъ е работата! Не знамъ, какъ да се обясни. Че получихъ и писмото, и камилиѣ — получихъ ги. Но не съмъ ималъ право да ги получа: това е ясно, като бѣлъ день. Защото азъ не съмъ синъ на Масауда.

— Щомъ е тъй, има наистина грѣшка. Станало е недоразумение. Навѣрно, синътъ на Масауда е въ града ни. Рано или късно той ще се научи. Най-добре ще бжде да избѣгате още тая нощъ.

— Тъкмо това сме Намислили и ние. Дано само сждията не узнае нищо до довечера. Друго ни и не трѣбва.

— Дай Боже! — рекълъ офицерътъ. — Вие преминахте презъ толкова бури. Жалко би било, ако се удавите чакъ на край морето.

Като пожелалъ всичко добро на домакинитѣ, гостенинтъ се сбогувалъ и си отишелъ.

Щомъ останали сами, Кулуфъ и Дилара почнали да мислятъ за бѣгството. Приготовили, каквото трѣбва. Останало — само да се мръкне. Сърдцата имъ тупкали отъ нетърпение.

Но още преди да залѣзе слънцето, въ двора се раздалъ тропотъ на коне. Навлѣзли конници — мнозина на брой. Спрѣли се въ двора.

Съпрузитѣ се изплашили. Тѣ си помислили, че сж дошли стражитѣ на сждията, да откаратъ Кулуфа на бесилката. Но не излѣзло тъй: оказало се, че тия конници сж царски стражи.

Това изплашило още повече Кулуфа и Дилара.

Началникътъ на стражата слѣзълъ отъ коня и,

жато поелъ единъ вързопъ, влѣзълъ въ стаята, дето билъ Кулуфъ съ жена си.

Той поздравилъ и двамата съ почитателенъ поклонъ и казалъ на мжжа:

— Господине, великиятъ Узбекъ-Ханъ, моятъ господарь, като се научи, че сж ти се случили необикновени работи, пожела да чуе всичко отъ твоитѣ уста. Той ти праща тази свилена дреха, извезана съ златна и сребърна сърма, за да я облѣчешъ и да се явишъ предъ него.

На Кулуфа се никакъ не искало да отива въ двореца и да разказва онова, което би желалъ — никой да не узнае. Но какъ да откаже? Смѣ ли?

Той облѣкълъ почетната дреха, която началникътъ извадилъ отъ вързоба, и излѣзълъ. Довели му едно бѣло муле, обуздано съ златна юзда, украсена съ скъпоценни камъни, и оседлано съ свилено седло, извезано съ бисеръ. Едно момче, разкошно премѣнено, държело поводитѣ и стремената.

— Качи се на мулето, — рекло то Кулуфу. — Азъ ще го вода.

Яхналъ синътъ на Абдалла мулето и го подкаралъ. Царскитѣ стражи подкарали конетѣ си следъ него. Тѣй стигнали въ двореца.

Царедворцитѣ излѣзли да посрещнатъ Кулуфа. Тѣ го отведи до вратата на оня чертогъ, дето Узбекъ-Ханъ приемалъ посланицитѣ на чужди царе. Великиятъ визиръ хваналъ Кулуфа за ржка и го въвелъ въ чертога.

Тамъ седѣлъ царьтъ, облѣченъ въ великолепни дрехи, по които блестѣли рубини, алмази и смарагади, седѣлъ той на престолъ отъ слонова кость, а наоколо му стоели татарскитѣ князе, войводи и голѣмци. Заслѣпенъ отъ тоя блѣсъкъ, синътъ на Абдалла, вмѣсто да си вдигне очитѣ къмъ царя, навелъ ги надолу и падналъ ничкомъ предъ престола.

Чулъ се тогава гласътъ на царя:

— Сине Мусаудовъ, казватъ, че ти се били случили чудни нѣща, каквито не сж се случвали никому до сега. Желая да чуя всичко отъ твоитѣ уста. Но настоявамъ да не скриешъ отъ мене нищо и нищо да не измѣнишъ.

Звукътъ на тоя гласъ поразилъ Кулуфа. Той чувалъ тоя гласъ. Чулъ го е преди нѣколко часа.

Вдигналъ си очитѣ и погледналъ къмъ престола. Що да види?

На престола седи оня неговъ приятель, който се билъ казалъ, че е царски офицеръ. Сжщиятъ, комуто той е повѣрилъ всичкитѣ си тайни.

Кулуфъ е изгубенъ. Царьтъ знае всичко.

Той пада отново предъ престола, захлупва лицето си съ ржцѣ и се разплаква.

Но ето, че надъ него се навежда великиятъ визиръ, исправя го и му казва:

— Не се бой, млади човѣче! Приблужи се до царя и му цѣлуни пеша на дрехата!

Кулуфъ това е направва. Сетне застава предъ престола, съ наведена глава, както стоятъ престъпниците. Той не знае, що ще стане следъ малко.

Но Узбекъ-Ханъ става, слиза отъ престола си, хваща Кулуфа за ржката и го отвежда въ частния си кабинетъ.

Тамъ той му казва:

— Бжди спокоенъ, за напредъ Кулуфе. Всичко лошо се свърши. Никой не ще те раздѣли вече отъ твоята обична Дилара. Вие ще живѣете съ нея въ моя дворецъ и ти ще заемашъ оная служба, що си заемалъ преди време при царь Мирджехана. Когато отидохъ най-напредъ да се запомня съ васъ, ще си призная, че отивахъ само отъ любопитво. Но следъ като те видѣхъ, ти ми се понрави. А когато съ своя искренъ разказъ доказа, че имашъ пълно довѣрие, азъ решихъ да ви спася. Ти дори и не подозирашъ още какъ стана това. Ще ти кажа. Четиридесеттѣхъ камили бѣха отъ моитѣ обори. Стокитѣ бидоха купени съ мои пари. Джиохеръ е единъ отъ моитѣ най-довѣрни роби. Писарьтъ, който пише царскитѣ заповѣди, написа писмото подъ моя диктовка. За да не би Музаферовиятъ пратеникъ да се яви и каже, че това писмо не е отъ Масауда и че ти не си синъ на търговеца отъ Бухара, азъ пратихъ вчера да го срещне по пжтя единъ отъ моитѣ офицери и да му заповѣда да каже на своя господаръ това, което би било въ твоя полза. Той е отишелъ при Музафера и му е разказалъ, съ каква

радостъ узналъ Масаудъ, че синъ му е тукъ, живъ и здравъ, дори ожененъ за богата хубавица. И го е увърлилъ, че тоя синъ си ти.

Кулуфъ падналъ при нозетѣ на царя и му поблагодарилъ отъ сърдце за голѣмитѣ добрини. Той обещалъ да му бже вѣренъ до гробъ и никога да не забравя, че длъжи нему избавата си.

Още сжщия день той отвелъ жена си въ двореца. Узбекъ-Ханъ имъ далъ великолепно помѣщение. На Кулуфа отредилъ голѣма заплата. — И което е най-важно — извикалъ най-добрия писателъ отъ Самаркандъ — да разкаже приказката за живота на Кулуфа и Дилара. Тоя писателъ написалъ приказката, която прочетохте.

Кума Лиса на сждъ

(инд. приказка)

Всички знаятъ, какъ Кума Лиса накарала презъ една люта зима Кумча Вълча да остане безъ опашка, като го излъгала да си върже едно ведро и да го спусне въ водата, че да налови риба.

— Много шарани и щуки ще наловишъ, — му казала тя. — Само почакай да се напълни! (Недей бърза да го вадишъ!).

Вълкътъ спусналъ ведрото на едно мѣсто, дето ледътъ билъ счупенъ, и зачакалъ. То се знае, че водата замръзнала. Ледътъ сковалъ и ведрото, па и опашката на глупавия вълкъ.

Когато студътъ станалъ толкова силенъ, че дори и Кумчо Вълчо, макаръ да има дебелъ кожухъ, почналъ да трепери, дошло време да се изтегли ведрото. Дръпналъ си вълкътъ опашката, усѣтилъ силна болка, но не успѣлъ да изтегли ведрото.

Ами сега?

— Кумо Лисо! — викналъ той. — Кумо Лисо! Помогни ми нѣкакъ да изтегля това пусто ведро, че — както се е препълнило съ риба — не мога да си мръдна опашката: страшно тежи!

— Ееее, — рекла лисицата, — ти си билъ пъкъ много ненаситенъ! Бива ли да държишъ толкова дълго ведрото, та да се препълни? Изтегли го сега самъ! Който се лакоми за много, изгубва и малкото.

Като рекла това, отишла си.

На сутринята, както знаете, селянитѣ видѣли вълка и се нахвърлили върху него сж тояги. Той едва успѣлъ да се изтръгне, но — съ откъсната опашка, си речъ — безъ опашка.

Като се прибралъ въ дупката си, Кумчо Вълчо си казалъ:

— Ахъ, тая проклета лисица — завистница! Отъ

пусти ядъ, че моята опашка е по-голѣма отъ нейната, остави ме съвсемъ безъ опашка. Какъ ще се покаже сега предъ роднинитѣ си? Вълкъ безъ опашка — то е все едно царъ безъ царство. Ще ѝ отплатя азъ на нея, та да ме помни, додето е жива.

Дошла пролѣтъ. Вълкътъ забравилъ за отмъщението: той не билъ злопаметенъ.

Дошло лѣто. А после — есень. Сетне — зима.

Тогава Кума Лиса направила нѣщо друго, което е сжщо известно на всички, Тя си изела рано-рано припаситѣ. Тръгнала да си търси храна.

Тогава именно видѣла, че по пѣтя къмъ селото върви кола, натоварена съ риба. Престорила се на умрѣла. Селянитѣ я взели и хвърлили въ колата.

— Довечера ще я одеремъ, — рекли, — а следъ день—два ще ѝ продадемъ кожата. Това се казва печалба безъ трудъ.

Но на лисицата било добре въ колата. Тамъ имало сума кошове съ риба. Най-напредъ Кума Лиса се добре наяла. А после почнала на хвърля отъ колата риби, както били навързани за опашкитѣ — по десетина на вързопъ. Нахвърлила колкото могла, па скочи-ла отъ колата.

Додето селянитѣ си вървѣли и пушели, тя прибрала рибитѣ, натоварила се съ тѣхъ и се върнала въ гората. Рибитѣ били толкова много, че покривали цѣлия ѝ грѣбъ: да я погледнешъ, ще видишъ само риби, една до друга, една надъ друга, а подъ тѣхъ — четири крака и отзадъ се вѣе опашка, а отпредъ стърчи муцуна.

То се знае, че лисичетата се много зарадвали, като видѣли майка си, натоварана по тоя начинъ. По-голѣмитѣ снели рибитѣ отъ гърба ѝ, а по-малкитѣ почнали да ѝ ближатъ краката отъ благодарностъ.

Тоя день лисичното семейство се нагостило добре, дори предобре. Оpekли риби на шишъ и ги изели. Оpekли други, после — трети.

Не само въ лисичата дупка, но и отвънъ — и то на голѣмо разстояние — се разнесла приятната миризма на печена риба.

Ето че тъкмо въ това време се задалъ гладниятъ Кумчо Вълчо. И неговитѣ припаси се били свършили,

ако може да се нарекатъ припаси двата телешки бута останали отъ последния му ловъ. Цѣли три деня вълкътъ не билъ хапналъ нищо. По гората нѣмало стада. А въ селото имало не само хора, но и кучета.

Като помирисалъ сладката миризма, що идѣла къмъ него, Кумчо Вълчо почналъ да се облизва.

— Що ли е това? На хубаво мирише, но не мога да разбера, на що. Отдавна не съмъ ялъ такава пѣщо. Да е агнешко — не е. Не е и телешко — ни печено, ни пържено. И свинско не ще да е. Кой го знае, какво е!

По миризмата вълкътъ стигналъ до Лисината кжща и разбралъ, че тамъ се готви вкусната гозба.

Спрѣлъ се.

Дали да потропа на вратата?

О, той на драго сърдце би се главилъ готвачъ въ тая кжща. Дори не и готвачъ, е простъ слуга. Стига да го приеме Кума Лиса. Само за единъ хлѣбъ е готовъ да ѝ слугува.

Обиколилъ той около кжщата. Погледналъ презъ прозореца — да види, що готвятъ. Нищо се не виждало отъ димъ. Но тоя димъ билъ много приятенъ: само отъ него би се нахранилъ човѣкъ.

Какъ да влѣзе?

Дали да се помоли на лисицата — да го пусне? Едва ли ще успѣе. Тя го е чувала много пжти да ѝ се заканва, че ще ѝ отмъсти за откжснатата опашка.

Дали да ѝ каже, че иска да се простятъ и подновятъ нѣкогашното приятелство? Кума Лиса нѣма толкова добро сърдце.

Вълкътъ се скита, обикаля, ту се отдалечава, ту се приближава. Нѣма какъ да влѣзе.

Що пѣкъ, най-сетне? Ще си изпроси едно кжсче, — само да опита гозбата.

Кумчо Вълчо почуква на вратата.

— Господарке, отвори за малко! Има да ти кажа нѣщо важно.

Отговоръ нѣма.

Второ почукване.

— Уважаема госпожо, отвори, моля те!

Лисицата се смѣе отвжтре, но не отваря.

Вълкътъ чува смѣха ѝ.

Трето потропване.

— Графиньо, отвори ми да ти кажа нѣщо важно! Вълкътъ решилъ, че — като я нарече лисицата графиня — тя ще бжде поласкана и ще му отвори.

Най-после се чуль отвжтре гласъ:

— Кой е?

— Азъ съмъ.

— Ти ли? Че кой си ти?

— Кумчо Вълчо, твоятъ съдружникъ.

— Съдружникъ ли, казвашъ? Кума Лиса нѣма съдружници. Тя си върши сама работата и не дѣли съ никого приходитѣ си. Така правятъ всички предвидливи хора. Съдружницитѣ лъжатъ.

— Е, добре. Не ме смѣтай за съдружникъ! Не бѣхме ли едно време поне приятели? Не ме ли познавашъ?

— Познавамъ те. Но азъ си помислихъ, че е нѣкой крадецъ. Малколи ги има?

— Да, но нали разбра, че не е крадецъ? Отвори де.

— Почакай да се наобѣдватъ калугеритѣ, па после!

— Какви калугери? Мигаръ сж ти дошли на гости калугери?

— Да. Не знаешъ ли, че азъ съмъ отъ единъ мѣсець насамъ игуменка на манастиръ?

— Тѣй ли? Не. За пръвъ пжтъ чувамъ. А кжде ти е манастирътъ?

— Тая кжща, на чиято врата тропашъ, е моятъ манастиръ. Тия калугери ми сж на гости още отъ снощи.

— Истина си казвашъ, Кумо Лисо?

— Истина.

— Закълни се!

— Бога ми, ти казвамъ, истина е.

— Тогава пусни и мене! Вие, калугеритѣ и калугеркитѣ, сте милостиви хора. Пусни ме да се огрѣя на огъня.

— Значи, ти си трѣгналъ да просишъ, а? Дотамъ ли стигна, Кумчо Вълчо? Кой да ти се надява!

— Не, Кумо Лисо. Не съмъ го ударилъ на просия: повѣрвай ми! Дойдохъ само да те видя, какъ си и що правишъ. Едно само ще те запитамъ: какво месо ядатъ твоитѣ калугери?

— Месо ли, казвашъ? Де си чуль ти — калугеръ

да яде месо презъ коледни пости? Тѣ не ядатъ месо, а печена риба.

— Каква риба, Кумо Лисо? Много на хубаво мирише тая риба.

— Едни ядатъ шарани, други — щуки, трети — пѣстърви. Риба има всѣкаква у нашия манастиръ.

Кумчо Вълчо почвалъ да обмисля, какъ да опита нѣкоя отъ рибитѣ.

— Я ми кажи, Кумо Лисо, сладко ли е месото на рибата?

— Какъ да ти кажа? Нашитѣ калугери я много обичатъ. Па и ние съ тебе, ако си спомняшъ, една зима бѣхме трѣгнали на риболовъ, но не успѣхме да хванемъ нищо, поради твоята лакомия. Ти искаше тогава да изловишъ на веднажъ всички риби отъ рѣката.

Вълкътъ разбралъ, че не е време да се припомнятъ стари работи.

Той казалъ:

— Май че имаше такова нѣщо, но то бѣше толкова отдавна, че съмъ го вече забравилъ. Дай ми, моля ти се, едно кжсче риба — да я опитамъ!

Лисицата взела две препържени рибки — зачервени и хрускави. Едната хапнала, а другата подала на вълка, като пооткрѣхнала вратата, безъ да я отвори.

— Хапни си, Кумчо Вълчо!

Рибата била нѣщо възхитително. Суровото агнешко и телешко месо не е нищо предъ нея.

Ехъ, да имаше още една рибка! Само едничка!

— Куио Лисо, много ти е сладка рибата. Дай ми, моля ти се, още едничка! Само дано бжде по-едричка! Може да бжде и по-препечена: азъ не съмъ придириливъ, нали ме знаешъ?

— Ще видимъ, Кумчо Вълчо. Но я ми кажи едно: както ти се хареса рибата, ти май си готовъ и да се покалугерисъ, а? Не улучихъ ли?

— Улучи. Вѣрно е, че ми е отдавна омръзналъ тоя грѣшенъ животъ: стана да нападашъ, да крадешъ овце и телета, да ядешъ бой, да останешъ безъ опашка, по цѣли дни да нѣма що да сложишъ въ тълбуха си... Омръзна ми, ти казвамъ. Тегли ме къмъ манастиръ. Колко хубаво нѣщо е да си калугеръ! По цѣль день ще четешъ молитви и ще ядешъ пържена риба.

— Добре си намислилъ.

— Хайде, тогава, дай ми още една рибка!

— Лисицата му донесла риба — малко по-едра от първата. Вълкът я изял наведнъж.

— Е, какъ ти се стори? Вкусна, нали?

— Много. Знаеш ли, майко игуменко, какво ще ти кажа? Дай ми още една риба, но по-голѣма и азъ ще се покалугеря веднага.

— Похвално е желанието ти, но ти ми се виждашъ много лакомъ. Лакомитѣ хора не сж за калугери. Лакомството е порокъ, а калугерътъ трѣбва да живѣе праведно.

— Разбирамъ, майко игумунко, но що да правя, като съмъ гладенъ?

— Че тѣй си кажи! То е вече съвсемъ друга работа. Ти си станалъ искренъ и това ти прави голѣма честь. Знаешъ ли, че — ако се покалугеришъ — още къмъ Великденъ ще те направятъ или игуменъ или протосингелъ?

— Какво е това — протосингелъ?

— Помощникъ на владиката.

— Хммммъ. Ти подигравашъ ли се съ мене?

— Защо да се подигравамъ? Тако ми Бога и света Богородица, отъ тебе по-праведенъ калугеръ нѣма да има въ никой манастиръ. Та ти си — може да се каже — светия. Не е чудно и папа да те избере.

— Ами папа пъкъ що е?

— Папата е владика надъ владичитѣ.

— Чакъ толкова не ща. Стига ми да стана игуменъ или про— —. Какъ го рече?

— Протосингелъ.

— Да, протосингелъ. Ами тогава ще ли имамъ много риба?

— Колкото ти сърдце иска. Но трѣбва да ти измия главата и да те подстрижа. Инакъ не се покалугерва човѣкъ.

— А тебе миха ли ти главата?

— Миха я, разбира се.

— И те подстригаха, нали?

— То се знае.

— Добре тогава. Не ми се ще твърде да ми миятъ главата и да ме подстригватъ, но — както кажешъ. Ти по-добре знаешъ тия нѣща.

— Почакай малко, да стопля вода. Презъ това време се кай за грѣховетѣ си и се моли на Бога.

Лисицата стѣкнала силенъ огънь и сложила котелъ съ вода да се топли. После седнала да разказва на своигѣ лисичета, каква шега се готви да изиграе на Кумча Вълча.

Въ това време вълкътъ се каелъ за грѣховетѣ си. Той си спомнилъ за всички агнета, кози, овни, овце и телета, които билъ отвлѣкълъ. Молѣлъ се усилено на Бога да му прости грѣховетѣ.

Но гладътъ го мжчелъ. И той почналъ друга молитва.

— Господи Боже, и ти, света Богородичке, — казвалъ вълкътъ, — накарайте майка игуменка да ми даде още една риба, но да бжде най-голѣмата!

Отвѣтре се чулъ гласъ:

— Хайде, Кумчо Вълчо, приготви се да ти измия главата. Водата е готова. Пѣхни си главата ей въ тая дупка!

Лисицата отворила едно прозорче и вълкътъ си пѣхналъ главата. Нѣщо се излѣло на главата му. Хиляди звезди сякашъ паднали по пладне отъ небето. Вълкътъ отскочилъ. Той си разтърсилъ главата, начумерилъ се, стисналъ зѣби.

— Майко игуменко, ти ме изгори, да ти кажа право! Престарѣ се! Водата можеше и да не бжде толкова гореща. Космитѣ ми капятъ. Ти ме ощави.

Лисицата се киска отъ смѣхъ.

Лисичетата се сжщо смѣятъ.

Вълкътъ казва оскърбенъ:

— Кумо Лисо, ти се пакъ подигра сж мене. Биваше ли тѣй? Азъ чувамъ какъ и отцитѣ—калугери ми се смѣятъ.

— Не, не, — рекла важно лисицата. Азъ постжихъ, както трѣбваше. Но ти не си никакъ наученъ на търпение. Какъвъ калугеръ ще станешъ? Затова ти се смѣятъ отцитѣ.

— Все пакъ ми се струва, че ти се престарѣ. Можеше да ми измиешъ главата и съ хладка вода.

— Какъ тѣй? Да се простудишъ ли? Че сега е срѣдъ зима.

— Добре Ами рибата ?

— Каква риба ?

— Та нали обеща да ми дадешъ риба, за да се покалугеря.

— Риба после. Тая нощъ трѣбва да прекарашъ въ испытание. Такъвъ е уставътъ на манастира ни.

— Добре, ще прекарамъ.

Вълкътъ престолялъ цѣла нощъ на студа. Като се съмнало, лисицата го обрѣснала, като си проврѣла лапата презъ прозорчето, а вълкътъ се обрѣщаль на кждето тя му каже.

Когато изгрѣло слънцето, вълкътъ билъ не подстриганъ, не дори и обрѣснатъ, а — направо може да се каже — одранъ. На гърба му не останали ни косми ни кожа.

Лисицата, като свършила това, затворила прозорчето и не отворила вече.

Кумчо Вълчо разбраль, че и тоя пжтъ сж го изиграли добре. Що да прави? За него ли е калугерство ?

Той побързаль да избѣга, та да се скрие въ дупката си, и не излѣзълъ отъ тамъ, докле му не порасла нова козина.

— Сега вече нѣма да ти простя, стара измамнице ! — рекълъ той. Ще вървя да се оплача отъ тебе на царя.

И отишелъ.

Всесилниятъ, благородниятъ и величествениятъ господаръ на животнитѣ, както наричали лъва, заседавалъ тоя день съ своитѣ царедворци. Койтò желае да се оплаче, трѣбвало да стори това тоя день, защото тогава се събирали вси поданици на лъва.

Когато пристигналъ вълкътъ, всички се били вече събрали. Нѣмало само лисицата.

Вълкътъ се наредилъ между първитѣ, които искали правосъдие. Когато царътъ го запиталь, що желае, той разказаль за всички подигравки, унижения и щети, които му била нанесла Кума Лиса. Не забравилъ, разбира се, и миенето на главата, и подстригването, и откъсването на опашката.

Лъвътъ го изслушалъ внимателно и казалъ :

— Сжпи мий поданнико, чухъ обвиненията и съмъ увѣренъ, че не сж преувеличени. !Сжпо си платилъ ти, наистина, за дветѣ рибки, съ които те е уго-

стила лисицата. Тя ще бжде наказана, както заслужава. Нашитѣ закони сж строги.

Едва царьтъ свършилъ думитѣ си — и се задало погребално шествие. То се движело съ бавни крачки

Най-напредъ вървѣли Бай Пѣтльо съ червения гребенъ и Кака Квачка съ шаренитѣ пера. Тѣ носѣли на краката си жалейка.

Следъ тѣхъ вървѣли Чичо Пуекъ, Свако Фазанъ и Дѣдо Глухарь. Тѣ държели за дветѣ крила и за опашката Стрина Гжска, която се заливала въ отчаянъ плачъ.

Подиръ тия четворица вървѣли още много кокошки, пауни, токачки, пѣдпѣдъци, диви пѣтли, патици, диви гжски, диви патици и още много роднини на покойника Стрико Гжсокъ.

Тѣ всички били много натжжени, но — отъ уважение къмъ царя и придворнитѣ — не изказвали гласно своята скръбъ.

Погребалната колесница била впрегната въ шесть чифта гащати гължби, все съ качулки. И тѣ носѣли на крилата си черни ленти. Главитѣ имъ били наведени, — разбира се, не понеже колесницата била тежка, а понеже скръбъта имъ била голѣма.

Ето какво било станало.

Кума Лиса нападнала кжщата на Стрико Гжсокъ, за да грабне нѣкое отъ децата му. Той се съпротивилъ. Тогава лисицата се хвърлила върху него, прехапала му гърлото и му откъснала едното крило. Тя щѣла да го отнесе въ гората, ако се не била развикала добрата съпруга на покойника. На виковетѣ ѝ се притекли градинаритѣ и пропждили разбойницата. За съжаление, тѣ не успѣли ни да я хванатъ, ни да я убиятъ. Кума Лиса се отървала съ десетина удара по гърба.

Шествието се спрѣло.

Лъвътъ поискалъ да му разкажатъ, що се е случило. Казаха му всичко. Подробно му разказали за мъченишка смъртъ на Стрико Гжсокъ.

— Значи, още едно престѣпление, още по-страшно, — рекълъ царьтъ Лъвъ. — Ще видимъ. Нека се запише подробно, какъ е извършено нападението и убийството. Лисицата ще бжде наказана. Нашитѣ закони сж строги.

Следъ това той запиталъ, има ли нѣкой другъ да се оплаче отъ нѣкого.

Яребицата се изстѣпила и каза:

— Ваше Величество, да бжде проклетъ часътъ, когато съмъ се родила. Отъ тая проклета лисица не съмъ разбрала, що е спокойствие. Шестъ братя имахъ: всичкитѣ ги разкъса тая разбойница. Петъ чеда ми даде Господъ: три мъжки и две женски — и тѣхъ изеде. Чума да я изеде! Кжде да се дѣна? Сама-самичка останахъ на свѣта.

— О, какво ужасно престѣпление! — извикалъ потресенъ царьтъ Лъвъ. — Нечувана жестокость! Безумна кървожадность! Бждете сигурни, мои поданици, че на Кума Лиса ще бжде отмъстено, както го е заслужила. Нашитѣ закони сж строги.

Подиръ това излѣзла да се оплаква Леля Кутку-дядка.

— Царю честити, — каза тя, като се запъвала отъ стѣснение, — азъ съмъ проста женица: немога да говоря като предъ царь. Но, все пакъ, изслушай ме. И азъ имамъ да се оплача отъ тая изедница, Кума Лиса. Най-напредъ грабна мъжа ми. Той бѣше — Богъ да го прости — много огоенъ пѣтель. Пѣтель силенъ, ви казвамъ: силенъ като нѣкой соколъ. Но веднѣжъ го хвана кашлица. Сварихъ му липовъ чай да пие, та да му премине. А на зараньта трѣбваше да върви въ църква да пѣе: той бѣше църковенъ пѣвецъ. Отде го подушила тая разбойница, додето бѣхъ излѣзла да приготвя вечеря? Вмъкнала се въ къщи. Мъжъ ми билъ задрѣмалъ. Прехапала му гърлото и го отвлѣкла. Какъвъ плачъ изплакахъ, азъ си знамъ! Останахъ вдовица да храня дванадесетъ деца. Едни ходѣха на училище, други се въртѣха въ къщи, да ми помагатъ. Сама си знамъ, какъ съмъ ги отгледала и изхранила. И тъкмо пораснаха — да имъ се радвамъ, оная изедница почна да ги граби едно по едно. Остаѣи ме безъ дечица. Оженихъ се втори пѣтъ — да има кой да ме гледа. Даде ми Богъ още осемъ чеда. Израснаха едри, като пауни. И тѣхъ ми отнесе кървожадната Кума Лиса. Гледате ме сега, на какво приличамъ: на вѣйка съмъ станала отъ скърби и плачове. Цѣлъ животъ съмъ оплаквала мъртавци. И все лисицата ги усмърти.

— Грозно нѣщо! — извикалъ царьтъ Лъвъ. — Възмутително злодеяние! Неописуема безсърдечност! Само това да бѣше извършила лисицата, пакъ заслужаваше смъртно наказание. И то — да я уловишъ, па да я рѣжешъ кжсъ по кжсъ. Не, това не може да се търпи. Тя ще бжде наказана — за примѣръ на всички. Нашитѣ закони сж строги.

Още много животни се оплакали отъ лисицата: пуйката, патицата, пѣдпѣдкѣтъ, дивата патица, пауницата, токачката, гължбицата, гургулицата, дивата гжска и други, па следъ тѣхъ други, а следъ тѣхъ още много други.

Тѣ били толкова много, че царьтъ Лъвъ прегракналъ да имъ обещава отмъщение и да повтаря: „Нашитѣ закони сж строги“. Напоследъкъ той дори и не слушалъ, що му говорятъ: толкова билъ разсѣянъ отъ умора. Нѣкои отъ царедворцитѣ го забележили, че дрѣме, но не смѣли да го събудятъ: сънътъ на царя е свещень.

Лъвътъ се събудилъ, чакъ когато млъкналъ и последниятъ тжжителъ, а той билъ дивиятъ пѣтелъ.

Още веднѣжъ се чула страшна закана:

— Ние ще ѝ отмъстимъ тѣй, както никому не е било отмъщавано до сега. Ще я накажемъ, както заслужава. Да, нека всички знаятъ това: нашитѣ закони сж строги!

Следъ това царьтъ далъ позволение да бжде погребанъ Стрико Гжсокъ съ всички почести, които заслужава.

— Дѣдо Мечо, сложи си епитрахила, вземи трѣбника и опѣй великия покойникъ, който умѣше и да ходи, и да хвърчи, и да плува. Да, той бѣше наистина забележителенъ човѣкъ. Какви дарби! И каква скромность, при това! Вземете всички примѣръ отъ него! Богъ да го прости.

Мечокътъ си сложилъ одеждитѣ и почналъ да опѣва мъртвеца. Цѣлиятъ държавенъ съветъ, на чело съ царя, присжтствувалъ на тържественото погребение. Попѣтъ държалъ слово, което покъртило всички. Той причислилъ добродушния и праведенъ Стрико Гжсокъ къмъ лика на светцитѣ-мжченици.

Надъ гроба на покойника издигнали паметникъ,

на който отбележили името на почиващия подъ него, ученитѣ му титли и голѣмитѣ му заслуги, както и отличителнитѣ му достоинства. Не било забравено и това, че той билъ най-огнениятъ гжсокъ въ цѣлата околностъ което не е малко нѣщо. Записано било още, че той никога презъ живота си не се билъ напивалъ, нито билъ игралъ на карти, нито го били виждали да пуши тютюнъ. За едничкия му недостатъкъ — че обичалъ да преяжда — се не казвало нищо; па и трѣбва ли да се изтъкватъ подобни дребни недостатѣци, когато се касае — да се даде примѣръ на младитѣ поколѣния? Найсетне, и на слѣнцето има тъмни петна.

Щомъ се свършило погребението и присѣтствуващитѣ се наплакала до насита, царьтъ Львъ си тръгналъ за двореца.

Но нѣколцина отъ младитѣ царедворци го спрѣли и казали:

— Всемогжщи императоре, не ще ли накажешъ оная разбойница, която не зачита никакъвъ законъ?

— А, добре, че ми напомни! — казалъ царьтъ, па се върналъ и седналъ на престола си. — На малко щѣхъ да забравя. Малко ли сж царскитѣ грижи?

И, като се обърналъ къмъ Дѣдо Мечокъ, рекълъ му:

— Я иди, братко, та доведи виновницата — да падне предъ нозетѣ на Наше Величество. Тя трѣбва да бжде наказана. Нашитѣ закони сж строги.

Дѣдо Мечо тръгналъ веднага. Той прекосилъ гората и стигналъ до живелището на лисицата, но — по-неже билъ много едъръ — не можалъ да влѣзе вжтре. Тъкмо въ това време Кума Лиса си довършвала вечерята съ една тлѣста кокоша кѣлка.

— Кумо Лисо, отвори и побързай да излѣзешъ

— Кой ме вика?

— Азъ, Дѣдо Мечо, пратеникътъ на царя. По-скоро излѣзъ, че те вика царьтъ. Има да ти каже нѣщо.

Лисицата разбрала, какво ще ѝ каже лъвътъ. Не я вика за добро той. Навѣрно, ще ѝ смѣкнатъ кожата по негова заповѣдь.

— Що да направи? Какъ да се откачи отъ мечока? Той е много по-едъръ и по-силенъ отъ нея. Не си ли послужи съ хитростъ, изгубена е.

И тя почва да говори на мечока съ кротък, та дори сладък гласъ:

— Мили приятелю, да знаеше, нѣмаше да биешъ такъвъ дълъгъ пжтъ. Че азъ тъкмо се готвѣхъ да тръгна за държавния съветъ, но какъ... да ти кажа?... Едно сладко ядене ме задържа. Намѣрихъ на едно мѣсто прѣсни пити съ медъ — пълни-препълнени. Толкова вкуси ми се видѣха, че трѣбваше да изямъ поне три четири.

— Медъ ли? — викналь мечокъ, и му потекли лигитѣ. — Кжде го намѣри? Да ти кажа ли, че медътъ ми се харесва най-много отъ всичко? Па и лѣкаритѣ ми го препоржчватъ. За хора шкембести, като мене, медътъ билъ и добра храна и отлично лѣкарство. Мсля ти се, заведи ме, мила Кумо Лисо! Направи ми това добро!

Лисицата не знаела, кжде да се дѣне отъ радостъ, като видѣла, че е успѣла да излъже мечока, но се не издала.

— Дѣдо Мечо, — рекла — да ми бѣше сигуренъ и вѣренъ приятель, ей сега бихъ те завела да се наядешъ до пресита съ медъ. Да го знаешъ, какъвъ е прѣсенъ и сладъкъ. Лъщи като злато.

На мечока станало малко тежко, като чуль тия думи.

— Че защо нѣмашъ довѣрие въ мене, Кумо Лисо. Що съмъ ти направиль?

— Ти самъ си знаешъ, що си ми направиль. Недей се преструва на кжсоуменъ. Малко ли пжти си ме издавалъ? Малко ли лоши нѣща си приказвалъ за мене?

— Кой те е лъгалъ, Кумо Лисо? Азъ ти се кълна, че не съмъ говорилъ нищо лошо за тебе. Поне не си спомнямъ да е имало такова нѣщо. Кой ти каза?

— Не е важно, приятелю, кой ми е казалъ. Да оставимъ, най-сетне, миналото на страна. Азъ ти прощавамъ всичко. Но не знамъ, дали за напредъ бихъ могла да ти се довѣря.

— Какъ да не можешъ? Бжди сигурна, че съмъ готовъ да направя всичко за тебе. И на смъртъ отивамъ дори, ако стане нужда.

— Ехъ, чакъ до тамъ едва ли ще стигне. Но — може би — ще имамъ нужда отъ твоята помощъ. Давашъ ли ми честна дума, че ще ми помогнешъ, когато стане нужда?

— Давамъ ти не една, а сто честни думи.

— Добре, Дѣдо Мечо. Тогава да отидемъ въ горичката, дето е медътъ. Само недей забравя обещанието си!

Тръгнали. Лисицата отвела мечока до единъ джбовъ пънь. Дърварътъ билъ почналъ да го цепи, но го оставилъ, като забилъ два дървени клина въ цепката.

— Дѣдо Мечо, ети въ тоя дънеръ е кошертъ. Хайде да се наядемъ съ медъ, па после ще те отведа на рѣката — да приемъ вода.

— Че кжде е медътъ? Азъ го не виждамъ.

— Ще ти кажа, кжде е. Повдигни ме да стигна до оная цепка.

Мечокътъ повдигналъ лисицата. Тя се престорила, че смуче медъ и се облизва.

По едно време Дѣдо Мечо се обадилъ:

— Хайде, стига, Кумо Лисо! Остави и за мене!

— Добре, — отвърнала лисицата и скочила долу, па казала на мечока и той да направи като нея: да си пхне муцуната въ цепката и да смуче.

Мечокътъ си пхналъ муцуната и лапитѣ между двата клина и почналъ да натиска. Но — колкото и да се силѣлъ — не успѣлъ да смукне ни капчица медъ.

— Не върви ли? — запитала го лисицата. — Отвори си устата повече! Медътъ е на дълбоко: мжно се достига.

Мечокътъ си тикналъ муцуната още по-дълбоко и си извилъ главата, за да може да си отвори устата.

А Кума Лиса рекла:

— Разбрахъ, кое ти пречи. Чакай: азъ ще ти помогна.

И скочила на дънера. Извадила двата клина и дървото затиснало здраво лапитѣ и муцуната на мечока.

А Кума Лиса застанала на полянката — да гледа Дѣдо Мечо, какъ рита, подскача на едно мѣсто и се сили да се изтръгне.

Гледа го и казва:

— Сладък медъ, нали? Азъ ти казвахъ, че е сладъкъ. Но недей яде много, че нѣма да остане за мене. А нали, ужъ азъ те доведохъ те тукъ? Остави и за мене!

Въ това време се връща дърварьтъ да доцепи дънера. Той вижда още отъ далече мечока и надава силенъ викъ къмъ другаритѣ си:

— Мечкаааа! Мечкаааааа! Тичайте да я видите, какъ се е приклешила на дънера!

Селянитѣ се притекли — кой съ брадва, кой — съ тояга, кой — съ кобилица, кой — съ вила.

Но мечокътъ решилъ да се не даде лесно. По-добре да остане безъ лапи и муцуна, отколкото да го убиятъ. Почналъ да се дърпа съ все сила и успѣлъ, следъ като си одралъ лапитѣ и муцуната — да се изтръгне съ окървавени уста и крака. Сетне хваналъ гората — че да го нѣма. Но, разбира се, додето се измъкне отъ цепката, изелъ сума бой по гърба.

Като минавалъ край кщцата на лисицата, чуль отвжтре гласъ:

— Кжде си се разтичалъ такъвъ, Дѣдо Мечо? Постси малко да си поприказваме! Я ми кажи, защо си си сложилъ червена шапка и червени ржавици? Ти се толкова забави, че трѣбва да си изелъ всичкия медъ. Бива ли тъй? Такова ли ни бѣше условието? Другъ пжтъ ти не ставамъ съдружница.

Мечокътъ се поспрѣлъ малко. Той отначало намислилъ да напѣне съ глава и лапи Лисината врата, да влѣзе въ кщцата и да плати на Кума Лиса, както заслужава. Но като си видѣлъ лапитѣ — одрани, кървави, съ увиснала кожа по тѣхъ, оставилъ се отъ тая мисль. Па и главата го болѣла много. Всичко се въртѣло предъ очитѣ му. Време ли е за разправии? Че, надъ всичко отгоре, и селянитѣ тичали подиръ него — да го гонятъ.

Дѣдо Мечо продължилъ пжтя си.

Най-сетне стигналъ до поляната, дето се билъ събралъ държавниятъ съветъ. Падналъ предъ нозетѣ на лѣва и останалъ тамъ, като мъртавъ. Главата му била потънала въ кръвъ: нито очи се виждали, нито уста.

Всички царедворци се погледнали съ ужась.

— Мечо, скжпи приятелю, — казалъ царьтъ Лвъъ, — кой те докара до това състояние? Главата и лапитѣ ти сж одрани: по тѣхъ нѣма кожа. А гърбътъ ти е цѣлиятъ разкъсанъ — кожата виси отъ него на парцали.

Мечокътъ е толкова изтощенъ, че отначало нѣма сила да отговори. Но после казва тихо, както говори умиращъ човѣкъ:

— Ваше Величество, Кума Лиса ме докара до тоя край.

Сетне изгубва свѣсть.

Всички сж потресени.

Лвъътъ почва да реве, да си скубе гривата, да се кълне, че нѣма да остави това престжпление не наказано. Така и трѣбва да правятъ царетѣ.

— Мечо, клети ми приятелю, — казва той. — Кума Лиса те е убила. Не ми се вѣрва да оживѣешъ. Но азъ се кълна въ честъта си и ти давамъ своята царска дума, че ще отмѣстя за това страшно злодяние. Бога ми, ти казвамъ ще отмѣстя. Главата ми да падне, ако не отмѣстя. Най-сетне, нека всички разбератъ, че въ тая страна има закони и тия закони сж строги.

Старецъ и лъжецъ.

(руска приказка)

Единъ селянинъ ималъ трима синове. Той билъ старъ. Тѣ отивали да работятъ на нивата, а той се навърталъ въ къщи. Веднѣжъ, като отишли на работа, закъснѣли. Мръкнало се. А работата имъ била много. Решили да преспятъ на полето, па на сутринята да се заловятъ за работа отъ рано.

Двамата брата били умни, а третиятъ — най-малкиятъ — глупавъ. Умнитѣ рекли:

— Хайде да накладемъ огънь. И ще се топлимъ, и булгуръ ще си сваримъ за вечеря.

— Отде ще вземемъ огънь? — запиталъ глупавиятъ. — Да ида ли до селото, да донеса една главня?

Братята му се изсмѣли на ума. Най-голѣмиятъ се качилъ на едно високо дърво, разгледалъ навсѣкжде и видѣлъ, че на едно мѣсто свѣти.

— Тамъ има огънь, — рекълъ. — Ще ида да поискамъ една главня.

Слѣзълъ отъ дървото и се запжтилъ за тамъ, дето билъ видѣлъ, че свѣти огънътъ. Намѣрилъ единъ побѣлѣлъ старецъ, че седи и си пече картофи.

— Добъръ вечеръ, дѣдо. Дай ми, моля ти се, малко огнецъ!

— Много бързо го искашъ, синко. Азъ имамъ обичай да давамъ огънь само на оногова, който ме излъже. Ако ми разкажешъ нѣщо, което нито е станало, нито може да стане, ще ти дамъ. Ако ли ми разкажешъ нѣщо, което може да стане, или е станало, ще ти ударя по гърба три тояги. Съгласенъ ли си?

— Съгласенъ съмъ.

Седналъ селянинътъ и почналъ да разказва. Но всичко, що разказвалъ, било все възможно, а старецътъ искалъ да му се разкаже нѣщо съвсемъ невѣроятнo и невъзможно. Послушалъ старецътъ, па му казалъ:

— Нѣма за тебе огънь. Не знаешъ да лъжешъ. Лѣгай да те набия!

Изпасалъ му три тояги и го пратилъ да си върви. Като се върналъ при братята си, селянинътъ имъ разправилъ, какъ старецътъ го набилъ и му не далъ огънь.

— Че толкова ли не можа да го излъжешъ? — рекълъ вториятъ братъ. — Азъ ще вървя да го излъжа и да донеса огънь.

Отишелъ. Старецътъ го накаралъ да разкаже нѣкоя невѣроятна приказка. Седналъ и тоя братъ, па почналъ да разказва. Но и неговата приказка излѣзла като братовата му. Старецътъ набилъ и него, па го изпратилъ безъ огънь.

Върналъ се селянинътъ и още отъ далеко викналъ на глупавия си братъ:

— Хайде, ставай! Старецътъ те вика да му разкажешъ приказка.

Глупавиятъ отишелъ.

— Добро утро, момко, — рекълъ той на стареца. — Дай ми вода да си запаля огъня, че да си олека мъгла да ямъ.

Старецътъ го погледналъ, позасмѣлъ се, па му отвърналъ:

— Какво ти утро? Не виждашъ ли, че е вечеръ? И съ каква вода ще запалишъ огънь? Па и мъгла пече ли се?

— Добре, да бжде както кажешъ. Дай ми тогава една главня!

— Бива. Но най-напредъ ми разкажи нѣкоя приказка. Ама не ща да ми разказвашъ — що било, а само що не било. Инакъ ще ти ударя три тояги по гърба.

— Съгласенъ съмъ, — казалъ момъкътъ. — Но едно да помнишъ, дѣдо: да ме не прекжсвашъ! Прекжснешъ ли ме, ще ти ударя не три, а осемъ тояги. Съгласенъ ли си?

— Добре, разказвай.

И момъкътъ почналъ да разказва:

— Ти искашъ, момко, да ти разкажа нѣщо, дето не е било, но азъ ще ти разкажа онова, което е било. Отвѣрай си само добре очитѣ, та да чуешъ всичко! Майка ми, Богъ да я прости, бѣше мжжка. А баща

ми, Богъ да го поживи, бѣше женски. Единъ день имъ се родиха три сина и едно шарено конче — и четиримата близнаци. Баща ми ги кжпѣше въ гореща жарава, а майка ми ги повиваше въ зелена коприва, па ги припиваше. Отъ една висока круша сучеха млѣко — и бързо пораснаха. Много млѣко даваше тая круша. Отъ деветъ села идваха хора съ кошници да си набератъ млѣко и да си отнесатъ. Една заранъ, момко, тъкмо се бѣше мръкнало, тръгнахъ съ коня въ рѣката за дърва. Яхна ме коньтъ, той отгоре, азъ отдолу, и потеглихме. Ама да видишъ ти проклетъ конь! Карамъ го по плиткото, а той тича къмъ бързея! Насѣкохъ дърва и го натоварихъ. Гледамъ по едно време — дървата на моя грѣбъ. И то не дърва, като дърва, а змии. Живи змии, ти казвамъ, момче! Да ги видишъ, отъ страхъ ще подскочишъ три пѣти! Що да правя? Или коньтъ ще изеде змиитѣ, или тѣ ще изедатъ мене. Стоварихъ ги, па се яхнахъ на коня. Рекохъ да се върна въ кѣщи безъ дърва. Бравата ми бѣше на пояса. Оня ми ти конь, като се разтича! Кой знае, що е подушилъ? Тича той, а азъ го мушкамъ да спре. Тича, азъ го мушкамъ. А сѣкирата сѣче ли, сѣче! Гърба му пресѣче. Задницата му се откъснала отъ предницата, а пустиятъ му конь — тича ли тича! Не можешъ го стигна. Нали е само половина конь — леко му е! Три години и тридесетъ и три деня и седемнадесетъ нощи ме мъкна тоя пусти половина — конь отъ планина на планина и отъ море на море. Току гледамъ веднажъ — на една ливада се разхожда задната му половина и пасе. Ама какъ пасе! Такова пасене не съмъ виждалъ другъ пѣтъ. Коренитѣ изяжда, а тревата затѣква и съ четиритѣ си крака. А главата си маха ли, маха и ми казва нѣщо. Но, нали му е устата пълна съ корени — не му се разбира, що иска да каже. Ядосахъ се азъ, че като го хванахъ, че като го вързахъ предъ оная половина, която яздѣхъ, па като го зашихъ съ троскотъ, да видишъ ти, какъ се умири оня ми ти конь! И като се напъна да върви, разтегна се, та стана дълъгъ, дълъгъ, дълъгъ, отъ тука до Черно море. Накачихме се на него съ братята и съ онова конче, дето ти казахъ за него, че бозаеше съ братята ми отъ върбата. Че като го препуснахме — стой, та гледай! Миж, та гледай, ти казвамъ: да се чудишъ, да се не

начудишъ Вървѣхме, вървѣхме, момко, уморихме се: стѣпалата ни се изприщиха отъ вървежъ. Туку стигнахме на единъ пазаръ. Коньтъ слѣзе, и ние слѣзохме — да си купимъ нѣщо. — Е, добри хора, — казваме, — що има, що нѣма за проданъ? Кое е най—скжпо и кое е най—ефтино?

А тѣ ни отговарятъ: — Хе тамъ, презъ морето, сж най—ефтини кравитѣ, а най—скжпи мухитѣ. За една едра муха и две дребни даватъ две голѣми крави и осемнадесетъ телета: две ще дадешъ, тридесетъ и две ще вземешъ. На смѣтка е. А за три стършела и единъ молецъ даватъ цѣло стадо камили. Тѣ сж пѣкъ още по—ефтини. — Наговорихме се съ братята и съ кончето, нашия близнакъ, да наловимъ мухи, че да ги продадемъ. Коньтъ ги ловѣше съ опашката си, а ние — съ носовѣтъ. За единъ день — да видишъ, че да не вървашъ — наловихме петъ човала, дванадесетъ торби и тридесетъ дисаги съ мухи: кои едри, като лешници, кои дребни, като тикви. И стършели имаше — рогати и мустакати. Имаше и молци — съ по десетъ чифта крила и съ чизми на ржцетѣ. Вдигнахме човалитѣ, торбитѣ и дисагитѣ, па — право къмъ морето. Но какъ да минемъ презъ него? И широко, и дълбоко! Братята ми почнаха да плачатъ. Разплака си и кончето — онова, дето ти казахъ, че бозаеше отъ тополата. А пѣкъ азъ ги гледамъ и си пѣя. Тѣй е то, когато човѣкъ се е родилъ съ умъ въ главата! Навързахъ азъ човалитѣ за торбитѣ, сложихъ отгоре имъ дисагитѣ, па се яхнахъ. Като полетѣха ония ми ти мухи, стършели и молци, че като ме дигнаха — пренесоха ме право отвждъ морето. А морето ме гледа и се ядосва: ядъ го е, че летя надъ него, а то не може да ми направи нищо. Отидохъ на пазара, дадохъ мухитѣ, молцитѣ и стършелитѣ на говедаритѣ, а тѣ ми нададоха крави, волове, телета и кмили. Много добитѣкъ ми нададоха — додето съмъ живъ да го броя, пакъ не бихъ го изброилъ. Много нѣщо, ти казвамъ! Това добре, ами какъ да пренеса добитѣка презъ морето? Да наема кораби — скжпо. А пѣкъ азъ нѣмамъ пари. Да пусна добитѣка да мине презъ морето, половината ще се издви. Мислихъ, мислихъ, па намислихъ. Уловихъ една крава за опашката, завъртѣхъ я въ въздуха и я хвърлихъ — та право на другия брѣгъ.

Сетне втора, па трета, па пета, па десета. За единъ часъ прехвърлихъ всички животни презъ морето. А камилитѣ хвърляхъ по три—четири наведнѣжъ: нали сж гърбави, лесно се хващатъ за опашкитѣ. Само еднъ старъ волъ ми се опрѣ. Като го завъртѣхъ, толкова силно го хвърлихъ, че и азъ полетѣхъ съ него нагоре. Летѣхъ, летѣхъ, додето се уморихъ. Седнахъ да си почина на единъ облакъ. Гледамъ — около мене ангели. Много ангели, и все боси. Помислихъ си: „Нѣма кой да имъ продаде обувки, затова ходятъ боси, клетитѣ! Ще имъ се изранятъ нозетѣ.“ А търговията ми се бѣше харесала. Решихъ да продавамъ обуца на тия, които живѣятъ на небето. Стока имахъ доста и предоста: малко ли говеда бѣхъ накупилъ? Заклахъ ги, одрахъ ги, насѣкохъ имъ кожитѣ и направихъ обуца. Отнесохъ ги на небето да ги продавамъ. Че като се юрнаха ония ми ти ангели да купуватъ обуца, за половина часъ разпродадохъ всичко! Останаха ми само десетъ царвули. Качването бѣше лесно, ала какъ да слѣза? И това намислихъ. Нарѣзахъ царвулитѣ на ремъчки, па ги навързахъ. Стегнахъ единия край на единъ колъ и го забихъ въ най-голѣмия облакъ. Почнахъ да слизамъ по ремъчкитѣ. Слизахъ, слизахъ, слѣзохъ доста надъ земята, но ремъчкитѣ се свършиха. Увиснахъ — ни на небето, ни на земята. Ами сега? Ще кажешъ, че тъй съмъ си останалъ. Лъжешъ се, момко. Байно ти е уменъ човѣкъ. Той се не стрѣска отъ нищо. Разгледахъ насамъ-натамъ. Видѣхъ единъ попъ, че отвѣва овесъ. А плѣвата лети ли, лети нагоре, право къмъ мене. Насѣбрахъ плѣва, па изплетохъ отъ ния вжже. Но кой да знае, че въ една отъ торбитѣ имало мишка? Тая проклета мишка прояде вжжето. Азъ паднахъ. Паднахъ — та право въ едно блато. Около мене калъ — нищо се не вижда отъ калъ. И азъ — въ дъното на блатото. Току по едно време дойде една лисица, сви си гнѣздо на главата ми измжти седемъ лисичета. Остави ги и отиде да имъ търси храна. Дойде единъ голѣмъ вълкъ, грабна лисичетата и ми рече: „Ти стой тука, та пази гнѣздото, а азъ ще се върна, за да грабна майката и и да ѝ взема гнѣздото. То ми трѣбва: ще си варя въ него чорба“. Азъ го почакахъ да се върне. Като грабна гнѣздото, хванахъ го за опашката. Той търти да бѣга,

а азъ го не пуцамъ. Той тича, азъ — следъ него. Той тича, азъ — следъ него. Блатото остана нѣкжде далече задъ насъ. Вълкътъ стигна до една дълбока дупка и се пхна въ нея. Но азъ го не пуцамъ. Както се дърпаше и азъ го държехъ, опашката му се откъсна. Грабнахъ я азъ и намѣрихъ въ нея торбичка, а въ торбичката — записка. На записката пише: „Бащата на тоя старецъ, дето дава огънь за лъжа, има да дава на моя баща хилядо жълтици.“

— Лъжешъ, не е вѣрно, — рекълъ старецътъ. — Не е имало такава записка.

— Защо ме пресѣче? — викналъ селянинътъ. — Наведи се сега да ти ударя седемъ тояги?

И, като набилъ стареца, взелъ си една главня и отишелъ при братята си — да вари булгуръ.

Съдържание

	Стр.
Рузванчадъ и Шехеристани	3
Калафъ и Турандотъ	19
Нещастниятъ пукъ	53
Кулуфъ и Дилара	60
Кума Лиса на сждъ	88
Старецъ и лъжецъ	104

Книги за подарък

Най-хубавитѣ книги за ученици въ
отдѣленията:

Пешо Чорлавиятъ , смѣшни и печални истории за непослушни деца	30 лв.
Малката Дора (първа книга следъ куклитѣ) съ много картини	35 лв.
Приказки безъ думи (картини за разказване и развиване говора)	20 лв.
На полето (детски игри и лудории)	20 лв.
По чужди земи (пжтуване около свѣта въ картини), отъ К. Бергъ	40 лв.
Дайте ни работа (играчки, забавалки и ржчна работа за деца)	30 лв.
Малкиятъ художникъ (албумъ съ образци за рисуване)	18 лв.
Ранобудникъ , цвѣтенъ албумъ съ образци за рисуване	30 лв.
Джудже художникъ , изященъ цвѣтенъ албумъ . .	40 лв.
Синьтъ на джуджето , албумъ съ много картини .	40 лв.
Най-хубавитѣ български народни приказки , отъ Николай Райновъ	65 лв.
Избрани приказки отъ цѣль свѣтъ , преразказани на български езикъ, отъ Николай Райновъ. (До сега сж излѣзли следнитѣ сборници: Дървото на приказкитѣ. — Добрата фея. — Кристалниятъ дворець. — Вълшебни приказки. — Златното гърне. — Царски приказки. — Морската царица. — Златната рибка. — Торба приказки. — Книга на чудесата. — Магьосникътъ. — Зеленото джудже. — Индийски приказки. — Източни приказки. — Царица Роза. — Персийски приказки. — Стариятъ гарванъ. — Славянски приказки. — Северни приказки). Всѣки сборникъ струва . .	30 лв.

За ученици въ прогимназиитѣ:

Чичо Томовата колиба , отъ Бичеръ Стоу	50 лв.
100,000 „Защо“ , отъ М. Илинъ, съ 95 рисунки . . .	30 лв.
Детство и юношество , отъ Л. Толстой	80 лв.
Дневникътъ на единъ ученикъ , отъ Е. Амичисъ .	60 лв.
Златни страници изъ нашето минало (легенди и разкази)	100 лв.
Живописни кжтове изъ нашето Отечество , описани отъ наши и чужди писатели, ...	80 лв.

Приключения и пътешествия:

Съчинения на <i>Бусенаръ, Л.</i> ,	4 тома — 115 лева
Съчинения на <i>Верисхоферъ,</i>	2 тома — 90 "
Съчинения на <i>Жаколио, Луи</i>	7 тома — 280 "
Съчинения на <i>Куперъ, Ф.</i>	4 тома — 200 "
Съчинения на <i>Стифенсонъ</i>	3 тома — 100 "
Съчинения на <i>Хагардтъ, Р.</i>	4 тома — 190 "
Съчинения на <i>Салгари</i> инд2.	5 тома — 210 "
Съчинения на <i>Керръ, Д.</i> и др.	4 тома — 155 "

За ученици въ срѣднитѣ училища:

Хората на дѣлото, отъ Е. Демулень	40 лева
Зидаритѣ на сѣдбата, отъ Ор. С. Марденъ	30 "
Смѣлостъ, отъ Ш. Вагнеръ	40 "
Какъ намѣрихъ своя пѣть въ живота, отъ Ерв. Розенъ	40 "
Сърдце и Злато (Пѣть къмъ щастие) отъ Р. Кирхнеръ	35 "
Между два океана, отъ Я. Рись	35 "
Мелницата на живота (Възпитание на енергията) отъ Е. Морнъ	40 "
Характеръ и воля (Възпитание на душата), Фойх- терслебенъ	40 "
Какъ да си пробиемъ пѣть въ живота, отъ С. Руде	25 "
Идеали на живота, отъ Джонъ Лебокъ	40 "
Устрой жинота си, отъ Ш. Риве	40 "
Кръстопѣтьтъ на живота (Дарби и призвания), отъ Г. Ханото	40 "
Човѣкъ скала, отъ Станлей	35 "
Какво видѣхъ въ Америка, отъ Кн. Хамсунъ	40 "
Етика на живота (Миналото и настоящето), отъ Карлайлъ	25 "
Моятъ животъ и моитѣ успѣхи, отъ Х. Фордъ	45 "

Доставятъ се отъ всички книжари въ царството и отъ
Книгоиздателство Ст. Атанасовъ — София
ул. Н. Рилски, 36.

ПРИКАЗКИ ОТЪ ЦЪЛЪ СВѢТЪ

Преразказани отъ Николай Райновъ.

(Одобр. М. Н. Пр. № 37,643, год. 1931)

1	Дървото на приказитѣ . . .	лв. 30	подв. 40
2	Добрата фея, весели прик. . .	30	" 40
3	Кристалниятъ дворецъ . . .	30	" 40
4	Вълшебни приказки . . .	30	" 40
5	Златното гърне, и др. . . .	30	" 40
6	Царски приказки	30	" 40
7	Морската царица и др. . . .	30	" 40
8	Златната рибка и др.	30	" 40
9	Торба приказки за русалки .	30	" 40
10	Книга на чудесата, ...	30	" 40
11	Магьосникътъ и др.	30	" 40
12	Източни приказки	30	" 40
13	Зеленото джудже и др. . . .	30	" 40
14	Индийски приказки	30	" 40
15	Царица Роза, и др.	30	" 40
16	Персийски приказки	30	" 40
17	Славянски приказки	30	" 40
18	Хубави стари приказки . . .	30	" 40
19	Северни приказки	30	" 40
20	Стариятъ гарванъ и др. . . .	30	" 40
21	Омагьосаното царство и др. .	30	" 40
22	Златни сърдца	30	" 40
23	Морски деца и др.	30	" 40
24	Седемътъ чудовища	30	" 40
25	Алмазитъ на Изтокъ	30	" 40
26	Бисерна огърлица и др. . . .	30	" 40
27	Вуйчо отъ Америка	30	" 40
28	Златното птиче	45	—
29	Юнакъ надъ юнацитѣ	45	—
30	Най-хубавитѣ бълг. приказки	65	—

Най-хубавитѣ басни за деца, отъ Т. Траяновъ	лв. 30
Пешо Чорлавиятъ, смѣшни и печални истории . . .	" 30
По чужди земи (Около свѣта въ картини) . . .	" 40
Всички на работа (Ръчна работа за деца) . . .	" 30
Чичо Томовата колиба, отъ Бичеръ Стоу . . .	" 50
100,000 „Защо“, отъ М. Илинъ съ 95 рисунки . .	" 30
Децата на свещения огънь, отъ А. Вано . . .	" 30
Три деца около свѣта, отъ К. Линчъ	" 40
Скитанията на младия бѣглець	" 45

**Нѣленъ каталогъ се изпраща при поискване отъ
Ст. Атанасовъ — София, ул. Н. Рилски 36.**